

อำนาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

อนันต์ศักดิ์ อบแสงทอง

	วพ 346.048 81728
34B0143875	
Title: อำนาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทาง	
ปัญญา =	
หอสมุดและศูนย์สนเทศ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2544

ISBN 974-281-647-6

Power to Proceed with the Intellectual
Property Infringement Case

MR. ANUNSAK OBSANGTHONG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of laws

Department of Law

Graduate School Dhurakijpundit University

2001

ISBN 974-281-647-6

เลขที่พิมพ์	0143875
พิมพ์ที่	12 ก.ย. 2544
เลขที่พิมพ์	กข
	346048
	0120
	AD

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์ อำนางดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

เสนอโดย นายอนันต์ศักดิ์ ออบแสงทอง

สาขาวิชา นิติศาสตร์ (กฎหมายธุรกิจ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ยรรยง พวงราช

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

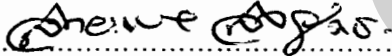
ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ

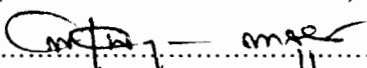
(อาจารย์ประสพสุข บุญเดช)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

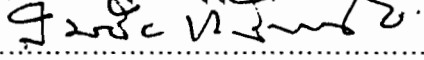
(อาจารย์ยรรยง พวงราช)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(อาจารย์สัตยะพล สัจจเดชะ)

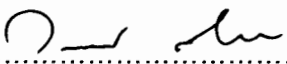

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข)

.....กรรมการผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย

(ศ.สมชัย ทรัพย์วณิช)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รศ.ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ)

วันที่ 16 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2544

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความสามารถของท่านอาจารย์ ยรรยง พวงราช ซึ่งได้ให้ความเมตตาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้สละเวลาอันมีค่าของท่านในการตรวจหาข้อบกพร่อง ให้คำแนะนำ เพื่อให้ผู้เขียนนำมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนามาจนเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณและความเมตตาของท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ไว้ ณ. ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ประสพสุข บุญเดช ซึ่งได้กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อีกทั้งยังให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ผู้เขียน อนึ่งขอ กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ สัตยะพล สัจจเดชะ ท่านอาจารย์ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข และศาสตราจารย์ สมชัย ทรัพย์วณิช ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความอนุเคราะห์จาก เจ้าหน้าที่ห้องสมุดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เจ้าหน้าที่ห้องสมุดกรมทรัพย์สินทางปัญญา และคุณพิบูล ต้นศุภผล นายทะเบียนเครื่องหมายการค้า กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์และกำลังใจจากเพื่อน ๆ ทุกคนของผู้เขียน ซึ่งไม่สามารถเอ่ยนามได้หมด จึงขอขอบคุณในความอนุเคราะห์และกำลังใจเหล่านั้นไว้ ณ. ที่นี้ด้วย

ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณอนันต์สุข คุณสรชา อบแสงทอง คุณน้ำผึ้ง ศิริพิศ พี่และน้อง ซึ่งได้ให้กำลังใจผู้เขียนตลอดมา และเหนือสิ่งอื่นใด ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคุณแม่มาลัย ศิริพิศ คุณพ่อมงคล อบแสงทอง มารดาและบิดาผู้ซึ่งให้โอกาสในการศึกษาเป็นกำลังใจอันสำคัญ และให้การอบรมเลี้ยงดูผู้เขียนเป็นอย่างดีเสมอมา หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะพึงบังเกิดประโยชน์แก่ผู้ใดในลักษณะใดก็ตาม ผู้เขียนขอกราบเป็นกตเวทิตาคุณ แต่ มารดาบิดาและคณาจารย์ของ ผู้เขียนทั้งที่ได้เอ่ยนาม และมีได้เอ่ยนามไว้ ณ. ที่นี้ ด้วยความเคารพยิ่ง

อนันต์ศักดิ์ อบแสงทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๘
กิตติกรรมประกาศ	๙
สารบัญ	
บทที่ 1	
1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 สมมติฐาน	4
1.4 ขอบเขตการศึกษา	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2	
2.1 ความหมาย และประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา	6
2.1.1 ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา	6
2.1.2 ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา	8
2.2 ความหมายและประเภทของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ	10
2.2.1 ความหมายของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ	10
2.2.2 สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่เด็ดขาด	16
2.2.3 สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิกึ่งเด็ดขาด	21
2.2.4 สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเด็ดขาด	24
2.2.5 ผลของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ	28
2.3 ความหมายและหลักเกณฑ์ของสัญญาโอนสิทธิ	33
2.3.1 ความหมายของสัญญาโอนสิทธิ	34
2.3.2 หลักเกณฑ์การโอนสิทธิ	34
2.3.3 ผลของสัญญาโอนสิทธิ	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4 การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิและข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิ	40
2.4.1 การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิ	40
2.4.2 ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิ	45
บทที่ 3 อำนาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	
3.1 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางแพ่ง	48
3.1.1 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์	48
3.1.2 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตร	50
3.1.3 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า	53
3.2 อำนาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางอาญา	54
3.2.1 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์	55
3.2.2 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตร	57
3.2.3 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า	58
3.3 ผู้มีอำนาจดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ	63
3.3.1 ผู้มีอำนาจดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	64
3.3.2 ผู้มีอำนาจดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	72
3.4 ภาระการพิสูจน์และบทกำหนดโทษในคดีละเมิดสิทธิ	75
3.4.1 ภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิดสิทธิ	75
3.4.2 บทกำหนดโทษสำหรับความผิดอันเกี่ยวกับลิขสิทธิ์	80
3.4.3 บทกำหนดโทษสำหรับความผิดอันเกี่ยวกับสิทธิบัตร	81
3.4.4 บทกำหนดโทษสำหรับความผิดอันเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า	82
3.5 อำนาจดำเนินคดีของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในกฎหมายต่างประเทศ	87
3.5.1 ประเทศอังกฤษ	87
3.5.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา	89
3.5.3 ประเทศฝรั่งเศส	91

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ปัญหาการดำเนินคดีละเมิดสิทธิ	
4.1 การดำเนินคดีละเมิดสิทธิ	92
4.1.1 ผู้มีอำนาจดำเนินคดี	92
4.1.2 ภาระการพิสูจน์	99
4.1.3 อายุความในคดีละเมิดสิทธิ	102
4.2 ความรับผิดในการละเมิดสิทธิ	104
4.2.1 ความรับผิดทางแพ่ง	104
4.2.2 ความรับผิดทางอาญา	111
4.3 มาตรการในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิ	112
4.3.1 การฟ้องคดีเพื่อป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิ	113
4.3.2 การได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือค่าปรับจากผู้ละเมิดสิทธิ	116
4.3.3 การได้กรรมสิทธิ์ในงานที่กระทำโดยละเมิดสิทธิ	117
บทที่ 5 สรุป และเสนอแนะ	
สรุป	119
เสนอแนะ	121
บรรณานุกรม	123
ประวัติผู้เขียน	127

หัวข้อวิทยานิพนธ์	อำนาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา
ชื่อนักศึกษา	นายอนันต์ศักดิ์ ออบแสงทอง
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์รรรยง พวงราช
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2544

บทคัดย่อ

กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา อันได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจดำเนินคดีของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

จากการศึกษาพบว่า ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้ที่ได้รับความเสียหายมากที่สุดคือ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive licensee) เนื่องจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดเป็นผู้เดียวที่มีสิทธิในการแสวงหาประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งถือว่าเป็นผู้เสียหายโดยพฤตินัย แต่โดยนิตินัยแล้วผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด มิใช่ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ และมีผู้เสียหาย จึงเป็นเหตุให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไม่มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ซึ่งในกฎหมายของต่างประเทศ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ต่างได้มีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ซึ่งเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด

นอกจากอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิแล้ว บทบัญญัติที่เกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ ความรับผิด และอายุความ ยังไม่เหมาะสมกับสภาพการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีละเมิดทั่วไป

ดังนั้น จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสามฉบับดังกล่าวข้างต้นให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ และแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ ความรับผิด และอายุความ ให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

Thesis Title   Power to proceed with the intellectual property infringement case
Name   Mr. Anunsak Obsangthong
Thesis Advisor   Mr. Yanyong Phuangrach
Department   Law
Academic Year   2001

ABSTRACT

The laws concerning intellectual property, such as the Copyright Act B.E. 2537, the Patent Act B.E. 2522 amended by the Patent Act (No.2) B.E. 2535 and the Patent Act (No.3) B.E. 2542, and the Trademark Act (No.2) B.E. 2543, have no any provisions concerning the licensee's powers to proceed with the person who infringes the intellectual property right.

From the study finds that in case there is the intellectual property infringement according to licensing agreement , the most injured person is the exclusive licensee who has exclusive rights to exploit to the intellectual property rights according to licensing agreement, is deemed to be the de facto injured person. In the legal sense the exclusive licensee is not the person whom is contented and injured person. So, the exclusive licensee has no powers to proceed with the person who infringes the intellectual property right. However, the foreign intellectual property laws, such as England, United States and France, have the provisions to prescribe the exclusive licensee's powers to take legal action against the infringer which the laws do the justice to the exclusive licensee.

Besides the powers to proceed with the person who infringes the intellectual property right, the provisions concerning the burden of proof, liability and prescription do not accord with the nature of legal action against the intellectual property right infringer which differs from the general tort cases.

Thus, it is advisable to repeal the provisions of three aforesaid laws so that the exclusive licensee has powers to take legal action against the person who infringes his rights and amend the provisions concerning the burden of proof, liability and prescription in accordance with the nature of legal action against the person infringing the intellectual property right.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย อันได้แก่ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้บัญญัติให้เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้นมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Execusive right) ในการที่จะหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นมา เช่น สิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลง งานอันมีลิขสิทธิ์ สิทธิในการผลิตใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณท์ตามสิทธิบัตร หรือสิทธิในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้

นอกจากนี้เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้นยังมีสิทธิที่จะโอนสิทธิให้บุคคลอื่น หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นได้ใช้สิทธิของตน ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยจะกำหนดเวลาไว้หรือไม่ก็ได้ ซึ่งการโอนสิทธิ และการอนุญาตให้ใช้สิทธิมีความแตกต่างกันดังนี้

การโอนสิทธิ บุคคลผู้เป็นเจ้าของสิทธิ จะโอนสิทธิให้แก่ผู้รับโอนสิทธิ โดยผู้โอนสิทธิจะโอนสิทธินั้นให้บุคคลอื่น หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นอีกไม่ได้ แม้กระทั่งตัวเจ้าของสิทธิซึ่งเป็นผู้โอนสิทธิก็ไม่สามารถใช้สิทธินั้นได้ โดยที่สิทธิต่างๆ ของผู้โอนสิทธิจะโอนไปยังผู้รับโอนสิทธิ รวมทั้งสิทธิหรืออำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิด้วย

การอนุญาตให้ใช้สิทธิ เจ้าของสิทธิจะเป็นผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensor) ยินยอมให้ผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensee) ได้ใช้สิทธินั้นโดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อนุญาต โดยผู้อนุญาตอาจโอนสิทธินั้นให้บุคคลอื่น หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นอีกก็ได้ เว้นแต่ในกรณีที่ทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) ผู้อนุญาตจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้น หรือ จะใช้สิทธินั้นโดยตนเองอีกมิได้ ซึ่งสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินี้สามารถแยกออกเป็นสามแบบ ได้แก่

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด (Non-exclusive license) คือ สัญญาอนุญาตซึ่งเจ้าของสิทธิสามารถอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิ หรือจะใช้สิทธิที่อนุญาตนั้นด้วยตนเองอีกก็ได้

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิกึ่งเด็ดขาด (Sole license) คือสัญญาอนุญาตที่เจ้าของสิทธิจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นอีกไม่ได้ แต่เจ้าของสิทธิสามารถใช้สิทธิที่อนุญาตได้

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) คือ สัญญาอนุญาตที่เจ้าของสิทธิจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นอีกไม่ได้ แม้กระทั่งตัวผู้เป็นเจ้าของสิทธิก็ไม่สามารถจะใช้สิทธินั้นได้ตลอดอายุของสัญญา

อย่างไรก็ตามการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น เจ้าของสิทธิซึ่งเป็นผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ ยังคงมีอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ไม่ว่าจะเป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิประเภทใดก็ตาม

ดังนั้นการที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาตามพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับดังกล่าวข้างต้นมิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงเรื่องอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิโดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ จึงก่อให้เกิดปัญหาว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยเฉพาะการอนุญาตแบบเด็ดขาดซึ่งมีความใกล้เคียงกับการโอนสิทธิมาก และเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิ แต่ไม่มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ เนื่องจากมิใช่ผู้เสียหายตามกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีหนทางที่จะป้องกัน หรือเยียวยา ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการละเมิดนั้นได้ แม้ว่าจะได้รับมอบอำนาจจากเจ้าของสิทธิให้ดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิก็ตามเพราะการได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธินั้นก็เป็นการดำเนินคดีในฐานะตัวแทนของเจ้าของสิทธิ ในกรณีเช่นนี้การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายก็ต้องถือเอาความเสียหายของเจ้าของสิทธิมิใช่ความเสียหายที่ผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้รับ ทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงได้ ดังเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2750/2537 ซึ่งจะได้นำมาวิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ต่อไป

ผู้รับโอนสิทธิ และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นมีลักษณะใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) ซึ่งผู้อนุญาตจะให้ผู้ใดใช้สิทธินั้นอีกไม่ได้รวมทั้งตัวผู้อนุญาตซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิก็ไม่สามารถใช้สิทธินั้นได้อีก ตลอดระยะเวลาของอายุสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น โดยผู้รับอนุญาตจะเป็นผู้เดียวเท่านั้นที่จะได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับอนุญาต ดังนั้นหากมีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดนั้นมากที่สุดก็จะได้แก่ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensee) นั้นเอง และเนื่องจาก

การที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ในกรณีเจ้าของสิทธิ อยู่ต่างประเทศจึงต้องมอบอำนาจให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ซึ่งจะมี ความล่าช้าเกี่ยวกับการรับรองเอกสารโดยต้องผ่านการรับรองของในตารีบับลิกหรือกงสุลไทยใน ประเทศนั้น ๆ เช่น

คำพิพากษาทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง คดีหมายเลขแดง ที่ ทป. 69/2542 โจทก์มี นาย ส. บันทึกด้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงว่าโจทก์ที่ 1 เป็นนิติบุคคล ประเภทบริษัท จดทะเบียนที่ประเทศฝรั่งเศส โจทก์ที่ 1 มอบอำนาจให้พยานเป็นผู้ดำเนินคดีแทน ศาลได้ตรวจดูเอกสารแล้วปรากฏว่ามีในตารีบับลิก เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส และเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตไทยรับรองถูกต้องแล้วจึงฟังได้ว่าโจทก์ที่ 1 มีอำนาจฟ้อง

จากกรณีดังกล่าวแม้โจทก์จะมีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดี แต่ก็มีความยุ่งยากและ ล่าช้าในการดำเนินคดีเนื่องจากเอกสารในการมอบอำนาจต้องผ่านการรับรองโดยในตารีบับลิก ของต่างประเทศและเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตไทย ซึ่งความล่าช้าในการดำเนินคดีนั้นอาจ ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ภาระการพิสูจน์ในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานี้ยังมี ปัญหาอีกบางประการซึ่งทำให้โจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีเพื่อป้องกันสิทธิได้อย่างเต็มที่ เช่น ภาระ การพิสูจน์ การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิบางประการ หรือ ภาระการพิสูจน์ในการดำเนินคดี แฝง และคดีอาญา ซึ่งมีความแตกต่างกัน เป็นต้น

ในวิทยานิพนธ์นี้ จะได้ศึกษาเพื่อหาแนวทางและมาตรการทางกฎหมายในการที่จะ ป้องกัน และบรรเทาความเสียหายของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้รับโอนสิทธิ และเจ้าของสิทธิใน การที่จะดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้น เพื่อให้ได้รับความยุติธรรม และความรวดเร็วในการฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อแก้ไข หรือป้องกันการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทาง ปัญญาเหล่านั้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน ทางปัญญาของเจ้าของสิทธิ ผู้รับโอน และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
2. เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลเสียของการที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีอำนาจดำเนินคดีต่อ ผู้ละเมิดสิทธิ

3. เพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ของการให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ

4. เพื่อเสนอแนะมาตรการในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ และมาตรการในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นการช่วยลดการละเมิดสิทธิได้อีกทางหนึ่ง

5. เพื่อศึกษาถึงภาระการพิสูจน์ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิทั้งทางแพ่งและอาญา

1.3 สมมติฐาน

สภาพของกฎหมายในปัจจุบันยังไม่มีความเหมาะสมเกี่ยวกับอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของเจ้าของสิทธิ ผู้รับโอนสิทธิ และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิประกอบกับสภาพของการละเมิดสิทธิที่มีความรุนแรง และรวดเร็วโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องมือทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิเหล่านั้น มีอุปสรรคในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ และก่อให้เกิดปัญหาต่อเนื่อง เช่น ความเป็นผู้เสียหายของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ หรือภาระการพิสูจน์ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ทั้งทางแพ่ง และทางอาญา

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาจะวิเคราะห์ถึงอำนาจในการดำเนินคดีของเจ้าของสิทธิ ผู้รับโอนสิทธิ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ รวมถึงภาระการพิสูจน์ในการฟ้องร้องดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญา และมาตรการในการให้ความคุ้มครองป้องกันความเสียหายจากการละเมิดสิทธิ

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะกระทำโดยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) และศึกษาจากคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลาง โดยศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลจาก กฎหมายที่เกี่ยวข้องกัน เช่น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 25534 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา รวมถึงกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนี้ก็จะใช้ข้อมูลจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา หนังสือ บทความ เอกสาร และแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. จะทำให้ทราบถึงความแตกต่างและอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของเจ้าของสิทธิ ผู้รับโอนสิทธิ และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
2. เพื่อจะได้เสนอแนะมาตรการทางกฎหมาย ในการที่จะปกป้องคุ้มครอง ผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิ
3. เพื่อให้การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิมีความรวดเร็ว และยุติธรรมมากขึ้น

บทที่ 2

ลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิและสัญญาโอนสิทธิ

2.1 ความหมายและประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ได้มีใช้ในประเทศไทยเป็นระยะเวลาเกือบศตวรรษแล้วนับแต่ประกาศหอพระสมุทวชิรญาณ พระราชบัญญัติกรรมสิทธิผู้แต่งหนังสือ จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาอยู่หลายฉบับ โดยมีแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมและขณะเดียวกันก็ต้องให้เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้ประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สินทางปัญญานั้น ซึ่งสามารถให้ความหมายและแยกประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาได้ดังนี้

2.1.1 ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญา ตามความเข้าใจของบุคคลโดยทั่วไป หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ที่มีคุณค่า หรือประโยชน์ที่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่สินค้า หรือบริการต่างๆ เช่น วิธีการผลิตนม กรรมวิธีปรับปรุงพันธุ์พืช หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง และใช้ง่าย เป็นต้น

คำว่า "ทรัพย์สินทางปัญญา" ในทางกฎหมาย หมายถึง สิทธิตามกฎหมาย อันเกี่ยวกับผลงานสร้างสรรค์ อันเกิดจากการใช้ความคิด หรือ สติปัญญาของมนุษย์ เช่น สิทธิบัตร (สิทธิเกี่ยวกับการประดิษฐ์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์) ลิขสิทธิ์ (สิทธิเกี่ยวกับผลงานสร้างสรรค์ด้านการสื่อสาร เช่น งานวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม และงานภาพยนตร์ เป็นต้น) และเครื่องหมายการค้า เป็นต้น¹

ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) คือ ทรัพย์สินชนิดหนึ่งโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ลักษณะ 3 ได้ให้ความหมายของทรัพย์สิน และทรัพย์สินไว้ดังนี้

---

¹ บรรยง พวงราช. "ทรัพย์สินทางปัญญา": ความหมาย ขอบเขต ความเป็นมา และความสำคัญ, บทบัณฑิตย เล่มที่ 54 ตอน 1 มีนาคม 2541, หน้า 18

มาตรา 137 ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง

มาตรา 138 ทรัพย์สิน หมายความว่า ทั้งทรัพย์สิน และวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคา และอาจถือเอาได้

เมื่อพิจารณาคำความหมายของทรัพย์สิน และทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ แล้วจะเห็นได้ว่า ทรัพย์สินทางปัญญา คือทรัพย์สินชนิดหนึ่ง เนื่องจากทรัพย์สินทางปัญญา มีลักษณะเป็นสิทธิ ซึ่งไม่มีรูปร่าง ไม่สามารถจับต้องได้ เป็นการแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ สิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณค่า มีราคาและถือเอาได้ โดยกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

ทรัพย์สินทางปัญญา แปลมาจาก ภาษาอังกฤษ คำว่า "Intellectual property" หมายถึง สิทธิที่เกี่ยวกับผลงานสร้างสรรค์ อันเกิดจากความคิดของมนุษย์ ได้แก่ การประดิษฐ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบวงจรรวม เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายร่วม เครื่องหมายรับรอง ชื่อทางการค้า งานด้านวรรณกรรมและศิลปกรรม สิทธิของนักแสดง สิทธิของผู้บันทึกเสียง และสิทธิของผู้แพร่เสียงแพร่ภาพ² นอกจากนี้ยังมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอีกหลายประการ

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization) ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ได้ให้นิยามคำว่าทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ สิทธิเกี่ยวกับวรรณกรรม ศิลปกรรม และงานด้านวิทยาศาสตร์ การแสดง งานด้านศิลปะแผนภูมิ และการถ่ายทอดเสียง การประดิษฐ์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ การออกแบบทางด้านอุตสาหกรรม เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ ชื่อทางการค้า การออกแบบ และสิทธิอย่างอื่นที่มีผลเกิดจากทรัพย์สินทางปัญญาในด้านอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ วรรณกรรมและศิลปกรรม³

ทรัพย์สินทางปัญญา มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นนามธรรม คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากทรัพย์สินโดยทั่วไป ที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นวัตถุที่มีรูปร่าง เช่น นาฬิกาข้อมือ ที่ดิน หรือ อาคารบ้านเรือน เป็นต้น โดยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จะได้รับความคุ้มครองก็ต่อเมื่อมีกฎหมายก่อตั้งรับรู้ไว้โดยตรง หรือโดยอ้อมเท่านั้น

² ปริญญา ตีผดุง. คำบรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา รวมคำบรรยาย ภาค 1 สมัยที่ 53 เล่ม 4, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2543) หน้า 176

³ สุนทร ล้อศิริรัตนกุล. "ปัญหาการบังคับใช้สิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า", วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2540, หน้า 7

ลักษณะของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา แตกต่างกับสิทธิในสังหาริมทรัพย์ หรือ อสังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์สินที่เป็นรูปร่าง) ซึ่งเจ้าของทรัพย์สินที่เป็นรูปร่าง สามารถที่จะหวงกัน หรือใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นโดยการครอบครอง กฎหมายจึงสามารถกำหนดเรื่องกรรมสิทธิ สิทธิครอบครอง และสิทธิยึดเหนี่ยวทรัพย์สินดังกล่าวได้ แต่ทรัพย์สินทางปัญญามีวัตถุแห่งสิทธิเป็น นามธรรม คือ ผลงานสร้างสรรค์ต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถยึดถือครอบครองได้ ลักษณะของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่สำคัญคือ สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive right) ในการกระทำต่าง ๆ ซึ่งเป็นการแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับความคุ้มครอง โดยทั่วไปแล้วเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีสิทธิที่จะแสวงหาประโยชน์โดยการใช้สิทธิด้วยตนเอง หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิ (Licen sing) โดยจะอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่ละอย่าง หรือ หลายอย่างก็ได้ หรือจะโอนสิทธิให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์ได้ แต่การโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาส่วนใหญ่จะต้องโอนสิทธิทุกอย่างให้ผู้รับโอนยกเว้นการโอนลิขสิทธิ์ ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์โอนสิทธิเพียงบางส่วนได้⁴

เมื่อพิจารณาจากความหมาย และ คำนิยามของทรัพย์สินทางปัญญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอยู่หลายประการ โดยทางทฤษฎีได้แบ่งประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

2.1.2 ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา

เมื่อได้พิจารณาจากความหมายของทรัพย์สินทางปัญญาและนิยามของคำว่าทรัพย์สินทางปัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ดังได้กล่าวมาแล้ว รวมทั้งในทางทฤษฎี สามารถแบ่งประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาออกเป็น 2 กลุ่ม หรือ 2 ประเภท คือ ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมสมบัติ (Industrial Property) และอีกประเภทคือ ลิขสิทธิ์ (Copyright) และสิทธิข้างเคียง (Neighboringright) โดยทรัพย์สินทางปัญญาทั้ง 2 ประเภทมีลักษณะดังนี้

1. ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม หรือ อุตสาหกรรมสมบัติ (Industrial Property) เป็นการให้ความคุ้มครองแก่งานที่นำมาใช้ในเชิงอุตสาหกรรม หรือ พาณิชยกรรมเป็นหลัก โดยมีได้มุ่งถึงสุนทรียภาพของงาน เช่น สิทธิบัตร (Patent) สิทธิบัตรการประดิษฐ์ (Patent of inventions)

⁴ ยรรยง พวงราช. เรื่องเดียวกัน, หน้า 18 - 20

การออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product designs) เครื่องการค้า (Trade mark) เครื่องหมายบริการ (Service mark) เครื่องหมายรับรอง (Certification mark) เครื่องหมายร่วม (Collective mark) ชื่อทางการค้า (Trade mark, Commercial name) ความลับทางการค้า (Trade secrets) กรรมวิธีทางเทคนิค (Know – How) การออกแบบวงจรรวม (Integrated Circuit Layout Designs) การค้นคิดพืชพันธุ์ใหม่ (New plant varieties)

โดยสาระสำคัญของหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมา อาจแตกต่างกันบ้างตามแต่ที่กฎหมายภายในของแต่ละประเทศจะกำหนดไว้ เช่นในบางประเทศได้กำหนดยกเว้นไม่ให้มีการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรการค้นคิดยารักษาโรค ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่กำหนดให้สามารถรับจดทะเบียนสิทธิบัตรยาได้เป็นต้น⁵ ดังนั้นทรัพย์สินทางปัญญาบางชนิดอาจได้รับความคุ้มครองในประเทศหนึ่ง แต่อาจไม่ได้รับความคุ้มครองในอีกประเทศหนึ่งก็ได้

2. ลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง (Copyright and Neighbouring right) หรือทรัพย์สินทางวรรณกรรม และศิลปกรรม (Literary and Artistic property) เป็นการให้ความคุ้มครองในงานที่เป็นการแสดงออกของความรู้สึก ความนึกคิดของมนุษย์ โดยมากจะเป็นงานที่ให้ความสุนทรีย์ภาพ โดยแสดงออกเป็นภาษาเขียน หรือการแสดง ได้แก่ วรรณกรรม นาฏกรรม หรือเป็นการแสดงออกมาทางวัตถุ เช่น ศิลปกรรม รูปวาด รูปถ่าย ประติมากรรม ดนตรีกรรม ภาพยนตร์ ศิลปะประยุกต์ นอกจากนี้ในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยยังกำหนดให้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Computer programs) เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์อีกด้วย

นอกจากงานอันมีลิขสิทธิ์โดยตรงแล้ว ยังมีงานอีกบางประเภทที่เป็นสิทธิเกี่ยวเนื่องกับลิขสิทธิ์ โดยถือว่าเป็นสิทธิข้างเคียง (Neighboring rights) คือสิทธิของบุคคลผู้นำเสนองานด้านวรรณกรรม เช่น องค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ (Broadcasting Organization) ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง (Producers of phonograms) สิทธิของนักแสดง สำหรับผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงและองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพจัดว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ มิใช่สิทธิข้างเคียง ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

⁵ ไชยยศ เหมะรัชตะ. ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2539), หน้า 14

2.2 ความหมายและประเภทของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ได้กำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญาของตน มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive right) ในการที่จะแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic right) เช่น สิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์สิทธิในการผลิต ใช้จ่ายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร หรือสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้ากับสินค้าของตน ซึ่งการใช้สิทธิดังกล่าวเจ้าของสิทธิ จะใช้สิทธิเอง หรือจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิแทนก็ได้ โดยที่เจ้าของสิทธิก็จะได้รับประโยชน์จากการอนุญาตเป็นเงินค่าตอบแทนการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Royalty) ซึ่งการอนุญาตให้ใช้สิทธิมีความหมาย ประเภท และผลของการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ดังนี้

2.2.1 ความหมายของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing agreement) คือ สัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิ (Licensor) ยินยอมหรืออนุญาตให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensee) ได้ใช้สิทธิหรือหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้น ในทางการค้าหรืออุตสาหกรรม

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขหรือนิติกรรมและสัญญาแล้ว ยังจะต้องยังสมตามกฎหมายเฉพาะของทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภทด้วย ซึ่งการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นอาจเกิดขึ้นโดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของสิทธิ (Voluntary licences) หรือการอนุญาตโดยกฎหมายบังคับ (Compulsory licences) ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา กล่าวคือ สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร สัญญาอนุญาตใช้ใช้เครื่องหมายการค้า จะต้องเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะที่ออกมารองรับ ได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 ซึ่งสามารถให้ความหมายของสัญญาอนุญาตให้ใช้ได้ ดังนี้

1. สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ (Copyright license) หมายถึง การที่ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ยินยอม หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ หรือหาประโยชน์จากผลงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์ของตน คือ การทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนา งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างไรได้

มีค่าตอบแทนหรือไม่ หรือจะอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้ ทั้งนี้การกำหนดเงื่อนไขในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น จะต้องไม่มีลักษณะของการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม⁶ อย่างไรก็ตาม การจะอนุญาตให้บุคคลใดได้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์นั้น เป็นสิทธิเด็ดขาดแต่ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ สามารถที่จะตกลงหรือยินยอมทำสัญญาอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิได้โดยไม่ต้องทำเป็นหนังสือ หรือมีหลักฐานเป็นหนังสือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น ก็มีผลสมบูรณ์สามารถใช้บังคับระหว่างคู่สัญญาได้ เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ มิได้กำหนดเงื่อนไขเรื่องแบบ หรือหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใด เว้นแต่ในกรณีที่สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นได้ตัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ ในการที่จะอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิได้อีก ซึ่งในกรณีดังกล่าวจะต้องทำหนังสือระบุเป็นข้อห้ามไว้ ดังนั้นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ จึงสามารถกระทำได้โดยวาจา หรือโดยปริยายก็ได้

การอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ อาจเกิดขึ้นได้โดยความสมัครใจ (Voluntary license) หรือโดยกฎหมายบังคับ (Compulsory license)

การอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยสมัครใจ อาจได้แก่ในกรณีที่ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่สามารถ หรือไม่ต้องการที่จะลงทุนในการค้า หรืออุตสาหกรรม หรือไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องการค้าและการตลาด ซึ่งไม่อยู่ในวิสัยที่จะผลิตหรือจำหน่ายสินค้าได้เอง จึงอนุญาตให้ผู้ที่มีความพร้อมในด้านธุรกิจ เป็นผู้ดำเนินการหาประโยชน์จากงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์นั้น โดยมีผู้ทรงสิทธิ์หรือผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ได้รับค่าตอบแทนจากการใช้สิทธินั้น (Royalty) และจะอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้ หรือจะอนุญาตให้ผู้ใช้สิทธิรายเดียวหรือหลายรายก็ได้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างคู่สัญญา ซึ่งโดยปกติแล้วหากมีการตกลงให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสามารถใช้สิทธิได้แต่เพียงผู้เดียว ผู้เป็นเจ้าของสิทธิก็จะได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิสูงขึ้น

การอนุญาตให้สิทธิโดยกฎหมายบังคับ หรือการใช้สิทธิในพฤติการณ์พิเศษ กล่าวคือ ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษเกิดขึ้น ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 54 และมาตรา 55 ได้แก่

1) ในกรณีที่ เจ้าของลิขสิทธิ์มิได้จัดทำหรืออนุญาตให้ผู้อื่นจัดทำคำแปลเป็นภาษาไทยของงานอันมีลิขสิทธิ์นั้น ภายในสามปี หลังจากที่ได้มีการโฆษณางานครั้งแรก

⁶ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 15

2) เจ้าของลิขสิทธิ์ได้จัดพิมพ์คำแปลงานของตนเป็นภาษาไทยออกทำการโฆษณา ซึ่งเมื่อพ้นกำหนดสามปีหลังจากที่ได้จัดพิมพ์คำแปลงานดังกล่าวครั้งสุดท้าย ไม่มีการจัดพิมพ์คำแปลงานนั้นอีก และไม่มีสำเนาคำแปลงานดังกล่าวในท้องตลาด

เมื่อมีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น และเพื่อประโยชน์ในการเรียน การสอน หรือค้นคว้า ที่มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาทำไร ผู้ที่มีสัญชาติไทยก็สามารถที่จะขออนุญาตใช้ลิขสิทธิ์นั้นได้ ทั้งนี้ต้องปรากฏว่าผู้ขออนุญาตใช้สิทธิได้ร้องขออนุญาตจากผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว แต่ได้รับการปฏิเสธหรือได้ใช้เวลาอันสมควรแล้วแต่ตกลงกันไม่ได้ ซึ่งผู้ที่มีอำนาจในการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ดังกล่าว ได้แก่ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา⁷

อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยกฎหมายบังคับนี้ เจ้าของลิขสิทธิ์ก็ยังมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิ เช่นเดียวกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยสมัครใจ แต่หากในกรณีที่ตกลงกันไม่ได้ระหว่างเจ้าของลิขสิทธิ์ และผู้ขออนุญาตใช้สิทธิ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นผู้พิจารณามีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทนที่เป็นธรรม โดยคำนึงถึงอัตราค่าตอบแทนปกติในธุรกิจประเภทนั้น และอาจกำหนดเงื่อนไขการใช้ลิขสิทธิ์ได้ตามที่เห็นสมควร แต่ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะโอนสิทธิที่ได้รับอนุญาตโดยกฎหมายบังคับนี้ไปให้บุคคลอื่นใช้สิทธิแทนไม่ได้

2. สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร (Patent license) หมายถึง การที่ผู้ทรงสิทธิบัตร อนุญาตให้บุคคลใดได้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของตน ในกรณีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ (Product Patents) ได้แก่ สิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร ในกรณีสิทธิบัตรกรรมวิธี (Process Patents) ได้แก่ สิทธิในการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร หรือสิทธิในการใช้คำว่า “สิทธิบัตรไทย” หรืออักษร สบท. หรืออักษรต่างประเทศที่มีความหมายเช่นเดียวกัน ให้ปรากฏที่ผลิตภัณฑ์ ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อของผลิตภัณฑ์ หรือในการโฆษณาการประดิษฐ์ตามสิทธิบัตร⁸ โดยผู้ทรงสิทธิบัตรคือผู้อนุญาต (Licensor) ซึ่งจะได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิ จากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensee) หรือไม่ก็ได้ และจะอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งหมด หรือบางส่วน หรือจะอนุญาตให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ใช้สิทธิ

⁷ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 54 ประกอบมาตรา 4

⁸ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 และฉบับที่ 3 พ.ศ.2542 มาตรา 36-38

แต่เพียงผู้เดียว หรือจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นอีกก็ได้ ซึ่งจะเป็นไปตามข้อตกลงของคู่สัญญา คือ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิและผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ

สิทธิดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ หรือสิทธิบัตรกรรมวิธี ล้วนแต่เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียว หรือสิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิบัตร ในการที่จะหวงกันมิให้บุคคลอื่นฝ่าฝืน หรือมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะได้ประโยชน์จากสิทธิบัตรนั้น

ดังนั้นแล้วสิทธิที่จะอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนี้ ก็เป็นผลต่อเนื่องจากสิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิบัตร คือ เป็นการที่ผู้ทรงสิทธิบัตรผ่อนปรนให้บุคคลอื่นแสวงหาประโยชน์ในสิ่งที่กฎหมายสงวนไว้ให้ตนแต่เพียงผู้เดียว การอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรจึงมีลักษณะเป็นการทำให้การกระทำที่ต้องห้ามตามกฎหมายกลายเป็นการกระทำที่ถูกต้อง ซึ่งการอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรเป็นวิธีปฏิบัติที่แพร่หลายในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม โดยทั่วไปสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร มักจะเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (licensing agreement) ซึ่งเป็นการอนุญาตหรือยินยอมให้ใช้สิทธิอื่น ๆ ด้วย เช่น เครื่องหมายการค้าหรือชื่อทางการค้า เคล็ดลับการผลิตสินค้า หรือความลับในทางการค้า (trade secrets) เป็นต้น⁹

การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนั้น กฎหมายได้กำหนดแบบไว้โดยต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยผู้ทรงสิทธิบัตรจะกำหนดเงื่อนไขข้อจำกัดสิทธิหรือค่าตอบแทนในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม หรือกำหนดให้ผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิชำระค่าตอบแทนหลังจากสิทธิบัตรหมดอายุไม่ได้ เนื่องจากสิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิบัตรมีขอบเขตค่อนข้างกว้างขวาง และเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับ การผลิตและจำหน่ายสินค้าการใช้สิทธิดังกล่าว หากกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองโดยขาดสำนึกรับผิดชอบ โดยการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นการจำกัดการแข่งขัน (anti - competitive) ก็จะมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมอย่างรุนแรง¹⁰ ดังนั้นหากข้อกำหนดเงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิ หรือค่าตอบแทนในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรขัดต่อหลักเกณฑ์ดังกล่าวก็จะตกเป็นโมฆะ

⁹ ยรรยง พวงราช. คำอธิบายกฎหมายสิทธิบัตร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542),

¹⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 97

การอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนั้น อาจเกิดขึ้นได้ด้วยความสมัครใจ (Voluntary License) หรือโดยกฎหมายบังคับ (Compulsory License) เช่นเดียวกับการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ กล่าวคือ การอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรซึ่งเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของผู้ทรงสิทธิบัตร อาจเกิดจากการที่ผู้ทรงสิทธิบัตรไม่มีทุนทรัพย์ หรือความเชี่ยวชาญในเชิงธุรกิจการค้า ผู้ทรงสิทธิบัตรก็อาจหาประโยชน์จากสิทธิบัตรนั้นได้โดยการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนั้น ซึ่งก็จะได้รับค่าตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Royalty) โดยผู้ทรงสิทธิบัตรจะขอให้บันทึกคำยินยอมให้บุคคลอื่นใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของตนลงในทะเบียนสิทธิบัตร และเมื่อมีผู้มาขอใช้สิทธิบัตรนั้น อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะอนุญาตให้บุคคลซึ่งขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนั้น ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรได้ ตามเงื่อนไขข้อจำกัดสิทธิและค่าตอบแทนในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตรที่ผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรตกลงกัน

ในกรณีการอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร โดยกฎหมายบังคับนั้น จะต้องมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 46 มาตรา 47 มาตรา 47 ทวิ มาตรา 51 และ มาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2542 เช่น เมื่อปรากฏว่าผู้ทรงสิทธิบัตรได้แสวงหาประโยชน์ หรือใช้สิทธิบัตรนั้นโดยมิชอบ (Abusive Practice) กล่าวคือ ผู้ทรงสิทธิบัตรได้ใช้การประดิษฐ์ของตนให้เป็นอำนาจต่อรองในอันที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมในลักษณะต่าง ๆ เช่น การไม่ผลิตโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร การผลิตในปริมาณที่น้อยจนเกินไป โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร การกำหนดราคาหรือขายสินค้าในราคาที่สูงเกินสมควรโดยไม่มีเหตุผล การกระทำในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการสร้างอำนาจในทางตลาด โดยกระทำเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณหรือราคาของสินค้าโดยไม่ถูกต้อง¹¹

นอกจากนี้ในกรณีที่มีสิทธิบัตรสองใบ ถ้าการใช้สิทธิตามข้อถือสิทธิในสิทธิบัตรใด อาจมีผลเป็นการละเมิดข้อถือสิทธิในสิทธิบัตรอื่น หรือการใช้สิทธิตามข้อถือสิทธิในสิทธิบัตรที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ อาจมีผลเป็นการละเมิดข้อถือสิทธิในสิทธิบัตรของบุคคลอื่นอีก บุคคลผู้จะขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนั้น ๆ สามารถขอใช้สิทธินั้นได้ โดยที่ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนในการขอใช้สิทธินั้น

¹¹ สุนทร ล้อศิริรัตนกุล, "ปัญหาการบังคับใช้สิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า", วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540 หน้า 10 - 11

อย่างไรก็ตามในการขอใช้สิทธิในสิทธิบัตรดังกล่าว ผู้ขอใช้สิทธิจะต้องแสดงได้ว่าพยายามขออนุญาตใช้สิทธิตามสิทธิบัตรจากผู้ทรงสิทธิบัตรนั้น โดยได้เสนอเงื่อนไขและค่าตอบแทนที่เพียงพอตามพฤติการณ์แห่งกรณีแล้ว แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ภายในระยะเวลาอันสมควร และเมื่อได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรแล้ว ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องใช้สิทธิด้วยตนเอง ไม่อาจโอนการใช้สิทธิดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่นได้

3. สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้า (Trademark License) หมายถึง การที่เจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว ยินยอมหรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าของตน สำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ทั้งหมดหรือบางอย่างก็ได้

สาระสำคัญของสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า คือ การที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าจะต้องสามารถควบคุมคุณภาพของสินค้าที่ผลิตโดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าได้

ดังนั้น การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า จึงต้องทำตามแบบ โดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ได้แก่ นายทะเบียนเครื่องหมายการค้า และคำขอจดทะเบียนการอนุญาตนั้น อย่างน้อยจะต้องแสดงรายการ เงื่อนไข หรือข้อกำหนดระหว่างเจ้าของเครื่องหมายการค้า และผู้ขอจดทะเบียนเป็นผู้รับอนุญาตที่จะทำให้เจ้าของเครื่องหมายการค้านั้น สามารถควบคุมคุณภาพของสินค้าของผู้ได้รับอนุญาตได้อย่างแท้จริง สินค้าที่จะได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า นั้น ผู้มีส่วนได้เสียหรือนายทะเบียน อาจร้องขอต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าให้สั่งเพิกถอนสัญญาอนุญาต หากเห็นว่าการใช้เครื่องหมายการค้า นั้น ทำให้สาธารณชนสับสน หรือหลงผิด หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือขัดต่อรัฐประศาสนโยบาย หรือเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น ไม่อาจควบคุมคุณภาพของสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้า นั้น

ในกรณีที่สัญญาอนุญาตมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เจ้าของเครื่องหมายการค้า มีสิทธิที่จะใช้เครื่องหมายการค้า นั้น หรือจะอนุญาตให้บุคคลอื่น นอกจากผู้ได้รับอนุญาตแล้ว ได้อีกตลอดจนการใช้เครื่องหมายการค้า ได้ทั่วประเทศสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ตลอดอายุการจดทะเบียน หรือเมื่อมีการต่ออายุการจดทะเบียน และหากมิได้มีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ห้ามมิให้

ผู้ได้รับอนุญาตโอนการอนุญาตให้แก่บุคคลภายนอก หรืออนุญาตช่วงให้แก่บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายนั้น¹²

ในการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า ที่จะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 จะต้องเป็นเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้ว ดังนั้นการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าที่ยังมิได้จดทะเบียน ก็จะมีผลผูกพันเฉพาะคู่สัญญาและได้รับความคุ้มครอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมสัญญาเท่านั้น

นอกจากนี้การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า ยังแตกต่างจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิ หรือสิทธิบัตร เนื่องจากในการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า นั้นจะเกิดขึ้นได้ด้วยความสมัครใจ (Voluntary licences) เท่านั้น จะไม่มีการอนุญาตโดยกฎหมายบังคับ (Compulsory licences) เนื่องจากเครื่องหมายการค้าจะใช้ในการจำแนกสินค้าของผู้ประกอบการแต่ละราย เพื่อให้ลูกค้าหรือผู้บริโภคสามารถแยกและตัดสินใจในการเลือกซื้อสินค้าของผู้ประกอบการต่าง ๆ ได้ ซึ่งเครื่องหมายการค้ามิได้ทำให้สินค้านั้นขาดตลาดไป หรือไม่มีเหตุจำเป็น หรือพฤติการณ์พิเศษที่จำเป็นจะต้องใช้เครื่องหมายการค้า นั้น เพราะลูกค้าหรือผู้บริโภคมีทางเลือกที่จะใช้สินค้านั้นได้ ภายใต้เครื่องหมายการค้าอื่น แต่เป็นสินค้าประเภทเดียวกัน

2.2.2 สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่เด็ดขาด

การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จะมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ ข้อจำกัดสิทธิ หรือค่าตอบแทนอย่างไรขึ้นอยู่กับความตกลงของคู่สัญญา คือผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensor) กับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensee) โดยข้อตกลงนั้นต้องไม่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งจะต้องทำตามแบบหรือไม่ขึ้นอยู่กับประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา และประเภทของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด (Non - Exclusive License) คือสัญญาที่ผู้เป็นเจ้าของสิทธิยินยอมหรืออนุญาตให้บุคคลอื่น ได้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยไม่จำกัดสิทธิของผู้อนุญาตที่จะใช้สิทธิ หรือหาประโยชน์จากสิทธิ

¹² อารีพรพรรณ จงประกิจพงศา. "ทรัพย์สินทางปัญญา เล่ม 2", พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, พฤศจิกายน 2537) หน้า 22

ในทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้อนุญาตไปแล้ว และยังสามารถที่จะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นได้อีก

การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาดนี้ ในกรณีของการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์จะแตกต่างจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร และการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า กล่าวคือ

การอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่ต้องทำเป็นหนังสือ ก็มีผลสมบูรณ์ใช้บังคับได้ ในขณะที่สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร และสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นหากได้ทำเป็นหนังสือ ก็จะมีประโยชน์ในกรณีที่มีการโอนความเป็นเจ้าของสิทธิ ภายหลังจากที่ได้ทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแล้ว ผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิก็สามารถใช้สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น ยืนยันกับเจ้าของสิทธิได้ถึงความสมบูรณ์ของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น หากมีความขัดแย้ง หรือมีข้อพิพาทเกิดขึ้น¹³

โดยส่วนมากแล้วสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ จะกระทำในลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด เนื่องจากในสัญญาประเภทนี้ เจ้าของสิทธิ หรือผู้ทรงสิทธิสามารถอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิอีกที่รายก็ได้ หรือผู้ทรงสิทธิจะใช้สิทธินั้นเองก็ได้ ผู้ทรงสิทธิจึงมักเลือกทำสัญญาประเภทนี้ เนื่องจากสิทธิที่ตนมีอยู่มิได้ถูกจำกัดด้วยประการใด ๆ เพียงแต่ยินยอมให้ผู้รับอนุญาตได้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด แม้จะเสียค่าตอบแทนการใช้สิทธิ (Royalty) ไม่มากเท่ากับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) และสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิกึ่งเด็ดขาด (Sole license) ก็ตาม เนื่องจากผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ สามารถใช้สิทธินั้นได้เอง หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นได้อีก ซึ่งจะทำให้มีการแข่งขันทางการค้าสูงขึ้น การกำหนดปริมาณและราคาของสินค้าทำได้ยาก เป็นอุปสรรคในการที่จะแสวงหาประโยชน์จากสิทธิที่ได้รับอนุญาต ผู้ขออนุญาตใช้สิทธิจึงมักจะเสนอค่าตอบแทนในการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในอัตราที่สูงมาก เพื่อจูงใจให้เจ้าของสิทธิยินยอมหรืออนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด เพื่อผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะได้แสวงหาประโยชน์จากงานที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่

¹³ Donald F. Johnston. "Copyright handbook" (R.R. Bowker Company : New York & London , 1978) , p.52

ในการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาดนี้ คู่สัญญาจะตกลงกันให้ใช้สิทธิได้ตลอดอายุการคุ้มครองสิทธิ หรือมีกำหนดเวลาเท่าใดภายในอายุแห่งการคุ้มครองสิทธิก็ได้ แต่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องเป็นผู้ใช้สิทธิที่ได้รับอนุญาตเอง จะอนุญาตช่วงหรือให้บุคคลอื่นใช้สิทธิแทนตนไม่ได้ และหากในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิมิได้กำหนดไว้ว่าให้ผู้ได้รับอนุญาตเป็นผู้ใช้สิทธิได้แต่เพียงผู้เดียวย่อมไม่ตัดสิทธิของเจ้าของสิทธิที่จะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้น หรือเจ้าของสิทธิจะใช้สิทธินั้นเองก็ได้ ซึ่งหมายความว่าสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นก็จะเป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด (Non - Exclusive License) ดังตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิต่อไปนี้

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเครื่องหมายการค้า

สัญญานี้ได้ทำขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2542 โดยและระหว่าง บริษัท ม. อินดัสเทรียล บริษัทจัดตั้งขึ้นในประเทศญี่ปุ่นและมีสถานประกอบการอยู่ที่ 1006 โอฮาซา คาโดมา คาโดมา-ชิ , โอซาก้า 571-8501, ประเทศญี่ปุ่น (“ผู้อนุญาต”) และ บริษัท ม. รีฟริกเจอเรชั่น คัมปะนี (ไทยแลนด์) จำกัด บริษัทจัดตั้งขึ้นในประเทศไทยและมีสถานประกอบการอยู่ที่ 60 หมู่ที่ 19 นวนคร เขตส่งเสริมอุตสาหกรรม 2 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง ปทุมธานี 12120 ประเทศไทย (“ผู้รับอนุญาต”)

เพื่อเป็นหลักฐานแห่งการนี้

ก. ผู้อนุญาตเป็นเจ้าของเครื่องหมายที่จดทะเบียนตามที่ระบุไว้ในเอกสารแนบท้ายกับหรือในส่วนของเครื่องหมายการค้าที่ระบุไว้ในเอกสารแนบท้ายในประเทศไทย (“ประเทศไทย”)

ข. ผู้รับอนุญาตและ บริษัท ม. รีฟริกเจอเรชั่น คัมปะนี ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของผู้อนุญาตและเป็นบริษัทจัดตั้งในประเทศญี่ปุ่นและมีสถานประกอบการอยู่ที่ 2-5, 4 -ไซเมะ, ทาคายดาฮอนโดริ, ยิกาชิโอซาก้า-ชิ, โอซาก้า 577-8501 ประเทศญี่ปุ่น (“MARCO”) ได้เข้าทำสัญญาให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคนับลงวันที่ 1 เมษายน 2542 (“สัญญาให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิค”) ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและหรือประกอบสินค้าโดยผู้รับอนุญาตในประเทศไทย และเข้าทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเครื่องหมายการค้าฉบับหลักลงวันที่ 1 เมษายน 2542 (“สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเครื่องหมายการค้าหลัก”) สำหรับการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายจากผู้อนุญาตกับหรือในส่วนของเครื่องหมายการค้าแก่ผู้รับอนุญาต

ค. ผู้อนุญาตและผู้รับอนุญาตประสงค์ที่จะเข้าทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเครื่องหมายการค้าเพื่อวัตถุประสงค์ในการจดทะเบียนสัญญาฉบับนี้กับสำนักงานเครื่องหมายการค้า กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ดังนั้น คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจึงได้ทำความตกลงกัน ดังต่อไปนี้

1. การอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมาย

ผู้อนุญาต อนุญาตให้ผู้รับอนุญาตใช้สิทธิในเครื่องหมายตามเอกสารแนบท้ายสัญญานี้ (“เครื่องหมาย”) แบบไม่เด็ดขาดและไม่สามารถโอนสิทธิได้ในประเทศไทยเพื่อใช้กับสินค้าตามรายการในเอกสารแนบท้าย (“สินค้า”) ตามสัญญาให้ใช้สิทธิเครื่องหมายการค้าหลักและผู้รับอนุญาตตกลงรับอนุญาตการใช้สิทธิตามข้อกำหนดและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญานี้

2. กรรมสิทธิ์

ผู้รับอนุญาตรับทราบถึงกรรมสิทธิ์ในเครื่องหมายของผู้อนุญาต และตกลงว่าจะไม่กระทำการอันเป็นการโต้แย้งกรรมสิทธิ์ดังกล่าว และตกลงว่าการใช้เครื่องหมายของผู้รับอนุญาตจะเป็นเพื่อประโยชน์ของและในนามของผู้อนุญาต และผู้รับอนุญาตตกลงว่า ผู้รับอนุญาตจะให้ความช่วยเหลือผู้อนุญาตในการจดทะเบียนสัญญาฉบับนี้กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตามที่มีการร้องขอ ผู้รับอนุญาตตกลงว่า ไม่มีข้อกำหนดใดภายใต้สัญญาฉบับนี้เป็นการให้สิทธิกรรมสิทธิ์ หรือประโยชน์ใดในเครื่องหมายแก่ผู้รับอนุญาต เว้นแต่สิทธิในการใช้เครื่องหมายตามสัญญาฉบับนี้ และผู้รับอนุญาตตกลงว่า จะไม่โต้แย้งกรรมสิทธิ์ในเครื่องหมายหรือความสมบูรณ์ของสัญญาฉบับนี้

3. มาตรฐานของคุณภาพสินค้า

ผู้รับอนุญาตตกลงว่า รูปแบบและคุณภาพของสินค้าที่ผู้รับอนุญาตเป็นผู้ผลิตเพื่อใช้กับเครื่องหมายต้องเป็นไปตามมาตรฐาน (รูปแบบ,คุณภาพ,บริการ,สถานที่,อุปกรณ์) ที่กำหนดไว้ในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเครื่องหมายการค้าหลักและสัญญาให้ความช่วยเหลือทางเทคนิค และจะอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้อนุญาต

4. การรักษาคุณภาพของสินค้า

ผู้รับอนุญาตตกลงที่จะร่วมมือกับผู้อนุญาตเพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้อนุญาตในการควบคุมรูปแบบและคุณภาพของสินค้า และอนุญาตให้ผู้อนุญาตหรือตัวแทนที่ได้รับอนุญาต

ของผู้อนุญาตเข้าตรวจสอบการดำเนินการของผู้รับอนุญาตตามสมควร และจัดหาด้อย่างสินค้าที่ใช้เครื่องหมายของผู้รับอนุญาตตามที่ผู้อนุญาตร้องขอ ผู้รับอนุญาตจะปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่ใช้บังคับทั้งหมด และได้รับอนุญาตจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การขาย การจำหน่าย และการโฆษณาสินค้าภายใต้สัญญาฉบับนี้

5. แบบของการใช้

ผู้รับอนุญาตตกลงใช้เครื่องหมายตามแบบและลักษณะที่ผู้อนุญาตกำหนด เป็นครั้งคราว และจะไม่ใช้เครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายบริการหรือชื่อทางการค้าอื่นใด ประกอบกับเครื่องหมายโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าจากผู้อนุญาต

6. การดำเนินการในการละเมิดสิทธิ

ผู้รับอนุญาตตกลงจะแจ้งให้ผู้อนุญาตทราบถึงการใช้เครื่องหมายหรือเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ และชื่อทางการค้า ที่เหมือนคล้ายกับเครื่องหมายอันก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดโดยบุคคลอื่นทันทีที่ผู้รับอนุญาตทราบ ผู้อนุญาตมีสิทธิและดุลยพินิจแต่เพียงผู้เดียวในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิหรือการดำเนินการที่เกี่ยวกับการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องหมาย

7. ระยะเวลาแห่งสัญญาและการเลิกสัญญา

สัญญานี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2542 และให้มีผลใช้บังคับเป็นระยะเวลา 5 ปี หรือจะสิ้นสุดเมื่อสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าหลักสิ้นสุดลง

8. ผลแห่งการเลิกสัญญา

ภายหลังจากสัญญาฉบับนี้สิ้นสุดลง ผู้รับอนุญาตตกลงจะยุติการใช้เครื่องหมายและเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ หรือชื่อทางการค้าใดที่เหมือนคล้ายกับเครื่องหมายอันก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดในประเทศไทยทันที และจะให้ความร่วมมือกับผู้อนุญาตหรือตัวแทนที่ได้รับการแต่งตั้งในการเพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาฉบับนี้กับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ทำลายสิ่งพิมพ์ทั้งหมดที่ปรากฏเครื่องหมาย และผู้รับอนุญาตตกลงให้สิทธิทั้งหมดในเครื่องหมายและชื่อเสียงในทางการค้า (Goodwill) ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องหมาย เป็นทรัพย์สินและเพื่อประโยชน์ของผู้อนุญาต

9. การตีความสัญญา

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงว่า การตีความสัญญานี้เป็นไปตามกฎหมายของประเทศไทย

จากตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้าข้างต้น . จะเห็นได้ว่าในสัญญาได้กำหนดให้ผู้รับอนุญาตเป็นผู้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด คือ เจ้าของเครื่องหมายการค้ามีสิทธิที่จะใช้เครื่องหมายการค้านั้นเสียเอง หรือจะอนุญาตให้บุคคลอื่น นอกจากผู้ได้รับอนุญาตใช้เครื่องหมายการค้านั้นอีกก็ได้¹⁴ หรือในกรณีที่คู่สัญญาไม่ได้ตกลงกันว่าจะให้สัญญานั้นเป็นสัญญาแบบเด็ดขาด (Exclusive license) เจ้าของเครื่องหมายการค้าก็ยังมีสิทธิที่จะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้านั้นอีกได้ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้ประโยชน์แก่เจ้าของเครื่องหมายการค้า¹⁵

2.2.3 สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิกึ่งเด็ดขาด

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิกึ่งเด็ดขาด (Sole License) คือ สัญญาที่เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผู้อนุญาต (Licensor) หรือยินยอมให้ผู้รับอนุญาต (Licensee) ได้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของสิทธิในการที่จะแสวงหาประโยชน์จากงานที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ นั้น โดยผู้อนุญาตจะไม่สามารถอนุญาตให้บุคคลอื่นได้ใช้สิทธิที่อนุญาตไปแล้วได้อีก แต่ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิยังคงสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่ผู้อนุญาตจะหาประโยชน์จากงานที่อนุญาตไปแล้วได้ด้วยตนเอง

การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกึ่งเด็ดขาดนี้ คู่สัญญาจะตกลงกันให้ใช้สิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดของเจ้าของสิทธิ โดยจะมีกำหนดเวลาหรือตลอดอายุของการคุ้มครองสิทธิก็ได้ แต่หากเป็นการอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยกฎหมายบังคับ (Compulsory License) การอนุญาตให้ใช้สิทธิจะสิ้นสุดลงเมื่อเหตุแห่งการอนุญาตได้หมดสิ้นไป และไม่อาจเกิดขึ้นได้อีก

ทั้งนี้การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกึ่งเด็ดขาดนี้ ผู้ได้รับอนุญาตจะโอนการอนุญาตหรืออนุญาตช่วงให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นได้หรือไม่ ก็จะเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาคือ ผู้อนุญาตและผู้รับอนุญาต ซึ่งการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกึ่งเด็ดขาดนี้ หากเป็นการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้า หรือสิทธิบัตร ก็จะต้องทำเป็นหนังสือ จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่หากเป็นการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นก็ไม่ต้องทำเป็นหนังสือแต่อย่างใด เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถอนุญาตโดยวาจาหรือโดยปริยายก็ได้ แต่

¹⁴ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มาตรา 77

¹⁵ ยรรยง พวงราช . "การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ และสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีในลักษณะอื่นในประเทศไทย มองในแง่ของรัฐบาล", วารสารธรรมศาสตร์ (กันยายน 2528), หน้า 88

อย่างไรก็ตาม การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยมีลายลักษณ์อักษรเป็นหนังสือ ย่อมจะเป็นประโยชน์ในทางพยานหลักฐานในกรณีมีข้อโต้แย้งสิทธิระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย¹⁶

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิกึ่งเด็ดขาดนี้ เป็นการนำเอาลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่เด็ดขาด (Non – Exclusive license) และสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเด็ดขาด (Exclusive license) มาผสมผสานกัน กล่าวคือ ผู้อนุญาตจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิที่อนุญาตไปแล้วไม่ได้ แต่เจ้าของสิทธิสามารถที่จะใช้สิทธิที่อนุญาตไปแล้วด้วยตนเองได้ โดยต้องกำหนดเป็นข้อตกลงไว้ในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ดังเช่นตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้า ดังนี้

ตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิกึ่งเด็ดขาด

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้า

สัญญานี้ทำขึ้นระหว่าง ด. อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล แอลทีดี, อันเป็นบริษัทที่จัดตั้งขึ้นและดำรงอยู่ตามกฎหมายแห่งมลรัฐนิวเจอร์ซีย์, สหรัฐอเมริกา และมีสำนักงานจดทะเบียนอยู่ที่ 8430 ดับลิว. บริน มอว์ร, ซิกาโก, อิลลินอยส์ 60631 (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “เจ้าของ”) ฝ่ายหนึ่ง และบริษัท ด.(ประเทศไทย) จำกัด อันเป็นบริษัทที่จัดตั้งขึ้นและดำรงอยู่ตามกฎหมายแห่งประเทศไทย และมีสำนักงานจดทะเบียนอยู่ที่ 191 สีลม คอมเพล็กซ์ ชั้น 10 ถนนสีลม แขวงสีลม เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500 (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาต”) อีกฝ่ายหนึ่ง

โดยที่ เจ้าของมีความประสงค์อนุญาตให้ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้าที่แสดงไว้ในบัญชีดังต่อไปนี้ในประเทศไทย

และโดยที่ ผู้ได้รับอนุญาตประสงค์ใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวในประเทศไทย

บัดนี้ คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงกันดังต่อไปนี้ :

¹⁶ ไชยยศ เหมะรัชตะ. การตกลงอันเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ในลิขสิทธิ์, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2537), หน้า 24

(1) ผู้ได้รับอนุญาตได้รับอนุญาตให้ใช้แต่เพียงผู้เดียว (นอกจากเจ้าของ) ซึ่งเครื่องหมายการค้าดังกล่าว และเครื่องหมายการค้าอื่นใดตามที่อาจตกลงกันตามแต่โอกาสภายใต้ข้อกำหนดและเงื่อนไขดังต่อไปนี้ :

เอ. ผู้ได้รับอนุญาตจะใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวเฉพาะบนสินค้าที่ปรากฏในบัญชีที่แนบมาตามที่เจ้าของกำหนดไว้ ซึ่งทำขึ้น จำหน่ายหรือแจกในประเทศไทย

บี. สินค้าและบริการที่ใช้กับเครื่องหมายการค้าดังกล่าว รวมทั้งวิธีใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานที่เจ้าของกำหนดทุกเวลา

ซี. บรรดาเครื่องหมาย ฉลาก วัสดุที่ใช้ในการบรรจุหีบห่อ การโฆษณาและการส่งเสริมทั้งหมดที่ใช้กับสินค้าและบริการถ้าหากเจ้าของไม่ได้เป็นผู้ออกแบบหรือจัดหาให้ จะต้องได้รับอนุมัติเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของและผู้ได้รับอนุญาตจะต้องขออนุมัติอย่างน้อย 60 วันก่อนวันที่จะนำไปใช้

ดี. เว้นแต่จะตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นอย่างอื่น ชื่อของเจ้าของซึ่งเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าดังกล่าวจะต้องปรากฏอยู่บนสินค้า ฉลากและวัสดุที่ใช้ในการบรรจุหีบห่อ การโฆษณา และการส่งเสริมเท่าที่จะเป็นไปได้

(2) ผู้ได้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามวิธีการและเงื่อนไขที่เจ้าของจะแจ้งให้ปฏิบัติตามแต่โอกาส เกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อ (1) ข้างต้น

(3) ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องรายงานกรณีละเมิดใด ๆ เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าดังกล่าวที่ตนทราบในประเทศไทยทันที และต้องร่วมมือกับเจ้าของในการระงับการละเมิดเช่นว่านั้น และในการปกป้องสิทธิในเครื่องหมายการค้าดังกล่าวของเจ้าของ

(4) สัญญานี้และการจดทะเบียนสัญญานี้ที่สำนักงานเครื่องหมายการค้าอาจระงับเสียได้ตลอดเวลาโดยเจ้าของ เมื่อระงับสัญญา ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องส่งคืน สินค้า ฉลาก วัสดุที่ใช้ในการบรรจุหีบห่อ การโฆษณาและการส่งเสริม และของในทำนองเดียวกันที่มีเครื่องหมายการค้าดังกล่าวปรากฏอยู่ที่มีเก็บไว้ทั้งหมดให้แก่เจ้าของโดยปราศจากค่าตอบแทน หรือกำจัดสินค้าที่ใช้กับเครื่องหมายการค้าดังกล่าว ที่มีเก็บไว้ในลักษณะและภายในระยะเวลาตามที่เจ้าของกำหนด

(5) เจ้าของและผู้ได้รับอนุญาตจะร่วมกันจดทะเบียนสัญญานุญาตให้ใช้สิทธิฉบับนี้กับเจ้าหน้าที่ที่ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด

(6) สัญญาฉบับนี้จะมีผลบังคับใช้ ณ วันที่ 24 เดือนเมษายน 1999

เพื่อเป็นพยานหลักฐานแห่งการนี้ คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ลงนามและประทับตราของตนไว้ข้างล่างนี้

2.2.4 สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเด็ดขาด

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive License) คือ สัญญาซึ่งผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensor) ยินยอม หรือ อนุญาต ให้ผู้รับอนุญาต (Licensee) ได้ใช้สิทธิเด็ดขาดของเจ้าของสิทธิได้ โดยมีกำหนดระยะเวลา หรือ ตลอดอายุการคุ้มครองสิทธิ และจะอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งหมด หรือ แต่บางส่วนของผู้รับอนุญาตก็ได้ ทั้งนี้เจ้าของสิทธิจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้น หรือ ตัวเจ้าของสิทธิเอง จะใช้สิทธิที่อนุญาตไปแล้วไม่ได้ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น เป็นผู้มียุทธวิธีที่จะแสวงหาประโยชน์จากสิทธิที่ได้รับอนุญาตได้อย่างเต็มที่ตลอดระยะเวลาของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

การอนุญาตให้ใช้สิทธิบางส่วนของผู้รับอนุญาต จะเป็นการตกลงระหว่างเจ้าของสิทธิและผู้ได้รับอนุญาต ให้ผู้รับอนุญาตเป็นผู้มียุทธวิธีแต่เพียงผู้เดียวในการแสวงหาประโยชน์จากสิทธิที่ได้รับอนุญาตนั้น โดยที่เจ้าของสิทธิจะใช้สิทธินั้น หรือ จะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นอีกไม่ได้ แต่เจ้าของสิทธิยังคงมีสิทธิที่จะหาประโยชน์จากสิทธิที่เหลืออยู่ได้ เช่น ในกรณีการอนุญาตให้ใช้สิทธิ เจ้าของสิทธิอาจอนุญาตให้ใช้สิทธิในการทำซ้ำ หรือ ดัดแปลงงานสร้างสรรค์ โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ ยังคงมีสิทธิในการนำงานออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับ หรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง หรือ ในกรณีการอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร ผู้ทรงสิทธิบัตรอาจอนุญาตให้ใช้สิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือ นำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร อย่างไรก็ตามอย่างหนึ่งก็ได้ และในกรณีการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้ว อาจอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าของตนสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ทั้งหมด หรือบางอย่างก็ได้

อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้ใช้สิทธินี้เป็นเพียงบุคคลสิทธิ ผู้รับอนุญาตไม่อาจที่จะโอน หรือ อนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิได้ต่อจากตน เว้นแต่จะมีข้อตกลงระหว่างผู้อนุญาต และ

ผู้รับอนุญาตในการยินยอมให้ผู้รับอนุญาตมีสิทธิจะทำการตกลงอนุญาตให้บุคคลอื่นต่อไป ซึ่งในกรณีเช่นนี้ส่วนมากมักจะมีการตอบแทนสูงกว่าปกติแก่ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธินั้น¹⁷

เหตุผลของการไม่ให้สิทธิแก่ผู้รับอนุญาตในการอนุญาตช่วยเหลือหรือโอนการใช้สิทธิ นั้นโดยเฉพาะในกรณีการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า เนื่องจากเพื่อป้องกันการสับสนหลงผิดของสาธารณชน เกี่ยวกับตัวผู้ในอนุญาตและผู้รับอนุญาต และป้องกันการเสียหายแก่ประชาชน อันอาจเกิดจากการโอน หรืออนุญาตช่วงต่อผู้ที่ไม่มีความสามารถในการผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพ¹⁸

ในการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดนี้ หากเป็นการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร หรือ เครื่องหมายการค้าจะต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่สำหรับการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive license) นั้น กฎหมายกำหนดไว้ให้ต้องทำเป็นหนังสือ จึงจะมีผลผูกพัน เจ้าของลิขสิทธิ์ในการไม่อนุญาตให้บุคคลอื่น สามารถใช้สิทธิซึ่งได้ตกลงอนุญาตให้บุคคลหนึ่งมีสิทธิแต่ผู้เดียวไปแล้ว¹⁹ ซึ่งการทำเป็นหนังสือนี้ เพียงแต่คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายลงลายมือชื่อไว้ก็สมบูรณ์มีผลผูกพันคู่สัญญาได้แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องนำสัญญานั้นไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ดังเช่นการอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร หรือ เครื่องหมายการค้า

ลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) นี้ มีความใกล้เคียงกับการการโอนสิทธิเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะเป็นผู้เดียวที่จะหาประโยชน์จากงานที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้แต่เพียงผู้เดียว แม้แต่เจ้าของสิทธิก็ไม่สามารถจะใช้สิทธิที่อนุญาตไปแล้วได้ เพียงแต่ในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ ยังคงเป็นเจ้าของสิทธิอยู่ และมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ ในขณะที่สัญญาโอนสิทธินั้น จะโอนความเป็นเจ้าของสิทธิไปให้ผู้รับโอนด้วย ทำให้ผู้รับโอนสิทธิสามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้

¹⁷ Merkin, Robert . Copyright . Design and Patents : The New Law , (London : Longman Group UK.Ltd , 1989) p.36

¹⁸ รัชชัย ศุภผลศิริ. การอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2538), หน้า 13

¹⁹ ศิริพร ดียืน. "มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองศิลปสิทธิ", วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2539, หน้า 50

ในการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดนั้น คู่สัญญาจะต้องตกลงกันอย่างชัดเจนในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ว่าผู้อนุญาตจะอนุญาตให้ผู้รับอนุญาตเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้สิทธิที่อนุญาตนั้น เช่นตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ดังนี้

ตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด

สัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าเปลี่ยนชื่อผู้สัญญา

สัญญานฉบับนี้ทำขึ้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2539 ณ บริษัท ท. อินดัสเตรียล จำกัด

ระหว่าง : บริษัท ท. อินดัสเตรียล จำกัด โดย นาย จ. และนาง ฉ. กรรมการผู้มีอำนาจ สำนักงานตั้งอยู่เลขที่ 96 หมู่ 4 ถนนร่มเกล้า แขวงคลองสามประเวศ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ซึ่งต่อไปในสัญญานี้ จะเรียกว่า “ผู้อนุญาต” ฝ่ายหนึ่ง

กับ : บริษัท ข. อินดัสเตรียล จำกัด โดย นาย จ. และนาย ว. กรรมการผู้มีอำนาจ สำนักงานตั้งอยู่เลขที่ 96 หมู่ 4 ถนนร่มเกล้า แขวงคลองสามประเวศ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ซึ่งต่อไปในสัญญานี้ จะเรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาต” อีกฝ่ายหนึ่ง

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงทำสัญญากัน ดังมีข้อความต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้อนุญาตในฐานะเจ้าของเครื่องหมายการค้า ซึ่งจดทะเบียนไว้ที่กองทะเบียนและหนังสือสำคัญ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ประเทศไทย และที่ได้จดทะเบียนไว้ในประเทศต่าง ๆ ตามรายละเอียดในเอกสารแนบท้ายสัญญานี้ และให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญานี้ด้วย ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า “เครื่องหมายการค้า” ได้ตกลงยินยอมให้ผู้ได้รับอนุญาตใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวข้างต้นกับสินค้าที่ผู้ได้รับอนุญาตผลิตและจำหน่าย ภายใต้การควบคุมคุณภาพของผู้อนุญาต มีกำหนดระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2541 และสิ้นสุดวันที่ 30 เมษายน 2551

ข้อ 2. การอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าตามสัญญานี้ เป็นการอนุญาตให้ใช้กับสินค้าทั้งหมดที่จดทะเบียนไว้ตลอดอายุการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า นั้น รวมทั้งในกรณีที่มีการต่ออายุการจดทะเบียนด้วย

ข้อ 3. ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องผลิต และควบคุมคุณภาพของสินค้าที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ เครื่องหมายการค้าตามสัญญาให้เป็นไปตามรูปแบบ และขั้นตอนที่ผู้อนุญาตกำหนด และผู้อนุญาต หรือตัวแทนของผู้อนุญาตมีสิทธิเข้าไปในโรงงานของผู้ได้รับอนุญาตเพื่อตรวจสอบกรรมวิธีการผลิต และคุณภาพของสินค้าให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด หากผู้ได้รับอนุญาตไม่สามารถดำเนินการ ได้ตามข้อกำหนด ผู้อนุญาตมีสิทธิยกเลิกสัญญา และผู้ได้รับอนุญาตต้องระงับการใช้เครื่องหมาย การค้าทันที

ข้อ 4. ผู้อนุญาตตกลงให้ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิใช้เครื่องหมายการค้าแต่เพียงผู้เดียว และผู้ได้รับอนุญาตตามสัญญาดังกล่าวให้แก่บุคคลภายนอกไม่ได้และจะอนุญาตช่วงให้บุคคลอื่นใช้ เครื่องหมายการค้านั้นอีกทอดหนึ่งก็ไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจาก ผู้อนุญาตก่อน

ข้อ 5. ผู้ได้รับอนุญาตตกลงจะชำระค่าตอบแทนในการใช้เครื่องหมายการค้าให้แก่ ผู้อนุญาตเป็นรายปี โดยคิดในอัตราร้อยละ 3 ของยอดขายที่ผู้ได้รับอนุญาตสามารถขายสินค้าที่ใช้ เครื่องหมายการค้าดังกล่าวในแต่ละปีกำหนดชำระค่าใช้สิทธิภายในวันที่ 30 ธันวาคม ของทุก ๆ ปี ณ สำนักงานของผู้อนุญาต

ข้อ 6. ผู้อนุญาตตกลงว่า เมื่อผู้ได้รับอนุญาตได้ใช้เครื่องหมายการค้า และได้ชำระค่า ตอบแทนในการใช้เครื่องหมายการค้าอย่างครบถ้วนถูกต้องจนครบกำหนดเวลา 10 ปี ตามสัญญานี้ ผู้อนุญาตตกลงจะโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้าดังกล่าวทั้งหมดให้เป็นสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตโดย เด็ดขาด ซึ่งผู้ได้รับอนุญาตจะต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบบรรดาค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการ โอนสิทธิในเครื่องหมายการค้าเองทั้งสิ้น

ข้อ 7. ผู้อนุญาตตกลงว่า หากผู้อนุญาตมีเหตุใด ๆ ที่ผู้อนุญาตจะต้องเลิกบริษัทก่อน ครบกำหนดเวลา 10 ปี ตามสัญญานี้ ผู้อนุญาตตกลงจะโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้านี้ ให้แก่ผู้ได้รับ อนุญาต โดยผู้ได้รับอนุญาตตกลงจะชำระค่าตอบแทนการโอนสิทธิ โดยใช้สูตรในการคำนวณ

$$PV = \frac{(FV \times 0.03)}{(1 + 0.12)^N}$$

หมายเหตุ PV หมายถึง มูลค่าปัจจุบัน, FV หมายถึง ยอดขายของปีที่ N, N หมายถึง ปีที่ใช้เครื่อง หมายการค้า

ข้อ 8. ผู้อนุญาตตกลงว่าหากผู้อนุญาตใช้สิทธิบอกเลิกสัญญานี้ก่อนครบกำหนดเวลา 10 ปี โดยที่ผู้ได้รับอนุญาตมิได้ปฏิบัติผิดเงื่อนไขในสัญญานี้ ผู้อนุญาตตกลงจะชดเชยปรับให้แก่ผู้ได้รับอนุญาตในอัตราร้อยละ 20 ของยอดขายสินค้าที่ผู้ได้รับอนุญาตสามารถขายได้ในปีที่ผู้อนุญาตบอกเลิกสัญญานั้น

ข้อ 9. ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตปฏิบัติผิดเงื่อนไขใด ๆ ในสัญญานี้ ผู้อนุญาตมีสิทธิบอกเลิกสัญญาให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้าฉบับนี้ได้ทันที และมีสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายใด ๆ อันเกิดจากการปฏิบัติผิดสัญญาของผู้ได้รับอนุญาตได้ด้วย

ข้อ 10. เมื่อสัญญานี้สิ้นสุดลงเพราะความผิดของผู้ได้รับอนุญาต ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องระงับการใช้เครื่องหมายการค้าในทันที หากผู้ได้รับอนุญาตฝ่าฝืน ผู้อนุญาตมีสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาได้

สัญญานี้ทำขึ้นเป็นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกันทุกประการ คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญานี้ โดยตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน

2.2.5 ผลของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

การทำสัญญาอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ย่อมเป็นการก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ ของผู้เป็นคู่สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งผลโดยทั่วไปของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น จะเป็นการทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ สามารถใช้สิทธิได้โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของสิทธิ ซึ่งเป็นผู้อนุญาต และในขณะเดียวกัน ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ก็มีหน้าที่ต้องชำระค่าใช้สิทธิ (Royalty) ให้แก่เจ้าของสิทธิในการที่ได้อนุญาตให้ใช้สิทธิตามสัญญา ภายใต้ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้ในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยที่เจ้าของสิทธิยังคงรักษาไว้ซึ่งความเป็นเจ้าของสิทธิ และสามารถควบคุมการใช้ประโยชน์จากสิทธิที่อนุญาตไปแล้ว หรืออาจได้รับประโยชน์ จากการแบ่งส่วนให้ผู้อื่นใช้สิทธิ หรือ จำกัดการใช้สิทธิได้ตามความต้องการทางการค้าพาณิชย์ หรือทางอุตสาหกรรม สำหรับกรณีที่ได้อนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) นอกจากนี้ผู้รับอนุญาตจะต้องผลิตสินค้าให้ได้ตามมาตรฐานของผู้อนุญาต หรือผู้อนุญาตจะต้องไม่โอนหรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิที่ได้อนุญาตไปแล้ว หรือผู้อนุญาตจะต้องจ่ายเงินชดเชยให้แก่ผู้รับอนุญาต หากมีการบอกเลิกสัญญาก่อนหมดอายุสัญญา โดยมีใช้ความผิดของผู้ได้รับอนุญาต ดังตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิใน 2.2.4. เป็นต้น

นอกจากผลของการอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยทั่วไป ดังได้กล่าวมาแล้ว ยังมีผลของการอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

ผลของการอนุญาตให้ใช้สิทธิ นอกจากจะทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสามารถใช้สิทธิในงานสร้างสรรค์ของผู้อนุญาต โดยไม่เป็นการละเมิด และเจ้าของลิขสิทธิ์ก็มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิแล้วก็ตาม แต่เจ้าของลิขสิทธิ์ยังคงรักษาไว้ซึ่งความเป็นเจ้าของแห่งลิขสิทธิ์ มีสิทธิในการควบคุมการใช้งานสร้างสรรค์ที่อนุญาตไปแล้ว เพื่อรักษาไว้ซึ่งบูรณภาพของงานสร้างสรรค์หรือเรียกว่า ธรรมสิทธิ (Moral Rights) ซึ่งเป็นสิทธิอย่างหนึ่งของผู้สร้างสรรคงาน ไม่ว่าจะทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบใดก็ตาม มิได้ทำให้สิทธิในธรรมสิทธิของผู้สร้างสรรคหมดไป ดังนั้นการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ไม่ว่าจะ เป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ไม่เด็ดขาด กึ่งเด็ดขาด หรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดก็ตาม ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิก็ต้องใช้สิทธิไปในทางที่ไม่เป็นการละเมิดธรรมสิทธิของผู้สร้างสรรค เนื่องจากการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ มิได้ครอบคลุมไปถึงธรรมสิทธิของผู้สร้างสรรคงานที่อนุญาตให้ใช้สิทธินั้น

นอกจากนี้ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ ยังมีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นด้วยตนเอง สำหรับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ แม้จะเป็นการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว ก็ไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ แม้ในความเป็นจริงผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยเฉพาะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว จะเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิ แต่ในทางกฎหมายผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมิใช่ผู้เสียหาย เนื่องจากในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้เสียหาย หรือ ผู้มีอำนาจดำเนินคดีอีกทั้งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 ก็มีได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้เสียหาย หรือ ผู้มีอำนาจดำเนินคดีไว้โดยตรง แต่ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม ดังนั้นจึงต้องพิจารณาถึงความเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ได้ให้ความหมายของผู้เสียหายไว้ ดังนี้

“ผู้เสียหาย หมายความว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำผิดฐานในฐานหนึ่งรวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4 , 5 และ 6

บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง หมายถึง บุคคลที่กฎหมายในส่วนสาระบัญญัติ คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ต้องการให้ความคุ้มครอง ได้แก่ เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือ สิทธิของนักแสดง ตามมาตรา 15 และมาตรา 44 ซึ่งเป็นสิทธิ แต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ และสิทธิของนักแสดง

บุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนได้ตามมาตรา 4 ,5 และ 6 ได้แก่ สามี ภรรยา ผู้แทน โดยชอบธรรม ผู้อนุบาล บุพการีและผู้สืบสันดาน ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคล ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ไว้ในมาตรา 55 ดังนี้

“เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใด จะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้”

จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีในทางแพ่ง ได้แก่ บุคคลผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ หมายถึง บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำหรืองดเว้นกระทำการของบุคคลใด บุคคลหนึ่งเป็นเหตุให้ขาด หรือ ละเมิด หรือ กระทบกระเทือน ต่อสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลดังกล่าว ที่เขาจะพึงมีพึงได้ตามกฎหมายและก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้อง²⁰

สิทธิเรียกร้อง ที่มีเนื้อตัวทรัพย์สิน ได้แก่ ทรัพย์สิน ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมาย

สิทธิเรียกร้อง ที่มีเนื้อตัวบุคคล ได้แก่ บุคคลสิทธิ เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นจากผลของสัญญา ผู้เป็นคู่สัญญาเท่านั้นจึงจะมีสิทธิเรียกร้อง ตามข้อตกลงในสัญญา

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความเป็นผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ไม่ใช่ทั้งผู้เสียหาย และผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่

²⁰ ประพนธ์ ศาตะมาน. คำอธิบายสัมมนาวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, 2517), หน้า 2

เนื่องจาก ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่ใช่บุคคลที่กฎหมายในส่วนสาระบัญญัติได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ให้ความคุ้มครองไม่ใช่บุคคลที่มีทรัพย์สินเหนือสิทธิที่ได้รับอนุญาต เป็นแต่เพียงคู่สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งเป็นบุคคลสิทธิ ที่มีเหนือคู่สัญญาได้แก่ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ ดังนั้นหากมีการละเมิดสิทธิที่ได้รับการอนุญาตผู้ที่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ จึงได้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธินั้น หรือร้องขอให้เจ้าของสิทธิ ทำใบมอบอำนาจ ในการดำเนินคดีให้แก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ เพื่อดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ อย่างไรก็ตามในกรณีดังกล่าวอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ เช่น ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิอยู่ต่างประเทศยากแก่การติดต่อ หรือ การละทิ้งไม่ใส่ใจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ เนื่องจากผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิได้รับค่าตอบแทน การใช้สิทธิไปแล้ว ซึ่งจะทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ได้รับความเสียหายจากผลของการละเมิดสิทธิ โดยไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไขความเสียหายจากการละเมิด ดังกล่าวมาแล้ว

ผลของการอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร การอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรนั้นจะทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร มีสิทธิใช้การประดิษฐ์ (Inventions) หรือ แบบผลิตภัณฑ์ (Product designs) ตามสิทธิบัตรที่ได้รับอนุญาตแล้วแต่กรณี โดยผู้ทรงสิทธิบัตรซึ่งเป็นผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ จะได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิ นอกจากนี้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวยังมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิในกรณีที่เป็นการอนุญาตโดยกฎหมายบังคับ (Compulsory licensing) ซึ่งในกรณีนี้ผู้ทรงสิทธิบัตรไม่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน สำหรับการให้ใช้สิทธิที่ได้รับอนุญาตนั้น ผู้รับอนุญาตสามารถใช้สิทธิได้ทั่วประเทศ หรือภายในพื้นที่หรือขอบเขตตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ และจะต้องใช้สิทธิที่ได้รับอนุญาตด้วยตนเอง จะอนุญาตหรือโอนสิทธิที่ได้รับอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิต่อไปไม่ได้

การใช้สิทธิที่ได้รับอนุญาตได้แก่ การผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือ นำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ หรือ การใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ ตามสิทธิบัตรกรรมวิธีที่ได้รับอนุญาตแล้วแต่กรณี

สำหรับผู้มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธินั้น ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่ใช่ ผู้เสียหายตามกฎหมาย ไม่มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้นเป็นผู้ที่มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ ดังที่กล่าวมาแล้วในผลของการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์

ผลของการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า จะทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ สามารถใช้เครื่องหมายการค้า สำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ทั้งหมด หรือบางอย่าง ในการประกอบธุรกิจของตนได้โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้า และการใช้เครื่องหมายการค้าที่ได้รับอนุญาต โดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นจะถือว่าเป็นการใช้เครื่องหมายการค้าโดยเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น ซึ่งจะมีผลเป็นการรักษาสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้า เนื่องจากการที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าไม่ได้ใช้เครื่องหมายการค้าในระยะเวลา 3 ปี ก่อนที่ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ก็จะเป็นเหตุให้เจ้าของเครื่องหมาย ถูกคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า นั้นได้ ดังนั้นการใช้เครื่องหมายการค้าโดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ และถือว่าเป็นการใช้เครื่องหมายการค้า โดยเจ้าของเครื่องหมายการค้า เหตุที่จะเพิกถอนเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนไว้ เพราะเจ้าของเครื่องหมายการค้าไม่ได้ใช้เครื่องหมายการค้าเองก็จะหมดไป โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นสัญญาอนุญาตให้สิทธิเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive License) เนื่องจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิประเภทนี้เจ้าของเครื่องหมายการค้าจะไม่มีสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้า นั้น ตลอดอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

นอกจากนี้ การที่กฎหมายได้กำหนดให้ถือว่าการใช้เครื่องหมายการค้าโดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นการใช้เครื่องหมายการค้าโดยเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น เนื่องจากการใช้เครื่องหมายการค้าในการจำหน่ายสินค้าใด อาจไปกระทบกับผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียของบุคคลอื่น หรือ อาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดต่อสาธารณชนได้ จึงยังไม่ตัดขาดความรับผิดชอบของเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น²¹

ในส่วนที่เกี่ยวกับอาณาเขตทางภูมิศาสตร์และระยะเวลาในการใช้เครื่องหมายการค้าที่ได้รับอนุญาตนั้น ในกรณีที่สัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิที่จะใช้เครื่องหมายการค้า นั้นได้ทั่วประเทศ สำหรับสินค้าทั้งหมดที่ได้จดทะเบียนไว้ ตลอดอายุการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า นั้น รวมทั้งในกรณีที่มีการต่ออายุการจดทะเบียนด้วย

สำหรับการโอนการอนุญาตตามสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า หรือการอนุญาตช่วงให้ผู้อื่นใช้เครื่องหมายการค้า ผู้ได้รับอนุญาตไม่สามารถกระทำได้เว้นแต่ในสัญญา

²¹ สมพร พรหมนิตาธร. เครื่องหมายการค้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2539), หน้า 68

อนุญาตให้ใช้สิทธิจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เหตุผลของการไม่ให้สิทธิแก่ผู้ได้รับอนุญาตเช่นนี้ ก็เพื่อป้องกันความเสียหายแก่ประชาชนอันอาจเกิดจากการโอน หรืออนุญาตช่วงต่อผู้ที่ไม่มีความสามารถในการผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพ

ในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น ผู้รับอนุญาตไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ เนื่องจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ มีผู้ใช้เสียหายตามกฎหมาย เจ้าของเครื่องหมายการค้าเท่านั้น เป็นผู้มีส่วนอำนาจในการดำเนินคดีต่อ ผู้ละเมิดสิทธิดังกล่าวมาแล้วในผลของการอนุญาตให้ใช้สิทธิ

สำหรับ กรณีเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนจะอยู่นอกการบังคับและคุ้มครองตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 โดยมาตรา 46 ได้กำหนดถึงอำนาจฟ้องคดี การละเมิดสิทธิเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนไว้ดังนี้

“บุคคลใดจะฟ้องคดี เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนหรือเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดสิทธิดังกล่าวไม่ได้

บทบัญญัติมาตรานี้ ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้า ที่ไม่ได้จดทะเบียนในอันที่จะฟ้องคดีบุคคลอื่น ซึ่งเอาสินค้าของตนไปลงขายว่าเป็นสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้น”

ดังนั้น หากมีการละเมิดสิทธิในสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน อำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ก็จะเป็นไปตามหลักเรื่องการลงขาย (Passing off) ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นอำนาจดำเนินคดีของผู้เป็นเจ้าของสิทธิที่เป็นผู้อนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าว

2.3 ความหมาย และหลักเกณฑ์ของสัญญาโอนสิทธิ

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาถือเป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่ง เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีสิทธิที่จะดำเนินการใด ๆ กับสิทธิที่ตนเองมีอยู่ได้ รวมทั้งสามารถจำหน่ายโอนสิทธิของตนให้บุคคลอื่นได้ใช้ประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตน ซึ่งการโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีความหมาย หลักเกณฑ์ และผลของการโอนสิทธิ ดังนี้

2.3.1 ความหมายของสัญญาโอนสิทธิ

เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา สามารถได้รับผลประโยชน์จากสิทธิของตน นอกจากการใช้สิทธินั้นแล้ว ยังอาจอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิขาย หรือโอนสิทธิให้แก่บุคคลใด บุคคลหนึ่ง หรือหลายบุคคล²² ได้ใช้สิทธิของตนก็ได้ โดยมีความหมายของการโอนสิทธิ ดังนี้

การโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง การที่ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้ตกทอดไปยังบุคคลอีกคนหนึ่ง โดยทางนิติกรรมหรือมรดก หรือตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้²³ สำหรับการโอนสิทธิโดยทางนิติกรรมนั้น เจ้าของสิทธิอาจโอนสิทธิให้บุคคลอื่น โดยมีกำหนดเวลาหรือตลอดอายุของการคุ้มครองสิทธิ และจะโอนสิทธิที่ตนมีอยู่ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ ซึ่งการโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยทางนิติกรรมนี้จะพบได้มาก เนื่องจากเจ้าของสิทธิ อาจไม่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเชิงธุรกิจ การค้าพาณิชย์ หรือ อุตสาหกรรม หรือ อาจไม่มีกำลังทางเศรษฐกิจในการลงทุน หรือเพื่อความสะดวกประการอื่น จึงได้มีการโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่ตนมีอยู่ เพื่อแลกเปลี่ยนกับค่าตอบแทนจากการโอนสิทธิให้บุคคลอื่น ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในทางธุรกิจ และมีความพร้อมในด้านการลงทุน ได้ใช้ประโยชน์ หรือแสวงหาประโยชน์จากสิทธิที่ได้รับโอนมา ซึ่งความแตกต่างระหว่างสัญญาโอนสิทธิกับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ คือสัญญาโอนสิทธินั้น ความเป็นเจ้าของสิทธิได้ตกทอดไปยังผู้รับโอน ในขณะที่สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้ได้รับอนุญาตสามารถใช้สิทธิที่ได้รับอนุญาต โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของสิทธิ แต่ความเป็นเจ้าของสิทธิมิได้ตกทอดมายังผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ เจ้าของสิทธิยังคงสงวนไว้ซึ่งความเป็นเจ้าของสิทธิและอาจอนุญาตให้บุคคลอื่นได้ใช้สิทธินั้นด้วย สำหรับการโอนสิทธินั้นผู้โอนสิทธิจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิหรือจะโอนสิทธิที่โอนไปแล้วให้บุคคลอื่นอีกไม่ได้

2.3.2 หลักเกณฑ์การโอนสิทธิ

การโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยทั่วไป อาจกระทำได้หลายทาง เช่น การโอนสิทธิโดยทางนิติกรรมโดยทางมรดก รวมทั้งการโอนโดยทางอื่นซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ แต่สำหรับในประเทศไทย การโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จะกระทำได้ 2 ทาง คือ การโอนโดยนิติกรรมและการโอนโดยมรดก ซึ่งมีรูปแบบและหลักเกณฑ์ ดังนี้

²² Loyd J. Jassin and Steven C. Schechter. The Copyright, Permission and Libel Handbook , (Jon Wiley & Sons, Inc.) , p. 16

²³ Bainbridge , David I. Intellectual Property , (London : Pitman , 1992) , p. 65

1. การโอนสิทธิโดยทางนิติกรรม กฎหมายยินยอมให้เจ้าของสิทธิ โอนสิทธิของตนให้บุคคลอื่นได้ดังที่ได้กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 17 พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2542 มาตรา 38 และ พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 มาตรา 48 และมาตรา 49

การโอนลิขสิทธิ์ ถือเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic rights) อย่างหนึ่งของเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งสามารถโอนให้แก่กันได้ ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ใน พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 17

“ลิขสิทธินั้นยอมโอนให้แก่กันได้

เจ้าของลิขสิทธิ์ อาจโอนลิขสิทธิ์ของตนทั้งหมด หรือ แต่บางส่วนให้แก่บุคคลอื่นได้ และจะโอนให้โดยมีกำหนดเวลาหรือตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ก็ได้

การโอนลิขสิทธิ์ตามวรรคสองซึ่งมิใช่ทางมรดก ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน ถ้าไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ในสัญญาโอนให้ถือว่าเป็นการโอนมีกำหนดระยะเวลาสิบปี”

ในการโอนลิขสิทธินั้น เจ้าของลิขสิทธิ์จะโอนสิทธิทั้งหมดที่ตนมีอยู่ หรือ โอนสิทธิแต่บางส่วนก็ได้ สิทธิทั้งหมดที่เจ้าของลิขสิทธิ์ มีสิทธิเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียวได้แก่ การทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับ หรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ไรต์แทควัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิดังกล่าว²⁴ ซึ่งหากเจ้าของลิขสิทธิ์ โอนสิทธิดังกล่าวให้แก่ผู้รับโอนทั้งหมดก็จะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ สิ้นสิทธิของตนที่มีอยู่ และผู้รับโอนก็จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์คนใหม่ สำหรับการโอนลิขสิทธิ์บางส่วนให้แก่ผู้รับโอนนั้น ได้แก่การที่เจ้าของลิขสิทธิ์โอนสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนมีอยู่ให้กับผู้รับโอน เช่น สิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลง หรือสิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยผู้โอนสิทธิ ยังคงความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิที่เหลืออยู่ ดังนั้นเจ้าของลิขสิทธิ์ จึงสามารถที่จะโอนหรืออนุญาตให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือหลายบุคคลได้ประโยชน์จากสิทธิที่เหลืออยู่ก็ได้

สำหรับกำหนดเวลาในการโอนลิขสิทธินั้น คู่สัญญาสามารถตกลงกันให้โอนสิทธิตลอดอายุของการคุ้มครองสิทธิ หรือโอนโดยมีกำหนดเวลาก็ได้

การโอนสิทธิโดยมีกำหนดเวลานั้นคู่สัญญาจะต้องตกลงวันและระบุระยะเวลาการโอนให้ชัดเจนไว้ในสัญญา แม้จะเป็นการโอนสิทธิ ให้ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ก็คือว่า

²⁴ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 15

เป็นการโอนโดยมีกำหนดเวลา หากคู่สัญญาไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ในสัญญาโอนสิทธิ กฎหมายจะถือว่าเป็นการโอนโดยมีกำหนดระยะเวลาสิบปี และเจ้าของลิขสิทธิ์จะไม่อาจใช้สิทธิที่โอนไปแล้วตลอดระยะเวลาในสัญญาโอนสิทธิ แต่หากเป็นการโอนสิทธิตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์จะไม่เหลือสิทธิที่โอนไปแล้วนั้นอยู่เลย เนื่องจากเจ้าของลิขสิทธิ์จะใช้สิทธินั้นด้วยตนเอง หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นไม่ได้ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์

การโอนลิขสิทธิ์โดยทางนิติกรรมนี้ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 17 วรรค 3 ได้กำหนดแบบแห่งนิติกรรมการโอนไว้ ดังนี้ "การโอนลิขสิทธิ์ตามวรรคสอง ซึ่งมีใช้ทางมรดก ต้องทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อผู้โอน และผู้รับโอน..." การที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือนี้ หมายความว่า คู่สัญญา คือ เจ้าของลิขสิทธิ์ และผู้รับโอน ต้องลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่าย เนื่องจากในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้การใดต้องทำเป็นหนังสือคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย จะต้องลงลายมือชื่อไว้ ดังนั้นหากสัญญาโอนลิขสิทธิ์มิได้มีการลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่าย การโอนลิขสิทธิ์นั้นก็จะตกเป็นโมฆะ เพราะมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้

การโอนสิทธิบัตร พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ.2542 กำหนดให้ผู้ทรงสิทธิบัตรสามารถโอนสิทธิบัตรให้แก่บุคคลอื่นได้ โดยการโอนสิทธิบัตรนั้น ต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ กล่าวคือ นอกจากคู่สัญญาทั้งผู้โอนสิทธิ และผู้รับโอนสิทธิ จะต้องลงลายมือชื่อในสัญญาโอนสิทธิทั้งสองฝ่ายแล้ว จะต้องนำสัญญาโอนสิทธินั้นไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งถือเป็นแบบของนิติกรรม คู่สัญญาจึงต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ สัญญาโอนสิทธินั้นจึงจะสมบูรณ์

ในกรณีที่มีผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมกันหลายคน การโอนสิทธิบัตรนั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมทุกคน

นอกจากการโอนสิทธิในสิทธิบัตรแล้ว ผู้ประดิษฐ์ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิขอรับสิทธิบัตรยังสามารถโอนสิทธิในการขอรับสิทธิบัตรให้แก่บุคคลอื่นได้ โดยการโอนสิทธิขอรับสิทธิบัตรนั้น ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอน และผู้รับโอน จึงจะมีผลสมบูรณ์ ซึ่งกันกับการโอนสิทธิในสิทธิบัตรที่จะต้องจดทะเบียนการโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

การโอนเครื่องหมายการค้า เจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้วสามารถโอนสิทธิของตนให้แก่บุคคลอื่นได้ ตามที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 มาตรา 49 ดังนี้

“สิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้วยอมโอนหรือรับมรดกกันได้ ทั้งนี้จะเป็นการโอน หรือรับมรดกพร้อมกับกิจการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว หรือไม่ก็ได้”

ซึ่งการโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้านั้น คู่สัญญาต้องทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยจะโอนเครื่องหมายการค้าพร้อมกับกิจการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ หรือจะโอนเฉพาะสิทธิในเครื่องหมายการค้าก็ได้ แต่หากเป็นการโอนเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้เป็นเครื่องหมายชุด จะต้องโอนทั้งชุดของเครื่องหมายการค้านั้น โดยคู่สัญญาจะตกลงกำหนดระยะเวลาการโอน หรือจะโอนตลอดอายุแห่งการคุ้มครองสิทธิก็ได้

นอกจากเครื่องหมายการค้าแล้ว เครื่องหมายบริการและเครื่องหมายรับรองก็สามารถโอนให้แก่กันได้ โดยการโอนเครื่องหมายบริการนั้น พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 มาตรา 81 กำหนดให้ นำบทบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้ามาใช้บังคับโดยอนุโลม ดังนั้น หลักเกณฑ์การโอนเครื่องหมายบริการจึงเป็นเช่นเดียวกับการโอนเครื่องหมายการค้า สำหรับการโอนเครื่องหมายรับรองนั้น จะต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนและผู้รับโอนต้องแสดงต่อนายทะเบียนว่าตนมีความสามารถเพียงพอที่จะรับรองคุณลักษณะของสินค้าหรือบริการ แต่หากนายทะเบียนเห็นว่าผู้รับโอนไม่มีความสามารถเพียงพอในการที่จะรับรองคุณลักษณะของสินค้าหรือบริการ หรือเครื่องหมายรับรองนั้น จะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน นายทะเบียนอาจมีคำสั่งไม่อนุญาตหรือไม่รับจดทะเบียนการโอนสิทธิในเครื่องหมายรับรองได้ โดยผู้รับโอนสามารถอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้ ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของนายทะเบียน ซึ่งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้านี้ถือเป็นที่สุด

นอกจากการโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ และเครื่องหมายรับรอง ดังกล่าวแล้ว สิทธิในคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า และเครื่องหมายบริการ ที่ได้ยื่นขอจดทะเบียนไว้แล้ว สามารถโอนให้บุคคลอื่นได้เช่นกัน โดยที่ผู้โอนหรือผู้รับโอนจะต้องแจ้งให้นายทะเบียนทราบถึงการโอนก่อนจะมีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า หรือเครื่องหมายบริการแล้วแต่กรณี

2. การโอนสิทธิโดยทางมรดก นอกจากการโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยทางนิติกรรมดังกล่าวมาแล้ว กฎหมายยังกำหนดให้มีการโอนสิทธิโดยทางมรดกได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยมีหลักเกณฑ์การโอนสิทธิทางมรดก ดังนี้

การโอนสิทธิทางมรดก พ.ร.บ.สิทธิ พ.ศ.2537 มิได้กำหนดแบบไว้แต่อย่างใด ต่างกับการโอนสิทธิโดยทางนิติกรรม ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ ดังนั้นหากเจ้าของสิทธิถึงแก่ความตาย สิทธิซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งนั้น ก็จะตกทอดแก่ทายาททันที และต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดกมาใช้บังคับ

การโอนสิทธิบัตรทางมรดก ในกรณีที่เจ้าของสิทธิบัตรถึงแก่ความตาย สิทธิบัตรก็จะตกทอดไปยังทายาท และต้องเป็นไปตาม ป.พ.พ.บรรพ 6 ว่าด้วยมรดกเช่นเดียวกับสิทธิ และทรัพย์สินทั่วไป นอกจากนั้นผู้รับโอนสิทธิบัตรทางมรดก จะต้องจดทะเบียนการโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

การโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้า และสิทธิในคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าทางมรดกยอมโอนให้แก่กันได้ดังที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 มาตรา 48 และมาตรา 49 ซึ่งหากเป็นการโอนสิทธิในคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ในกรณีที่ผู้ขอจดทะเบียนถึงแก่ความตาย ทายาทคนหนึ่งคนใด หรือผู้จัดการมรดกจะต้องแจ้งให้นายทะเบียนทราบก่อนการจดทะเบียน นอกจากนั้นการรับมรดกในเครื่องหมายการค้าผู้รับโอนโดยมรดก อาจรับโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้าพร้อมกับกิจการที่เกี่ยวกับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ หรืออาจได้รับโอนทางมรดกเฉพาะเครื่องหมายการค้าก็ได้ แต่หากเครื่องหมายการค้านั้นได้จดทะเบียนไว้เป็นเครื่องหมายชุด ผู้รับโอนโดยมรดกก็ต้องรับโอนเครื่องหมายการค้าทั้งหมด และต้องจดทะเบียนต่อนายทะเบียนเครื่องหมายการค้า

กรณีของเครื่องหมายบริการนั้น พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 มาตรา 80 กำหนดให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้ามาใช้บังคับโดยอนุโลม ดังนั้นหลักเกณฑ์การโอนโดยทางมรดกของเครื่องหมายบริการจึงเป็นเช่นเดียวกับเครื่องหมายการค้า

สำหรับกรณีของเครื่องหมายรับรอนั้น จะไม่มีการโอนโยทางมรดก เนื่องจากสิทธิในเครื่องหมายรับรอนจะสิ้นสุดลงเมื่อเจ้าของเครื่องหมายรับรอนถึงแก่ความตาย หรือสิ้นสภาพบุคคล ดังนั้นเมื่อเจ้าของเครื่องหมายรับรอนถึงแก่ความตาย สิทธิในเครื่องหมายรับรอนก็จะสิ้นสุดลงไปด้วย จึงไม่เป็นมรดกที่จะตกทอดไปยังทายาท ดังเช่นเครื่องหมายการค้า หรือ เครื่องหมายบริการ

2.3.3 ผลของสัญญาโอนสิทธิ

การโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะเป็นการโอนโดยทางนิติกรรม หรือ โอนโดยทางมรดกก็ตาม กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย ได้แก่ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2542 และ พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 มีได้ กำหนดซึ่งผลประการใดในการโอนสิทธิไว้ ดังนั้นการโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งถือว่าเป็น ทรัพย์สินประเภทหนึ่งนั้น จึงต้องอาศัยหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์ ตามประมวลกฎหมาย แห่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 ซึ่งกำหนดให้เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอย และจำหน่ายทรัพย์สิน ของตนรวมทั้งสิทธิในดอกผลอันเกิดจากการทรัพย์สินนั้น และมีสิทธิติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สิน หรือชดเชยค่าเสียหายให้บุคคลอื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น โดยมีขอบด้วยกฎหมาย

สำหรับการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั่วไปนั้น เมื่อผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินได้โอน กรรมสิทธิ์ไปยังผู้รับโอนแล้ว ผู้โอนก็จะไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่โอนไปนั้นเหลืออยู่เลย โดย กรรมสิทธิ์จะตกไปยังผู้รับโอน แต่การโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น จะไม่ใช่เป็นการโอน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่เป็นการโอนสิทธิที่มีวัตถุประสงค์แห่งการโอนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งไม่มีรูป ร่าง และจะแยกเป็นอิสระออกจากกรรมสิทธิ์ (Independence of possession) กล่าวคือเป็นหลัก อิสระในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่มีรูปร่าง กับการเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา²⁵ เช่น นาย ก. เป็นผู้แต่งหนังสือ ได้โอนลิขสิทธิ์ในหนังสือนั้นให้นาย ข. นาย ข. จะได้ไปซึ่งลิขสิทธิ์ใน หนังสือนั้นที่นาย ก. โอนให้ แต่นาย ข. จะไม่ได้กรรมสิทธิ์ในหนังสือนั้น หรือนาย ก. เป็นผู้ทรง สิทธิบัตรและเป็นเจ้าของสิ่งประดิษฐ์ตามสิทธิบัตร นาย ก. โอนสิทธิในสิทธิบัตรให้นาย ข. นาย ข. ก็จะได้ไปซึ่งสิทธิในการผลิตผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร แต่จะไม่ได้กรรมสิทธิ์ในสิ่งประดิษฐ์ตามสิทธิ บัตร ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของนาย ก.

ดังนั้นหากเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งหมดที่ตนมีอยู่ให้แก่ผู้รับโอน ผู้โอนก็จะสิ้นสิทธิทั้งหมดที่ตนมีอยู่ แต่หากเจ้าของสิทธิโอนสิทธิแต่ เพียงบางส่วน ผู้รับโอนก็จะมีสิทธิเฉพาะที่ได้รับโอนเท่านั้น โดยที่ผู้โอนยังคงเป็นเจ้าของสิทธิที่เหลือ อยู่ หรือ โอนโดยมีกำหนดเวลา ผู้รับโอนก็จะมีสิทธิที่ได้รับโอนมานั้นภายในช่วงระยะเวลาตามที่ตก ลงกันไว้ในสัญญาโอนสิทธิ เช่น

²⁵ คณิง ภาไชย. "หลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์", กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (กรุงเทพฯ : บริการส่งเสริมงานตุลาการโรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม , 2532) , หน้า 238

การโอนลิขสิทธิ์ หากเจ้าของลิขสิทธิ์ โอนสิทธิทั้งหมดของตนให้แก่ผู้รับโอน โดยมีกำหนดเวลา ก็จะทำให้ผู้รับโอนเป็นเจ้าของสิทธิที่ได้รับโอนมานั้น ภายในระยะเวลาที่ตกลงกันไว้ โดยผู้รับโอนจะใช้สิทธินั้นได้โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้โอน และมีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ในฐานะเจ้าของสิทธิที่ได้รับโอนมานั้น หากเป็นการโอนลิขสิทธิ์แต่เพียงบางส่วน เช่น สิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลง ผู้รับโอนก็จะเป็นเจ้าของสิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลง โดยผู้โอนยังคงเป็นเจ้าของสิทธิที่เหลืออยู่นอกจากสิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลง

อย่างไรก็ตาม การโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อันได้แก่ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า นั้น คู่สัญญาจะตกลงกันให้สัญญาโอนสิทธินั้นมีผลเป็นการใดก็ได้ หากเป็นการตกลงที่ไม่จำกัดการแข่งขัน โดยไม่เป็นธรรมละเมิดขัดต่อกฎหมาย อันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้วข้อตกลงนั้นย่อมมีผลใช้บังคับได้

2.4 การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิและข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิ

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เป็นผู้มียุติแต่เพียงผู้เดียวที่จะใช้ประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตน หรือจะอนุญาตให้บุคคลใด ๆ ได้ประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตน หากบุคคลใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดต่องานอันมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ตามที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือรับโอนสิทธิจากเจ้าของสิทธิก็จะถือว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิ แต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น ทั้งนี้มีข้อยกเว้นที่กระทำการบางอย่างต่องานอันมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อาจไม่เป็นการละเมิดสิทธิ แต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของสิทธิ ซึ่งการกระทำที่จะถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิหรือไม่ นั้น มีสาระสำคัญ ดังนี้

2.4.1 การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิ

สิทธิต่าง ๆ อันเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ เจ้าของสิทธิเท่านั้นเป็นผู้มีสิทธิที่จะใช้สอยหรือหาประโยชน์จากสิทธิเหล่านั้น รวมทั้งมีสิทธิหวงห้ามมิให้บุคคลใดมาใช้สอยหรือหาประโยชน์จากสิทธิของตน การที่บุคคลใดมาใช้ประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าของสิทธิ จึงถือเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยสามารถแยกการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิ ตามประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาได้ ดังนี้

การกระทำอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้กำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิ ของเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 15 ซึ่งถือเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic rights) โดยให้เจ้าของลิขสิทธิ์ เป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive right) ดังนี้

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) ให้เช่าต้นฉบับ หรือ สำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง
- (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น
- (5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (1) (2) หรือ (3)

ดังนั้นหากบุคคลใดกระทำการดังกล่าวมาแล้ว โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ก็จะได้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งการละเมิดนั้น อาจเป็นการละเมิดโดยการกระทำต่องานโดยตรง หรือ การละเมิดโดยการกระทำแก่งานอันเกิดจากการละเมิดลิขสิทธิ์

การละเมิดลิขสิทธิ์โดยการกระทำต่องานโดยตรง ได้แก่ การกระทำในลักษณะต่าง ๆ ต่อประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ ดังนี้

การละเมิดลิขสิทธิ์ต่องานโดยทั่วไป ได้แก่ งานประเภท วรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ถ้าได้กระทำการดังต่อไปนี้ โดยไม่ได้รับอนุญาต

- (1) ทำซ้ำ หรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

การละเมิดลิขสิทธิ์ ต่องานโสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ หรือสิ่งบันทึกเสียง ถ้าได้กระทำการดังต่อไปนี้โดยไม่ได้รับอนุญาต

- (1) ทำซ้ำ หรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) ให้เช่าต้นฉบับ หรือสำเนางานดังกล่าว

การละเมิดลิขสิทธิ์ ต่องานแพร่เสียงแพร่ภาพ ถ้าได้กระทำการดังต่อไปนี้ โดยไม่ได้รับอนุญาต

(1) จัดทำสไลด์ทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ หรือสิ่งบันทึกเสียง หรืองานแพร่เสียง
แพร่ภาพ ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมด หรือบางส่วน

(2) แพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำ ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมด หรือบางส่วน

(3) จัดให้ประชาชนฟังและหรือชมงานแพร่เสียงแพร่ภาพ โดยเรียกเก็บเงิน
หรือผลประโยชน์อย่างอื่นในทางการค้า

การละเมิดลิขสิทธิ์ ต่องานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้ โดยไม่
ได้รับอนุญาต

(1) ทำซ้ำ หรือดัดแปลง

(2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

(3) ให้เช่าต้นฉบับ หรือสำเนางานดังกล่าว

นอกจากการละเมิดลิขสิทธิ์ อันเป็นการกระทำต่องานโดยตรงแล้ว พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์
พ.ศ.2537 ยังได้กำหนดลักษณะของการละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อม หรือการละเมิดโดยการกระทำแก
งานอันเกิดจากการละเมิดลิขสิทธิ์ กล่าวคือ การกระทำแกงานที่ได้กระทำขึ้นโดยรู้อยู่แล้วหรือมีเหตุ
อันควรรู้ว่าเป็นงานอันละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และได้กระทำแกงานนั้นเพื่อหากำไร โดยกระทำการ
ดังนี้

(1) ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย ให้เช่า เสนอให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือ เสนอให้
เช่าซื้อ

(2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

(3) แจกจ่ายในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์

(4) นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร

เจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนดให้การกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นการละเมิด
ลิขสิทธิ์ เนื่องจากเพื่อลงโทษบุคคลผู้กระทำการอันเป็นการส่งเสริมหรือก่อให้เกิดแรงจูงใจให้มีการ
ละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรง เพราะถ้าไม่มีผลประโยชน์ใด ๆ มาเป็นสิ่งล่อใจ คงไม่มีบุคคลใดยาก
กระทำละเมิดลิขสิทธิ์แกงาน อันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่น เนื่องจากอาจถูกลงโทษตามกฎหมายซึ่งมีทั้ง
โทษจำคุก และโทษปรับ²⁶

²⁶ ไชยยศ เหมาะะรัชตะ. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม,
2540), หน้า 75

การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิบัตร พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2542 มิได้กำหนดไว้โดยตรงว่าการกระทำอย่างไรจึงจะเป็นการละเมิดสิทธิบัตร แต่ได้กำหนดให้ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive rights) ในการแสวงหา หรือได้รับประโยชน์จากสิ่งประดิษฐ์ หรือผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร โดยผู้ทรงสิทธิบัตรจะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้สิทธิดังนี้

(1) ในกรณีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ สิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้าในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร

(2) ในกรณีสิทธิบัตรกรรมวิธี สิทธิในการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้าในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร

สิทธิในการกระทำทั้งสองกรณีดังกล่าว เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิบัตรการประดิษฐ์และผู้ทรงอนุสิทธิบัตร สำหรับสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ กฎหมายได้กำหนดไว้ดังนี้

“ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้นมีสิทธิใช้แบบผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร หรือขาย หรือมีไว้เพื่อขาย หรือเสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ ดังกล่าว...”

สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิบัตรดังกล่าว มีลักษณะเป็นนิเสธสิทธิ (negative rights) กล่าวคือ เป็นการหวงห้ามหรือกีดกันไม่ให้บุคคลอื่น แสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับสิทธิบัตร หากบุคคลอื่นฝ่าฝืนสิทธิดังกล่าว ถือว่าเป็นการละเมิดหรือล่วงสิทธิในสิทธิบัตร (patent infringement)²⁷ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า หากบุคคลใด ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร ไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตรการประดิษฐ์ สิทธิบัตรกรรมวิธี หรือ อนุสิทธิบัตรก็ตาม ก็จะต้องถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิบัตร หรือฝ่าฝืนสิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิบัตร โดยมีโทษทั้งทางแพ่งและอาญา

²⁷ ยรรยง พวงราช . คำอธิบายกฎหมายสิทธิบัตร , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2542) ,

การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า สามารถแบ่งการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้สองกรณี คือ การละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน และการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้ว

กรณีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 มิได้บัญญัติรับรองสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน ในอันที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีหรือเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนนั้น แต่เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน อาจฟ้องร้องดำเนินคดีเกี่ยวกับการลวงขาย (passing off) ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 46 ดังนี้

“บุคคลใดจะฟ้องคดี เพื่อป้องกันการใช้เครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน หรือเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดสิทธิดังกล่าวไม่ได้

บทบัญญัติมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน ในอันที่จะฟ้องคดีบุคคลอื่น ซึ่งเอาสินค้าของตนไปลวงขายว่าเป็นสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้น”

การลวงขาย (passing off) ได้แก่ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ได้นำสินค้าของตน ออกวางขาย โดยลวงว่าเป็นสินค้าของผู้อื่น ซึ่งผลของการนั้นน่าจะทำให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้านั้น แม้ว่าสินค้านั้นจะเป็นสินค้าคนละอย่างกับสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงก็ตาม ซึ่งจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 272

กรณีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้ว เจ้าของเครื่องหมายการค้าเป็นผู้ที่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้า นั้น สำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า มาตรา 44 ดังนั้นหากบุคคลใดกระทำการอันเป็นละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้ว เจ้าของเครื่องหมายการค้าก็มีอำนาจที่จะดำเนินคดีฟ้องร้อง เพื่อป้องกันสิทธิหรือเรียกค่าสินไหมทดแทน เพื่อการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า นั้นได้ โดยลักษณะของการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า ได้แก่ การฝ่าฝืนสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้วโดยกระทำการ ดังนี้

(1) ใช้เครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น กล่าวคือ มีการจัดให้มีเครื่องหมายการค้าขึ้นเองและใช้กับสินค้า เช่น ผู้ละเมิดได้ทำหรือจ้างวาน

ให้ผู้อื่นทำเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้ว จนถึงกับทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้า การกระทำดังกล่าวก็จะเป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้ว ทั้งนี้ไม่ว่าการทำเครื่องหมายการค้า นั้น จะได้นำไปใช้กับสินค้าจำพวกเดียวกัน หรือต่างจำพวกกับสินค้าที่จดทะเบียนไว้แล้วก็ตาม

(2) ใช้เครื่องหมายการค้าของผู้อื่นกับสินค้า กล่าวคือ การที่ผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้นำเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนไว้แล้ว มาใช้กับสินค้าของตน โดยสินค้านั้น อาจจะเป็นสินค้าประเภทเดียวกับที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้จดทะเบียนไว้ หรืออาจเป็นสินค้าต่างประเภทกันกับที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้จดทะเบียนไว้ก็เป็นละเมิดได้ ถ้าหากว่าการใช้นั้นน่าจะทำให้เกิดความสับสนหรือเข้าใจผิดในแหล่งที่มาของสินค้า รวมทั้งการนำเข้าสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนไว้แล้ว มาจำหน่ายโดยไม่ได้รับความยินยอม หรือไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของเครื่องหมายการค้า แม้จะไม่ได้ทำเครื่องหมายการค้าขึ้นเองก็ตาม ก็ถือเป็นการใช้เครื่องหมายการค้าของผู้อื่นด้วย ซึ่งเป็นลักษณะของการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้ว โดยผู้ละเมิดจะต้องมีความรับผิดชอบดังกล่าวต่อไปในส่วนของบทกำหนดโทษอันเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า

สำหรับกรณีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายบริการ เครื่องหมายร่วม และเครื่องหมายรับรอง กฎหมายได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติของเครื่องหมายการค้ามาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม ดังนั้นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายบริการ เครื่องหมายร่วม และเครื่องหมายรับรอง จึงมีลักษณะของการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายดังกล่าว เช่นเดียวกับการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า

2.4.2 ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิ

วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของกฎหมายที่รับรองและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ก็เพื่อเป็นการตอบแทนผู้สร้างสรรค์ ผู้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งได้ใช้สติปัญญา แรงงาน เวลา และความอุตสาหะในการสร้างสรรค์ หรือสร้างงานเหล่านั้น ให้ได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการเป็นผู้ที่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการแสวงหาประโยชน์จากงานเหล่านั้น อย่างไรก็ตามหากกฎหมายจะกำหนดให้เจ้าของสิทธิใช้สิทธิแบบผูกขาดโดยไม่มีขีดจำกัด หรือ ไม่มีข้อยกเว้น ก็อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม และความวุ่นวายในสังคมขึ้นได้ ดังนั้นกฎหมายจึงได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่าการกระทำบางอย่างมิให้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีข้อยกเว้นของการละเมิดสิทธิต่าง ๆ ดังนี้

ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ ได้แก่ กระทบต่องานอันมีลิขสิทธิ์ ที่ไม่เป็นการขัดต่อ การแสวงหาประโยชน์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วย กฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำการ ดังต่อไปนี้

(1) วิจัยหรือศึกษางานนั้น อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร ไม่ว่าจะทำซ้ำ ดัดแปลง หรือทำให้ปรากฏโดยผู้สอน หรือสถาบันการศึกษา หรือเป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบใน การสอบ

(2) นำมาใช้เพื่อประโยชน์เป็นการส่วนตัว หรือเพื่อประโยชน์ของตนเองและ บุคคลอื่นในครอบครัวหรือญาติสนิท

(3) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏ เพื่อประโยชน์ในการ พิจารณาของศาล หรือเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย หรือในการรายงานผลการพิจารณา ดังกล่าว

(4) เสนอรายงานข่าวทางสื่อสารมวลชน โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของ ลิขสิทธิ์ในงานนั้น

(5) ทำซ้ำในการดำเนินงานของห้องสมุดโดยบรรณารักษ์

(6) การนำงานออกเผยแพร่เพื่อสาธารณะประโยชน์

(7) การกระทำแก่งานศิลปกรรมตามสมควร เช่น การกระทำต่อศิลปกรรมที่ ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ

(8) การกระทบต่องานที่สิ้นอายุการคุ้มครอง หรืองานภาพยนตร์ ซึ่งสิ้นสุด การคุ้มครองแล้ว มิให้ถือว่าการนำงานภาพยนตร์นั้นเผยแพร่ต่อสาธารณชน เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ในวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ สิ่งบันทึกเสียงหรืองานที่ใช้จัดทำ ภาพยนตร์นั้น

ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิบัตร พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2542 ได้กำหนด ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ไว้ในมาตรา 36 วรรคสอง และสิทธิบัตรออกแบบผลิต ภัณฑ์ในมาตรา 63 ซึ่งการกระทำที่เป็นข้อยกเว้นต่าง ๆ จะต้องไม่ขัดต่อการใช้ประโยชน์ตามปกติ ของผู้ทรงสิทธิบัตร และไม่ทำให้เสื่อมเสียต่อประโยชน์อันชอบธรรมของผู้ทรงสิทธิบัตรเกินสมควร โดยอาจสรุปได้ดังนี้

(1) กระทำเพื่อประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย

(2) การผลิตผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร ซึ่งผู้ผลิตได้ประกอบกิจการหรือมีเครื่องมือ เครื่องใช้ เพื่อประกอบกิจการ โดยสุจริตก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

(3) การเตรียมยาเฉพาะรายตามใบสั่งแพทย์

(4) การกระทำเกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียนยา

(5) การใช้อุปกรณ์หรือเครื่องจักรเกี่ยวกับเรือที่เข้ามาในประเทศเป็นการชั่วคราว หรือโดยอุบัติเหตุ และจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ดังกล่าวกับเรือ นั้น ซึ่งเป็นเรือของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตร ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย

(6) การใช้อุปกรณ์เกี่ยวกับการสร้าง การทำงาน หรืออุปกรณ์อื่นของอากาศยานหรือยานพาหนะที่เข้ามาในประเทศเป็นการชั่วคราวหรือโดยอุบัติเหตุ ซึ่งเป็นอากาศยานหรือยานพาหนะ ของประเทศซึ่งเป็นภาคีแห่งอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตรที่ประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย

(7) การกระทำต่อผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรที่ผู้ทรงสิทธิบัตร ได้อนุญาตหรือยินยอมให้ผลิตหรือขายแล้ว

ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2543 มิได้กำหนดข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าไว้ ดังนั้นหากผู้ใดกระทำการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของเครื่องหมายการค้า โดยการใช้เครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น หรือใช้เครื่องหมายการค้าของผู้อื่นกับสินค้า ก็จะมีคามผิดตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือประมาท เลินเล่อหรือไม่ก็ตาม ซึ่งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้านี้ก็จะนำมาใช้บังคับกับ เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง และเครื่องหมายรวม ด้วยโดยอนุโลม

บทที่ 3

อำนาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้เจ้าของสิทธิเป็นผู้ที่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการแสวงหาประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตน เมื่อสิทธิใดๆ ของเจ้าของสิทธิถูกละเมิดโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เจ้าของสิทธิย่อมมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดได้ทั้งทางแพ่ง และทางอาญา โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ดังนี้

3.1 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางแพ่ง

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางแพ่งต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นการให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิ โดยเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาสามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท ดังนี้

3.1.1 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 62 ได้กำหนดให้คดีอันเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ หรือสิทธิของนักแสดงไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง หรือคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า งานที่มีการฟ้องร้องนั้นเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ หรือสิทธิของนักแสดง และโจทก์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือสิทธิของนักแสดง ดังนั้น เมื่อสิทธิใดๆ ของเจ้าของลิขสิทธิ์ถูกละเมิดโดยผู้กระทำละเมิดไม่สามารถกล่าวอ้างข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ได้ เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ได้ทั้งทางแพ่ง และทางอาญา

สำหรับการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในทางแพ่งนั้น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้กำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือสิทธิของนักแสดงมีสิทธิได้รับค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษาเป็นจำนวนกึ่งหนึ่ง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือสิทธิของนักแสดงที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งสำหรับส่วนที่เกินจำนวนเงินค่าปรับที่เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือสิทธิของนักแสดงได้รับแล้วนั้น ซึ่งการฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งนั้นก็จะปฏิบัติตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เนื่องจากการละเมิด

ลิขสิทธิ์เป็นการกระทำต่อสิทธิเด็ดขาดของเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งค่าเสียหายเหล่านี้อาจได้แก่ ค่าลิขสิทธิ์ที่โจทก์ควรได้รับโดยคิดจากมูลค่าของงาน การเสียผลประโยชน์ที่ควรได้ในตลาดการค้า หรือทำให้บุคคลที่สามเลิกสังเกตเอาคนเอาไปใช้สิทธิจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ตามมาตรา 64 นี้ จะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายจากการละเมิดลิขสิทธิ์ได้มากกว่าการคิดค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 438 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากการคิดค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 438 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะถือเอาความร้ายแรงแห่งการกระทำของจำเลยเป็นปัจจัยในการคิดค่าสินไหมทดแทน เช่น จำนวนของงานที่ละเมิดสิทธิ หรือผลประโยชน์ในทางการค้าที่โจทก์ต้องสูญเสียไปเนื่องจากการละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น สำหรับการชดใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 64 ของ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นั้น นอกจากศาลจะมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหายแล้ว ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ยังต้องชดใช้ค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียประโยชน์ และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์อีกด้วย ซึ่งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ อาจได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการสืบหา หรือรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ ค่าจ้างว่าความตามที่ได้ชำระให้แก่ทนายความตามความเป็นจริง เป็นต้น ซึ่งการคิดค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 438 ของ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น การชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 64 ของ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 จึงทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายได้มากขึ้น

นอกจากเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับชดใช้ค่าเสียหาย และค่าปรับซึ่งผู้ละเมิดได้ชำระตามคำพิพากษาเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งแล้ว ในกรณีที่มีหลักฐานโดยแจ้งชัดว่า บุคคลใดกระทำการหรือกำลังจะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์ยังสามารถขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำดังกล่าวนั้นได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการยับยั้ง

ความเสียหายซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์อาจได้รับจากการกระทำดังกล่าวก่อนที่จะมีการฟ้องร้องดำเนินคดีทางศาล

สำหรับอายุความในการฟ้องร้องดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในทางแพ่งนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์จะต้องดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ภายใน 3 ปี นับแต่วันที่รู้เรื่องการกระทำละเมิด และรู้ตัวผู้กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์

3.1.2 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตร

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนสิทธิเด็ดขาด ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิที่จะดำเนินการเพื่อบังคับตามสิทธิของตน โดยอาศัยกลไกของกระบวนการยุติธรรมทั่วไป คือ ศาล พนักงานอัยการ และตำรวจ การบังคับตามสิทธิดังกล่าว แยกตามลักษณะของสภาพบังคับเป็น 2 ลักษณะ คือ การบังคับในทางแพ่ง และในทางอาญา¹

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรในทางแพ่งไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตรการประดิษฐ์ สิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ หรืออนุสิทธิบัตรก็ตาม เมื่อมีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิเด็ดขาดหรือการละเมิดสิทธิบัตรเกิดขึ้น โดยผู้กระทำละเมิดไม่สามารถยกข้อต่อสู้จากข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิบัตรขึ้นมากล่าวอ้างได้ ผู้ทรงสิทธิบัตรย่อมมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิบัตร เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิบัตร และมีสิทธิขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ละเมิดหรือผู้ฝ่าฝืนสิทธิเด็ดขาดระงับการกระทำดังกล่าวและห้ามไม่ให้กระทำการฝ่าฝืนต่อไป เพื่อเป็นการยับยั้งความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

การฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดเพื่อเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งนั้น ต้องอาศัยบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เช่นเดียวกับการละเมิดสิทธิโดยทั่วไป ซึ่งโจทก์จะต้องพิสูจน์ว่า จำเลยได้กระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ และก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ แต่ในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรนั้นในบางกรณีโจทก์อาจจะพิสูจน์การกระทำของจำเลยได้ยาก เช่น ในกรณีการละเมิดสิทธิบัตรกรรมวิธี หากโจทก์จะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยใช้กรรมวิธีของโจทก์ในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่พิพาทกันหรือไม่ โจทก์อาจจะพิสูจน์ถึง

¹ ยรรยง พวงราช. สิทธิบัตร : กฎหมายและวิธีปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, กุมภาพันธ์ 2533), หน้า 100.

การละเมิดไม่ได้ หรือมีความยุ่งยากในการพิสูจน์ เนื่องจากการผลิตผลิตภัณฑ์ของจำเลย จำเลยก็จะกระทำในสถานที่ของจำเลย ซึ่งโจทก์ไม่สามารถเข้าไปหาหลักฐานในขณะที่จำเลยผลิตผลิตภัณฑ์ จำเลยซึ่งเป็นผู้ผลิตเท่านั้นจะเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดว่า ตนเองได้ใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรของโจทก์ในการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นหรือไม่ ดังนั้น พระราชบัญญัติสิทธิบัตร มาตรา 77 จึงผลักภาระการพิสูจน์ของโจทก์ไปให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์ว่า จำเลยได้ใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรของโจทก์ในการผลิตผลิตภัณฑ์หรือไม่ โดยโจทก์ก็จะเป็นผู้พิสูจน์แต่เพียงว่า ผลิตภัณฑ์ที่จำเลยผลิตมีลักษณะเช่นเดียวกันหรือคล้ายกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิต โดยใช้กรรมวิธีของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรหรือไม่ หากโจทก์พิสูจน์ได้ว่า ผลิตภัณฑ์ที่จำเลยผลิตมีลักษณะเช่นเดียวกัน หรือคล้ายกันกับผลิตภัณฑ์ที่ใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ภาระการพิสูจน์ก็จะตกแก่จำเลย ซึ่งจะทำให้โจทก์ได้รับความสะดวกในการพิสูจน์ถึงการกระทำของจำเลยอันเป็นการละเมิดสิทธิบัตรได้ดีกว่าการดำเนินคดีละเมิดตามบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

อย่างไรก็ตามแม้พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 จะผลักภาระการพิสูจน์ของโจทก์ไปให้จำเลยมีภาระการพิสูจน์ (reverse burden of proof) แต่การฟ้องร้องผู้ฝ่าฝืนในทางแพ่งนอกจากภาระการพิสูจน์แล้ว จำเลยอาจยกประเด็นต่างๆ ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้ สิทธิบัตรของโจทก์ไม่สมบูรณ์ เช่น การประดิษฐ์ ที่ขอรับสิทธิบัตรไม่ใช่การประดิษฐ์ขึ้นใหม่ หรือมีชั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง หรือคดีขาดอายุความ เป็นต้น²

นอกจากบทบัญญัติที่เกี่ยวกับภาระการพิสูจน์แล้ว พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ยังได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายแตกต่างกันไปจากบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ ในมาตรา 77 ตรี ของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนสิทธิเด็ดขาด หรือผู้ละเมิดสิทธิบัตรชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร ด้วยซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าว จะทำให้ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร สามารถเรียกร้องค่าเสียหาย หรือได้รับการชดเชยค่าเสียหายในทางแพ่งได้มากกว่าการคิดค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 438

² ยรรยง พวงราช. คำอธิบายกฎหมายสิทธิบัตร. (กรุงเทพฯ : วิญญูชน 2542), หน้า 93.

ศาลจะวินิจฉัยให้ตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิดเท่านั้น ไม่ครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ อันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร ดังเช่น มาตรา 77 ตรี ของ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ซึ่งหลักสำคัญในการกำหนดค่าเสียหายในกรณีที่มีการละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิตามสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร คือ ต้องคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหายซึ่งไม่ได้มุ่งเฉพาะแต่ค่าเสียหายตามความเป็นจริง (actual damages) เท่านั้น หากแต่ต้องรวมถึงการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิทั้งหมด เป็นต้นว่า ค่าสูญเสียประโยชน์หรือการสูญเสียโอกาสในอนาคต (recovery of profits) ค่าทนายความตามที่จ่ายจริง ค่าจ้างนักสืบ ค่าบริหารสิทธิและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ด้วย³ ซึ่งจะให้ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิด หรือฝ่าฝืนสิทธิได้รับการชดใช้ความเสียหายในทางแพ่งได้มากขึ้น

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรในทางแพ่ง นอกจากผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรจะเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ละเมิด หรือผู้ฝ่าฝืนสิทธิบัตรแล้ว ยังสามารถขอความคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องได้เช่นเดียวกับการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ โดยการขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องนี้ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร มาตรา 77 ทวิ ได้กำหนดให้ ในกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่า มีผู้กระทำการหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรอาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าว ระวังหรือละเว้นการกระทำดังกล่าวนั้นได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการยับยั้งป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรที่อาจได้รับจากการกระทำดังกล่าว ก่อนที่จะมีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิด หรือผู้ฝ่าฝืนสิทธิ ตามสิทธิบัตร

สำหรับอายุความในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรทางแพ่งนั้น พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) มิได้มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงต้องเป็นไปตามอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด กล่าวคือ ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร จะต้องฟ้องร้องดำเนินคดีภายใน 1 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงการละเมิด และรู้ตัวผู้กระทำละเมิด แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มีการละเมิดสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร แล้วแต่กรณี

³ ยรรยง พวงราช. เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

3.1.3 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าทางแพ่งนั้น เมื่อมีบุคคลใด บุคคลหนึ่งกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า ไม่ว่าจะ เป็นเครื่องหมายการค้า ที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว หรือเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนก็ตาม เจ้าของเครื่องหมายการค้าย่อมมีอำนาจในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งจากผู้ละเมิดได้ โดยสามารถแยกการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียน และเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน ดังนี้

อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้ว พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มาตรา 44 กำหนดให้ผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า เป็นผู้มิตสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้า นั้น สำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ ดังนั้น หากบุคคลใดกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของเครื่องหมายการค้า เช่น ใช้เครื่องหมายการค้าอันมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้า นั้นกับสินค้าจำพวกเดียวกับที่ได้จดทะเบียนไว้ โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าของเครื่องหมายการค้า และก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้า ซึ่งได้จดทะเบียนไว้แล้ว เจ้าของเครื่องหมายการค้าย่อมมีอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งจากผู้ละเมิดได้ ซึ่งการดำเนินคดีละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าทางแพ่ง พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มิได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีไว้ จึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ เจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าจะต้องพิสูจน์ถึงการกระทำของผู้ละเมิดว่า ได้กระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ และผลของการกระทำนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้า เช่นเดียวกับการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร แต่การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายจากการละเมิดสิทธิ นั้น พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มิได้มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษดังเช่น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ดังนั้น การเรียกร้องค่าเสียหายจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าจึงต้องเป็นไปตามมาตรา 438 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งอาจทำให้เจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้รับค่าสินไหมทดแทนจากผู้ละเมิดน้อยกว่าค่าเสียหายจากการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือสิทธิบัตร เนื่องจากการชดใช้ค่าเสียหายจากการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือสิทธิบัตร

จะรวมถึงการสูญเสียประโยชน์ และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ทรงสิทธิบัตร ดังกล่าวมาแล้วใน 3.1.1 และ 3.1.2

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าทางแพ่งนี้ สามารถนำมาใช้กับการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง และเครื่องหมายร่วม ซึ่งได้จดทะเบียนตาม พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ด้วย เนื่องจากบทบัญญัติว่าด้วยเครื่องหมายเหล่านั้นใน มาตรา 80 มาตรา 81 และ มาตรา 94 ได้กำหนดให้นำบทบัญญัติอันเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้ามาใช้บังคับกับเครื่องหมายดังกล่าวด้วยโดยอนุโลม

สำหรับอายุความในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิเครื่องหมายการค้าทางแพ่งนั้น พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มิได้มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษ จึงต้องเป็นไปตามอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด โดยเจ้าของเครื่องหมายการค้าจะต้องฟ้องร้องดำเนินคดีภายใน 1 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงการละเมิด และรู้ตัวผู้กระทำละเมิด แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า

อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มาตรา 46 ได้กำหนดไว้ดังนี้

“บุคคลใดจะฟ้องคดี เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน หรือเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดดังกล่าวไม่ได้

บทบัญญัติมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน ในอันที่จะฟ้องคดีบุคคลอื่นซึ่งเอาสินค้าของตนไปลงขายว่า เป็นสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้น”

จากบทบัญญัติในมาตรา 64 นี้ เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนจะฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าตาม พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ไม่ได้ แต่สามารถฟ้องคดีในกรณีที่มีการลงขาย (passing off) ได้ ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทางอาญา

3.2 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางอาญา

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางอาญาต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และลงโทษผู้กระทำการอันเป็นการ

ละเมิดสิทธิ ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางอาญาของทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท ดังนี้

3.2.1 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์

การดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ทางอาญา พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 62 ได้กำหนดข้อสันนิษฐานไว้เป็นคุณแก่โจทก์ ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า งานที่มีการฟ้องร้องในคดีนั้นเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ และโจทก์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีแพ่ง หรือคดีอาญาก็ตาม ซึ่งการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ทางอาญานี้ จะเริ่มคดีโดยการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ และแสดงความเป็นเจ้าของสิทธิโดยผู้เสียหาย⁴ และผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ได้ ทั้งการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรง และการละเมิดลิขสิทธิ์โดยทางอ้อม กล่าวคือ การละเมิดโดยการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแสวงหากำไรโดยรู้อยู่แล้ว หรือมีเหตุอันควรรู้งานนั้นได้กระทำการขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ซึ่งผู้กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ทางตรง และลิขสิทธิ์ทางอ้อมจะมีความรับผิดทางอาญาแตกต่างกัน โดยผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ทางตรงจะมีความรับผิดมากกว่าผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ทางอ้อม ดังที่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 69 และมาตรา 70 ซึ่งบทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวได้กำหนดความรับผิดของผู้ละเมิดไว้ดังนี้

มาตรา 69 กำหนดโทษในการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์แก่งานสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ โดยตรง ดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 มาตรา 29 และมาตรา 30 เช่น การทำซ้ำ หรือดัดแปลง และการเผยแพร่งานต่อสาธารณชน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เป็นต้น ซึ่งผู้กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ดังกล่าวจะต้องรับโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท แต่ถ้าการกระทำมีความผิดเช่นนี้เป็นการกระทำเพื่อการค้าจะต้องรับโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 4 ปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงแปดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 70 ได้กำหนดให้ผู้กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์แก่งานสร้างสรรค์โดยทางอ้อม ตามมาตรา 31 เช่น ขาย หรือเสนอขาย เผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งงานได้อันทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น ต้องรับโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาท ถึงหนึ่งแสนบาท แต่ถ้าการละเมิด

⁴ จุมพล พันธุ์สัมฤทธิ์. "การบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางอาญาในประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่น", บทบัณฑิตย เล่มที่ 54 ตอน 1 มีนาคม 2541, หน้า 110.

ลิขสิทธิ์ดังกล่าว เป็นการกระทำเพื่อการค้า จะต้องรับโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนถึงสองปี หรือปรับ ตั้งแต่ห้าหมื่นบาท ถึงสี่แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 69 หรือ มาตรา 70 ดังกล่าวแล้ว บรรดาสิ่งที่ทำขึ้นเพื่อนำเข้ามาในราชอาณาจักรอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ และยังเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ รวมทั้งค่าปรับ ซึ่งผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ได้ชำระตามคำพิพากษาเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งก็จะต้องตกเป็นของเจ้าของลิขสิทธิ์โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องระบุขอเงินค่าปรับดังกล่าวในคำขอท้ายฟ้องคดีอาญา โจทก์ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ก็สามารถขอรับเงินค่าปรับที่จำเลยชำระตามคำพิพากษาถึงหนึ่งได้ แม้จะมีได้ขอไว้ท้ายฟ้อง และศาลมิได้พิพากษาให้จำเลยจ่ายก็ตาม⁵ ดังเช่นคำพิพากษาของศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3050/2535 (ประชุมใหญ่) ตาม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 49 ที่บัญญัติให้จ่ายค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษาแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ถึงหนึ่ง นั้น เป็นบทบัญญัติพิเศษซึ่งไม่เกี่ยวกับคำฟ้องในคดีอาญา และไม่มีกฎหมายใดบังคับให้โจทก์ต้องระบุขอเงินค่าปรับดังกล่าวมาในคำขอท้ายฟ้องคดีอาญาโจทก์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์จึงมีสิทธิขอรับเงินดังกล่าวได้ แม้จะมีได้ขอไว้ในคำขอท้ายฟ้องและศาลมิได้พิพากษาให้จ่าย

แม้คำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าวจะเป็นการวินิจฉัยตาม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 49 ก็ตาม แต่ยังคงสามารถนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับค่าปรับตามคำพิพากษาที่ต้องจ่ายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นจำนวนกึ่งหนึ่งได้ เนื่องจาก พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ยังคงมีบทบัญญัติดังกล่าวอยู่ใน มาตรา 76

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 65 ยังได้กำหนดให้กรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่าบุคคลใดกระทำการหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลที่กระทำการดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำนั้นได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการยับยั้งป้องกันความเสียหายซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์อาจได้รับเนื่องจากการกระทำดังกล่าว ซึ่งถือเป็นมาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์

⁵ ไชยยศ เหมะรัชตะ. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, มิถุนายน 2540), หน้า 87.

สำหรับอายุความในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางอาญานั้น พระราชบัญญัติสิทธิ พ.ศ. 2537 มิได้มีบทบัญญัติไว้ แต่ได้บัญญัติว่า ความผิดตามพระราชบัญญัติสิทธินี้เป็นความผิดอันยอมความได้ ดังนั้น อายุความในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางอาญาจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ

3.2.2 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตร

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรทางอาญา ในกรณีที่มีการละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร ผู้ทรงสิทธิบัตรย่อมมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิ โดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะอันเกี่ยวกับการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรทางอาญา ดังนี้

ในกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่า มีผู้กระทำหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรอาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับ หรือละเว้นการกระทำดังกล่าวนี้ได้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เป็นการขอความคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องคดี เพื่อเป็นการยับยั้งป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร ที่อาจได้รับเนื่องจากการกระทำดังกล่าว ก่อนที่จะมีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิบัตร ดังกล่าวมาแล้วในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรทางแพ่ง ซึ่งผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรสามารถขอให้ศาลมีคำสั่งดังกล่าวได้ทั้งการดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางแพ่ง และทางอาญา โดยไม่ตัดสิทธิผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรที่จะเรียกค่าเสียหาย ตามมาตรา 77 ตรี ซึ่งเป็นการเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง

นอกจากการขอให้ศาลมีคำสั่งดังกล่าว ตามมาตรา 77 ทวิแล้ว ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิบัตรทางอาญา พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มาตรา 77 จัตวา ยังกำหนดให้บรรดาสินค้าที่อยู่ในครอบครองของผู้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรให้รับเสียหายทั้งสิ้น ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรอาจมีคำสั่งให้ทำลายสินค้านี้ หรือดำเนินการอย่างอื่นเพื่อป้องกันมิให้มีการนำเอาสินค้านี้ไปจำหน่ายออกจำหน่ายอีกก็ได้

สำหรับข้อสันนิษฐานในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรทางอาญาจะแตกต่างไปจากการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรในทางแพ่ง กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรในสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร กรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ฟ้องผู้ฝ่าฝืนสิทธิตามสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตรของตนเป็นคดีแพ่ง หากผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรพิสูจน์ได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่จำเลยผลิตมีลักษณะเช่นเดียวกัน หรือคล้ายกันกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร กฎหมายก็จะกำหนดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยได้ใช้กรรมวิธีของผู้ทรงสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร ตามมาตรา 77 ซึ่งเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ของผู้ทรงสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตรไปให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์ดังกล่าวมาแล้วในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรทางแพ่ง ซึ่ง พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มาตรา 77 ได้ผลักภาระการพิสูจน์ไปให้จำเลย เฉพาะการฟ้องผู้ฝ่าฝืนสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตรเป็นคดีแพ่งเท่านั้น ดังนั้นการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรทางอาญา ผู้ทรงสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร ไม่ว่าจะเป็สิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร การประดิษฐ์ กรรมวิธีการผลิต หรือออกแบบผลิตภัณฑ์ ภาระการพิสูจน์ก็จะตกอยู่แก่ผู้ทรงสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร ซึ่งเป็นโจทย์ในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อายุความในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรทางอาญา พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความไว้ จึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยอายุความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 เนื่องจาก พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มิได้กำหนดให้ความผิดในการละเมิดสิทธิบัตรเป็นความผิดอันยอมความได้ ดังนั้นการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตรทางอาญา ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จึงมีอายุความสิบปี นับแต่วันที่มีการละเมิด หรือฝ่าฝืนสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร

3.2.3 อำนาจในการดำเนินคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าทางอาญา ไม่ว่าจะเป็เครื่องหมายการค้าที่ได้อำนาจจดทะเบียนไว้แล้ว หรือเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้อำนาจจดทะเบียนก็ตาม เจ้าของเครื่องหมายการค้าย่อมมีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดเครื่องหมายการค้า นั้น โดยการฟ้องร้องว่า ได้มีการกระทำความผิดทางอาญาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 หรือในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งอาจแยกการดำเนินคดีละเมิดเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้ว และเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน ดังนี้

การดำเนินคดีอาญาต่อผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้ว พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มาตรา 44 กำหนดให้ผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้า นั้นสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ ดังนั้น หากบุคคลใดกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของเครื่องหมายการค้า เจ้าของเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนย่อมมีอำนาจฟ้องคดี เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าของตนได้ โดยสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้ตาม พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 และประมวลกฎหมายอาญา

การดำเนินคดีอาญาต่อผู้ละเมิดเครื่องหมายการค้า ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ได้แก่ การดำเนินคดีต่อผู้กระทำการละเมิดเครื่องหมายการค้าตามมาตรา 108 มาตรา 109 และมาตรา 110 ดังนี้

มาตรา 108 “บุคคลใดปลอมเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักร ต้องระวางโทษ ....”

การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามมาตรา 108 นี้ จะต้องเป็นการกระทำที่เป็นการปลอมเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วม ซึ่งเครื่องหมายที่ถูกปลอมนั้นจะต้องเป็นเครื่องหมายที่ได้จดทะเบียนแล้วในประเทศไทย

มาตรา 109 “บุคคลใดเลียนแบบเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักร เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นนั้น ต้องระวางโทษ ....”

การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามมาตรา 109 นี้มีลักษณะเช่นเดียวกับมาตรา 108 กล่าวคือ จะต้องเป็นการกระทำที่เป็นการเลียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วม ซึ่งเครื่องหมายที่ถูกเลียนนั้นจะต้องเป็นเครื่องหมายที่จดทะเบียนแล้วในประเทศไทย และผู้ละเมิดมีเจตนาพิเศษ เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายของบุคคลอื่น

มาตรา 110 “บุคคลใด

(1) นำเข้ามาในราชอาณาจักร จำหน่าย เสนอจำหน่าย หรือมีไว้เพื่อจำหน่ายซึ่งสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมปลอมตามมาตรา 108 หรือที่เลียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นตามมาตรา 109 หรือ

(2) ให้บริการหรือเสนอให้บริการที่ใช้เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมปลอมตามมาตรา 108 หรือที่เลียนเครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นตามมาตรา 109

ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ”

การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามมาตรา 110 นี้ ได้แก่ การดำเนินคดีต่อผู้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร จำหน่าย เสนอจำหน่าย หรือมีไว้เพื่อจำหน่าย ให้บริการ หรือเสนอให้บริการ ซึ่งสินค้าหรือบริการที่ปลอมหรือเลียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่น ซึ่งได้จดทะเบียนแล้วในประเทศไทย ซึ่งเป็นความผิดสืบเนื่องมาจากความผิดฐานปลอม หรือเลียนเครื่องหมายตามมาตรา 108 และมาตรา 109 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

นอกจากการดำเนินคดีทางอาญาต่อผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าตาม พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 แล้วเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้ว ยังอาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดเครื่องหมายการค้าได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 273 มาตรา 274 และมาตรา 275 ดังนี้

มาตรา 273 “ผู้ใดปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ไม่ว่าจะจดทะเบียนภายใน หรือนอกราชอาณาจักร ต้องระวางโทษ ...”

มาตรา 274 “ผู้ใดเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ไม่ว่าจะจดทะเบียนภายใน หรือนอกราชอาณาจักร เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นนั้น ต้องระวางโทษ ....”

มาตรา 275 “ผู้ใดนำเข้าในราชอาณาจักร จำหน่าย หรือเสนอจำหน่าย ซึ่งสินค้าอันเป็นสินค้าที่มีชื่อ รูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใดๆ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 272 (1) หรือสินค้าอันเป็นสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้าปลอม หรือเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นตามความในมาตรา 273 หรือมาตรา 274 ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ”

การดำเนินคดีอาญาต่อผู้ละเมิดเครื่องหมายการค้า ตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว มีลักษณะคล้ายกับการดำเนินคดีตาม พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มาตรา 108 มาตรา 109 และมาตรา 110 ซึ่งการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายอาญานี้จะจำกัดอยู่แต่เฉพาะการละเมิดต่อเครื่องหมายการค้า ซึ่งได้จดทะเบียนแล้วไม่ว่าได้จดทะเบียนภายใน หรือนอกราชอาณาจักรก็ตาม แต่การดำเนินคดีตาม พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 จะรวมถึงการละเมิดเครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง และเครื่องหมายร่วม โดยเครื่องหมายที่ถูกละเมิดนั้นจะต้องเป็นเครื่องหมายที่จดทะเบียนในราชอาณาจักรเท่านั้น

นอกจากการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า ตาม พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 และประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวแล้ว ในกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่า มีผู้กระทำการ หรือกำลังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามมาตรา 108 มาตรา 109 หรือมาตรา 110 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มาตรา 116 ยังกำหนดให้เจ้าของเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วม ขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำดังกล่าวนั้นได้ เพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าก่อนที่จะดำเนินคดีหรืออยู่ในระหว่างการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ เช่นเดียวกับการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ หรือสิทธิบัตรดังกล่าวมาแล้ว

สำหรับอายุความในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าทางอาญา พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มิได้กำหนดไว้ จึงต้องเป็นไปตามอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา คือ สิบปี นับแต่วันกระทำความผิด

การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดเครื่องหมายการค้าที่ยังไม่ได้จดทะเบียน พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มาตรา 46 ได้บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 46 “บุคคลใดจะฟ้องคดี เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนหรือเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดสิทธิดังกล่าวไม่ได้

บทบัญญัติมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน ในอันที่จะฟ้องคดีบุคคลอื่น ซึ่งเอาสินค้าของตนไปลงขายว่า เป็นสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ยังไม่ได้จดทะเบียน จะฟ้องคดี เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิ หรือเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิด ตาม พระราชบัญญัติ เครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ไม่ได้ แต่สามารถฟ้องคดีบุคคลอื่น ซึ่งเอาสินค้าของตน ไปลงขายว่า เป็นสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้นได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272 (1) ดังนี้

มาตรา 272 “ผู้ใด

(1) เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หรือข้อความใดๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้ หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า หีบ ห่อ วัตถุที่ใช้หุ้มห่อ แจ้งความ รายการแสดงราคา จดหมายเกี่ยวกับการค้าหรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้น

(2) .....

(3) .....

ต้องระวางโทษ ....

ความผิดตามมาตรานี้เป็นความผิดอันยอมความได้”

แม้บทบัญญัติดังกล่าวจะไม่ได้บัญญัติถึงเครื่องหมายการค้าโดยตรงก็ตาม แต่ศาลฎีกาได้แปลความคำว่า “รูปรอยประดิษฐ์” ให้รวมถึงเครื่องหมายการค้าด้วย⁶ ซึ่งอาจเป็นเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนหรือยังไม่ได้จดทะเบียนก็ได้ เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1731/2506 จำเลยเคยรับสินค้าของโจทก์มาจำหน่ายเป็นเวลาหลายปีแล้วเลิกเสียหันมาผลิตสินค้าประเภทเดียวกันขึ้นจำหน่ายเอง โดยใช้เครื่องหมายการค้าคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของโจทก์แทบทั้งหมด มีตัวอักษรประกอบปลิกย่อยติดเพี้ยนกันไปบ้างเพียงเล็กน้อย พฤติการณ์ดังนี้ฟังได้ว่า จำเลยเอารูปรอยประดิษฐ์ในการประกอบการค้าของโจทก์มาใช้ เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าที่จำหน่ายนั้นเป็นสินค้าของโจทก์ที่จำเลยเคยรับมาจำหน่าย จึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272 (1)

แม้เจ้าของเครื่องหมายการค้าจะไม่ได้จดทะเบียน แต่ถ้ามีผู้เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หรือข้อความใดๆ ในการประกอบการค้าของเขาไปใช้เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าอันแท้

⁶ รัชชัย ศุภผลศิริ. คดีเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง 2538), หน้า 11 - 12.

จริง ก็ย่อมเป็นความผิด เจ้าของเครื่องหมายการค้าเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) มีอำนาจฟ้องได้

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการนำเครื่องหมายการค้าที่ยังไม่ได้จดทะเบียนของผู้อื่นมาใช้โดยมีเจตนาพิเศษเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้า หรือการค้าของผู้อื่นผู้ที่เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ยังไม่ได้จดทะเบียนยอมเป็นผู้เสียหายมีอำนาจที่จะดำเนินคดีต่อผู้ที่กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272 (1) นี้ได้⁷

สำหรับอายุความในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดเครื่องหมายการค้าที่ยังไม่ได้จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272 (1) นี้เป็นความผิดอันยอมความได้จึงมีอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 กล่าวคือ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่อยู่เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ

3.3 ผู้มีอำนาจดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ

เมื่อมีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกิดขึ้น บุคคลผู้มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายได้กำหนดไว้ซึ่งในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจดำเนินคดีไว้ แต่ในมาตรา 26 ได้มีบทบัญญัติดังนี้

มาตรา 26 “กระบวนการพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ และข้อกำหนดตามมาตรา 30 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติ และข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

“ข้อกำหนดตามมาตรา 30” ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 ได้แก่ ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ซึ่งมีได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับผู้มีอำนาจดำเนิน

⁷ ปรินญา ตีมตุง. คำบรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, รวมคำบรรยายภาค 1 สมัยที่ 53 เล่มที่ 7. (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2543), หน้า 287.

คดีไว้ ดังนั้น ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจดำเนินคดีทั้งความแพ่ง และความอาญา จึงต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

3.3.1 ผู้มีอำนาจดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งผู้ที่จะเข้ามาเป็นคู่ความในกรณีเป็นโจทก์จะยื่นฟ้องต่อศาล จะต้องมียุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับการยื่นฟ้อง คือ ต้องเป็นเรื่องที่ผู้ยื่นสมควรจะขอความคุ้มครองสิทธิต่อศาล หรือเป็นเรื่องซึ่งผู้ยื่นจะต้องใช้สิทธิทางศาล ส่วนจำเลยนั้น ถ้าผู้ใดถูกฟ้องเป็นจำเลยในทางแพ่ง ผู้ยื่นก็ย่อมมีสิทธิดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางต่อสู้คดี⁸ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 55 ความว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาล ส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่ง และประมวลกฎหมายนี้”

จากบทบัญญัตินี้กล่าว ผู้ที่จะมีอำนาจฟ้องร้องเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งได้แก่ ผู้ที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่หรือผู้ที่จะต้อง ใช้สิทธิทางศาล

สำหรับผู้ที่จะมีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีในทางแพ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือ หน้าที่ที่จะต้องเป็นบุคคลผู้มีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกัคดี และมีการกระทำอันเป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิหน้าที่ของบุคคลนั้น ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดๆ จะเกิดขึ้นได้ก็โดยบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนสารบัญญัติที่ได้กำหนดไว้

ผู้มีอำนาจดำเนินคดีในทางแพ่ง จะต้องเป็นบุคคล หมายถึง บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ หรือนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายอื่นก็ตาม เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 495/2519 ผู้ที่จะเป็นคู่ความในคดีนั้นจะต้องเป็นบุคคล ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (11) และคำว่า บุคคลนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล แต่คณะบุคคลกรุงเทพมหานครจำนวนที่ 1 เป็นเพียงคณะบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ไม่ใช่บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล ดังนั้น โจทก์จึงไม่อาจจะฟ้องจำเลยที่ 1 ให้รับผิดชอบชำระหนี้ภาษีการค้าได้

⁸ พัทธมน จักรวงกูร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บททั่วไป และวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น. (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา), หน้า 5.

คำพิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลางคดี หมายเลขแดงที่ ทป.14/2543 การมีสถานะเป็นรัฐ หรือการมีสภาพบุคคลตามกฎหมายระหว่าง ประเทศแผนกคดีเมืองหรือไม่นั้น เป็นคนละเรื่องกับความเป็นนิติบุคคล หรือความสามารถในการ เป็น คู่สัญญา หรือคู่ความในศาลของบุคคลในดินแดนนั้นๆ บริษัทใดบริษัทหนึ่งอาจมีสภาพนิติ บุคคลตามกฎหมายในดินแดนซึ่งมิได้เป็นรัฐก็ได้ เช่น ทุกวันนี้ธุรกิจไทยทำธุรกิจกับบริษัท ซึ่ง เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายฮ่องกง โดยที่ฮ่องกงมิได้เป็นรัฐที่มีอำนาจอธิปไตย นิติบุคคลตาม กฎหมาย ฮ่องกงก็ยังเป็นคู่สัญญาและเป็นคู่ความในคดีในศาลไทยได้

ผู้มีอำนาจดำเนินคดีนอกจากจะมีสภาพบุคคลดังกล่าวแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่ถูกได้ แ่ียงสิทธิหรือหน้าที่ ซึ่งสิทธิของบุคคล หรือหน้าที่ของบุคคลตามที่กฎหมายสารบัญญัติกำหนดไว้ อาจแยกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นสิทธิทั่วไป จะใช้ยื่นบุคคลใดก็ได้ กับสิทธิที่มีความ สัมพันธ์เฉพาะบุคคล⁹

สิทธิทั่วไป หรือทรัพย์สินสิทธิ หมายถึง สิทธิที่มีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน หรือสิทธิ ที่มีอยู่เหนือทรัพย์สิน สิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิที่ใช้ยื่นต่อบุคคลได้ทั่วไป เช่น กรรมสิทธิในปากกาเรา จะทำอย่างไรกับปากกาของเราก็ได้ อาจจะขาย หรือให้ใคร หรือทำลายเสียก็ได้ ถ้ามีคนขโมยไปก็ มีสิทธิตามเอาคืน¹⁰

สิทธิที่มีความสัมพันธ์เฉพาะบุคคล หรือบุคคลสิทธิ หมายถึง สิทธิที่มีวัตถุประสงค์แห่ง สิทธิเป็นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือตัวบุคคล เช่น สิทธิที่เกิดจากสัญญา หรือละเมิดซึ่งจะมีสิทธิหรือหน้าที่ระหว่างคู่กรณีเท่านั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับ บุคคลอื่น เช่น สัญญาซื้อขาย สัญญากู้ยืม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลตามที่กฎหมายในส่วนสารบัญญัติได้ กำหนดไว้มีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็นทั้งทรัพย์สิน และวัตถุประสงค์แห่งสิทธิที่เป็นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ

⁹ อุดม เฟื่องฟูง. คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1, รวมคำบรรยาย ภาค 2 สมัยที่ 52 เล่ม10, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2543), หน้า 23.

¹⁰ สมจิตร์ ทองศรี. ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ นิติธรรม, มกราคม 2537), หน้า 48.

ดังนั้น หากบุคคลใดกระทำต่อทรัพย์สิน หรือกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ อย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคลอื่น เช่น การละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ ในการทำซ้ำ หรือดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร หรือปลอม หรือเลียนเครื่องหมายการค้า ซึ่งได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักร ผู้เป็นเจ้าของสิทธิดังกล่าว ย่อมมีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ที่กระทำการได้แย้งสิทธิหรือหน้าที่นั้นได้

อย่างไรก็ตามการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการได้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ซึ่งกฎหมายในสวนสารบัญญัติได้กำหนดไว้ จะต้องพิจารณาด้วยว่า การกระทำหรืองดเว้นการกระทำ อย่างหนึ่งอย่างใด ทำให้สิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดถูกกระทบกระเทือนจนกระทั่งเกิดความเสียหายในทางหนึ่งทางใดหรือไม่ และสิทธิหรือหน้าที่นั้นเป็นของบุคคลใด เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3830/2525 โจทก์ร่วมซื้อฟิล์มภาพยนตร์เรื่องหนึ่งจาก ว. ซึ่งซื้อมาจาก อ. ผู้สร้างสรรค์อีกทอดหนึ่ง โดยในสัญญาไม่ปรากฏข้อความที่แสดงให้เห็นว่า อ. ได้โอนขายลิขสิทธิ์ในภาพยนตร์นั้น ให้ ว. โจทก์ร่วมจึงมิใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้รับโอนลิขสิทธิ์ในภาพยนตร์เรื่องนั้น ดังนั้น เมื่อจำเลยนำฟิล์มภาพยนตร์อีกก็อปปีหนึ่งเรื่องเดียวกันให้เช่า และมีผู้นำออกฉายจึงมิได้เป็นการละเมิดสิทธิของโจทก์ร่วม

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การกระทำของจำเลยมิได้เป็นการได้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์ร่วมเนื่องจากกฎหมายในสวนสารบัญญัติ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ก่อให้เกิดสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคล ได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2527 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นได้กำหนดให้ผู้สร้างสรรค์งานเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น และสามารถโอนลิขสิทธิ์ในงานที่สร้างสรรค์ขึ้นให้แก่บุคคลอื่นได้ อันจะทำให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการหาประโยชน์จากงานที่ได้รับโอนมานั้น แต่ในสัญญาไม่ปรากฏข้อความที่แสดงให้เห็นว่า อ. ได้โอนขายลิขสิทธิ์ให้ ว. โจทก์ร่วมซึ่งซื้อฟิล์มภาพยนตร์ดังกล่าวจาก ว. จึงมิใช่ผู้รับโอนลิขสิทธิ์ การกระทำของจำเลยดังกล่าวจึงมิได้เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ร่วม เนื่องจากมิได้มีการกระทำอันเป็นการได้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามที่กฎหมายในสวนสารบัญญัติได้กำหนดไว้

นอกจากการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ในส่วนที่เป็นสิทธิทั่วไป ซึ่งเจ้าของสิทธิสามารถกล่าวอ้างต่อบุคคลใดก็ได้แล้ว การละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอาจเกิดจากการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ในส่วนที่มีความสัมพันธ์เฉพาะบุคคล หรือการโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่อื่นเกิดจากการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ การกระทำหรืองดเว้นการกระทำ หากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กระทำการหรืองดเว้นการกระทำอย่างใด ๆ อันเป็นการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง คู่สัญญาฝ่ายที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ ย่อมมีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีต่อคู่สัญญาที่ทำการโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่นั้นได้ เช่น นาย ก. เป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ตกลงทำสัญญาอนุญาตให้นาย ข. เป็นผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) โดยที่นาย ก. เองก็หมดสิทธิที่จะใช้สิทธิที่อนุญาตให้นาย ข. ไปแล้ว และนาย ข. ก็จะต้องชำระค่าใช้สิทธิ (Royalty) ให้แก่นาย ก. ดังนี้ หากนาย ก. อนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิที่อนุญาตให้นาย ข. ไปแล้ว การกระทำของนาย ก. ดังกล่าวก็จะเป็นการโต้แย้งสิทธิของนาย ข. ในอันที่จะเป็นผู้ใช้สิทธินั้นได้แต่เพียงผู้เดียว ดังนี้ นาย ข. ย่อมฟ้องนาย ก. ให้รับผิดชอบนาย ข. ได้หรือในทางกลับกัน หากนาย ข. ไม่ชำระค่าใช้สิทธิให้นาย ก. กระทำหรืองดเว้นการกระทำดังกล่าวของนาย ข. ก็จะเป็นการโต้แย้งสิทธิของนาย ก. ในการที่มีสิทธิจะได้รับค่าใช้สิทธิตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา เช่นนี้ นาย ก. ก็สามารถฟ้องให้นาย ข. รับผิดชอบต่อนาย ก. ได้

การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลที่มีเขตอำนาจแล้ว ยังอาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตามมาตรา 60 หรือผู้ได้รับความเสียหาย อาจเข้ามาเป็นคู่ความโดยวิธีการร้องสอด หรือคู่ความร่วมมือ ตามมาตรา 57 มาตรา 58 และมาตรา 59 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ดังนี้

การมอบอำนาจให้บุคคลอื่นดำเนินคดีโดยการแต่งตั้งเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่ถูกละเมิดสิทธิหรือผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ อาจไม่ต้องการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดหรือ ผู้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ด้วยตนเอง สามารถที่จะมอบอำนาจ หรือแต่งตั้งผู้ดำเนินคดีแทนได้ โดยการมอบอำนาจเป็นหนังสือ และต้องปรากฏว่าให้ฟ้องคดีแทน หรือดำเนินคดีแทน และเมื่อ

บุคคลใดได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ดำเนินคดีแทนก็จะมีฐานะอย่างตัวความหรือผู้มอบอำนาจคือ มีอำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้¹¹

ผู้มีอำนาจดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง นอกจากเป็นผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ และผู้รับมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทนแล้ว ผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิ หรือโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ อาจดำเนินคดี หรือเข้าเป็นคู่ความได้โดยการร้องขอ หรือคู่ความร่วมมือ

การร้องขอ คือ บุคคลซึ่งไม่ได้เป็นคู่ความมาแต่เริ่มแรก หากได้เข้ามาเป็นคู่ความในภายหลังเมื่อมีคดีกันแล้ว โดยในคดีนั้นมีโจทก์จำเลยเป็นคู่ความกันก่อนแล้ว¹² โดยการร้องขอนี้ผู้ร้องขออาจเข้ามาในคดีได้ด้วยความสมัครใจ หรือถูกหมายเรียกให้เข้ามาในคดี

ดังกล่าวมาแล้วถึงการโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคล ซึ่งมีทั้งสิทธิทั่วไปใช้ยันกับบุคคลใดก็ได้ และสิทธิที่มีความสัมพันธ์เฉพาะบุคคล ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้เป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาย่อมมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้เนื่องจากเป็นการโต้แย้ง หรือหน้าที่ใน ส่วนที่เป็นสิทธิทั่วไปสามารถใช้ยันบุคคลใดก็ได้ สำหรับผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งเป็นผู้สัญญา กับเจ้าของสิทธิก็จะมีสิทธิหรือหน้าที่ตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งเป็นเพียงบุคคลสิทธิมีผลผูก พันธุ์เฉพาะเจ้าของสิทธิหรือผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งเป็นคู่สัญญาเท่านั้น จะใช้บังคับหรือใช้ยัน บุคคลภายนอกไม่ได้ เช่น นาย ก. เป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ตกลงทำสัญญา อนุญาตให้นาย ข. เป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) โดย นาย ก. ก็ไม่สามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้ หากในระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ นาย ค. ได้ กระทำการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าว นาย ก. ซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิยอม ดำเนินคดีต่อนาย ค. ได้ สำหรับนาย ข. ซึ่งเป็นผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ และเป็นผู้ได้รับความเสียหายตามความเป็นจริง จะร้องขอขอเป็นโจทก์ร่วมกับนาย ก. ดำเนินคดีต่อนาย ค. ได้เพียงไร อาจพิจารณาได้ดังนี้

¹¹ พัทธมน์ จักรางกูร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 82 - 83.

¹² พัทธมน์ จักรางกูร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

จากกรณีดังกล่าว หากผู้อนุญาตหรือเจ้าของสิทธิได้ดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิแล้ว ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายตามความเป็นจริง อาจเข้ามาในคดีได้โดยการร้องสอดด้วยความสมัครใจ ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (2) กำหนดไว้ดังนี้

มาตรา 57 “บุคคลภายนอก ซึ่งมีคู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้องสอด

(1) ....

(2) ด้วยความสมัครใจเอง เพราะตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าเวลาใดๆ ก่อนมีคำพิพากษาขออนุญาตเข้าเป็นโจทก์ร่วม

(3) ....

อย่างไรก็ตามการที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ จะร้องสอดเข้ามาในคดีจะต้องเป็นกรณีที่ตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ที่ถูกกระทบกระเทือนหรือถูกบังคับโดยคำพิพากษานั้น โดยตรง เช่น ก. ให้ ข. เช่าบ้าน ค. ฟ้องขับไล่ ข. อ้างว่าเป็นบ้านของเขา ก. ร้องสอดเข้ามาได้ เพราะการที่ ข. ถูกฟ้องขับไล่ย่อมเสียหายแก่ ก. ทำให้สัญญาเช่าของ ก. ไม่ได้ผล และ ก. อาจถูก ข. ฟ้องในกรณีที่ให้ ข. เช่าแล้วอยู่ไม่ได้ ก. จึงมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น¹³

จากกรณีดังกล่าวข้างต้น การที่ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิดำเนินคดีต่อผู้ละเมิด เพื่อเรียกค่าเสียหายตาม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร หรือ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าก็ตาม ไม่ว่าผลแห่งคดีจะออกมาอย่างไรก็ไม่กระทบกระเทือนถึงผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ เนื่องจากสิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อบุคคลภายนอกซึ่งกระทำการละเมิดสิทธิเป็นสิทธิของผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งยังคงความเป็นเจ้าของสิทธิดังกล่าว หากผลแห่งคดีปรากฏว่า ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นฝ่ายชนะคดี ผู้รับอนุญาตก็จะมีสิทธิใดๆ ในการที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ละเมิดสิทธิได้ หรือหากผลแห่งคดีปรากฏว่าผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิแพ้คดี สิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิระหว่างผู้รับอนุญาตกับผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิก็ยังมีผลใช้บังคับได้ต่อไป แม้ในความเป็นจริง หรือตามพยาน ผู้ได้รับอนุญาตกับผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิก็ยังมีผลใช้บังคับได้ต่อไป แม้ในความเป็นจริง หรือตามพยานผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการ

¹³ พัทธมน จักรางกูร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

ละเมิดสิทธิก็ตาม แต่สิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายจากผู้ละเมิดสิทธิ เป็นสิทธิหรือหน้าที่ที่เกิดจากผลของกฎหมายในส่วนสารบัญญัติ ซึ่งเจ้าของสิทธิเป็นผู้ที่มีสิทธิหรือหน้าที่หรือส่วนได้เสียตามกฎหมาย สำหรับ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะมีเพียงบุคคลสิทธิ หรือสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเท่านั้น ดังนั้นไม่ว่าผลแห่งคดีดังกล่าวจะออกมาอย่างไรก็ตาม ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิก็มีใช้ผู้ที่มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น

ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถที่จะร้องสอดเข้ามาในคดีได้ เนื่องจากมิใช่ผู้ที่มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 59 ได้หรือไม่อาจพิจารณาได้ดังนี้

มาตรา 59 “บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้โดยเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมถ้าปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลแห่งคดี.....”

ตามบทบัญญัติในมาตรา 59 นี้ การเข้าเป็นโจทก์ร่วมจะต้องปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี หมายความว่า ต้องมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันในมูลเหตุอันเป็นรากฐานแห่งคดีนั้น ซึ่งได้แก่ส่วนได้ส่วนเสียหรือผลประโยชน์โดยตรงตามกฎหมายนั้นเมื่ออยู่ร่วมกัน เช่น เจ้าหนี้ร่วมหรือลูกหนี้ร่วมเจ้าของร่วม นอกจากนั้นบุคคลอื่นๆ ซึ่งมีผลประโยชน์เกี่ยวเนื่องหรือต้องรับผิดชอบร่วมกันหรือแทนกัน ย่อมถือได้ว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องหรือร่วมกันในมูลแห่งคดี เช่นลูกหนี้ชั้นต้นกับผู้ค้ำประกัน ตัวการกับตัวแทน ผู้ส่งจ่ายกับ ผู้สลักหลักเช็ค ผู้ร่วมกันทำละเมิด ผู้ละเมิดกับนายจ้าง เป็นต้น¹⁴

มูลความแห่งคดี หมายความว่า เรื่องราวที่ฟ้องร้องเรื่องราวที่ฟ้องร้องนั้นมีความเกี่ยวข้องกันโดยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกัน หรือตัวบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องก็ถือว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลแห่งคดี¹⁵ เช่น

¹⁴ พัทธมน จักรางกูร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 71

¹⁵ อุดม เพ็ญพุ่ม คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1, รวมคำบรรยาย ภาค 2 สมัยที่

คำพิพากษาฎีกาที่ 751/2498 บุคคลหลายคน กระทำละเมิดให้บุคคลหลายคนเสียหาย ภริยาและบุตรของผู้ตายในการกระทำละเมิดก็อาจเข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีเดียวกันได้เพราะมีผลประโยชน์ร่วมกันในคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ 1435/2515 จำเลยทำงานโรงงานก่อความเดือดร้อนให้แก่โจทก์ทั้งสี่ แม้โจทก์จะอยู่ต่างบ้านกัน ก็ถือว่าโจทก์มีผลประโยชน์ร่วมในมูลความแห่งคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ 695/2524 มาตรา 59 ที่บัญญัติว่า บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้ โดยเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม ถ้าปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีนั้นหมายความว่า ต้องมีส่วนได้เสียร่วมกันในมูลเหตุอันเป็นรากฐานแห่งคดีนั้น โดยถือกันอันเป็นมูลของคดีนั้นเป็นสาระสำคัญ ฉะนั้น ในกรณีละเมิดต่อโจทก์หลายคนร่วมกันแม้ค่าเสียหายของแต่ละคนจะแยกต่างหากจากกันได้ก็อาจเป็นโจทก์ร่วมกันในคดีเดียวกันได้

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป จะเข้าเป็นโจทก์ร่วมตามมาตรา 59 จะต้องเป็นผู้มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันตามกฎหมาย ซึ่งการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น แม้ในทางพฤตินัยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะเป็นผู้ได้รับความเสียหายตามความเป็นจริงจากการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิก็ตามแต่กฎหมายในส่วนสารบัญญัติ อันได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร และ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ต่างได้บัญญัติให้เจ้าของสิทธิเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการหาประโยชน์หรือดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ สำหรับ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นมีเพียงบุคคลสิทธิระหว่างผู้อนุญาตและผู้ได้รับอนุญาตเท่านั้น ไม่สามารถไต่ยันบุคคลภายนอกได้ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมิใช่บุคคลผู้มีสิทธิเหนือผู้กระทำละเมิดดังเช่นเจ้าของสิทธิ จึงถือไม่ได้ว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายร่วมกับเจ้าของสิทธิ หรือเป็นผู้มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงไม่สามารถขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับเจ้าของสิทธิในการดำเนินคดีผู้ละเมิดสิทธิตามตาราง 59 ได้เช่นเดียวกับการร้องสอดตามมาตรา 57 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

3.3.2 ผู้มีอำนาจดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีทางอาญาไว้ในมาตรา 28 ดังนี้

มาตรา 28 บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

- (1) พนักงานอัยการ
- (2) ผู้เสียหาย

ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา บุคคลผู้มีอำนาจดำเนินคดีอาญาต่อผู้ละเมิดสิทธิ ได้แก่ พนักงานอัยการ และผู้เสียหาย ตามบทบัญญัติในมาตรา 28 หากผู้เสียหายไม่ต้องการร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงาน เพื่อให้ดำเนินคดีแก่ผู้ละเมิดสิทธิ ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ได้ให้คำนิยามของผู้เสียหายไว้ ดังนี้

"ผู้เสียหาย" หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6

จากคำนิยามของผู้เสียหายดังกล่าวสามารถแยกผู้เสียหายได้ 2 ประเภท คือ

1. ผู้เสียหายที่แท้จริง
2. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย

ผู้เสียหายที่แท้จริง หมายถึง ผู้เสียหายตามความเป็นจริง และไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด¹⁶ โดยมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับผู้เสียหายที่แท้จริง ดังนี้

1. มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น
2. บุคคลนั้นได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดนั้น
3. บุคคลนั้นต้องเสียหายโดยนิตินัย¹⁷

¹⁶ สมชัย ทรัพย์วนิช. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา), หน้า 1..

¹⁷ คณะกรรมการกฤษฎีกา. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 22.

กล่าวคือ บุคคลที่ได้รับความเสียหายจะต้องเป็นบุคคลประเภทที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครอง และผู้เสียหายนั้นจะต้องไม่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดนั้นด้วย หรือยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตน หรือการกระทำความผิดนั้นจะต้องมิได้มีมูลจากการที่ตนเองมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน¹⁸ เช่น นายแดง ถูกนายดำ ตีศีรษะ นายแดงเป็นผู้เสียหายโดยพฤตินัย คือ ตามความจริง และนายแดงมีส่วนร่วมกระทำโดยถูกทำร้ายฝ่ายเดียว นายแดงเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยเข้าอยู่ในความหมายของคำว่า ผู้เสียหายตามมาตรา 2 (4) แต่ถ้านายแดงกับนายดำ วิวาททำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน นายดำตีศีรษะนายแดง นายแดงก็ตีศีรษะนายดำ นายแดงเป็นผู้เสียหายโดยพฤตินัย คือ ตามความเป็นจริง แต่นายแดงก็ทำร้ายนายดำ เมื่อนายแดงมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด นายแดงก็ไม่ใช่อันเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย กรณีเช่นนี้นายแดงไม่ใช่ผู้เสียหายตามกฎหมาย ดังนั้น ผู้เสียหายโดยนิตินัยซึ่งมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ต้องเป็นผู้เสียหายที่โดยพฤตินัยแล้วไม่มีส่วนร่วมในการกระทำที่เกิดเป็นความผิดนั้น

ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย นอกจากผู้เสียหายที่แท้จริงจะมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ยังได้บัญญัติให้บุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 หมายถึง ผู้เสียหายด้วย ซึ่งได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้

1. สามเณรที่ได้รับอนุญาตจากภรรยาซึ่งถูกทำร้ายจนไม่สามารถจัดการเองได้
2. ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล
3. ผู้บุพพการี ผู้สืบสันดาน สามเณรหรือภรรยา
4. ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคล
5. ผู้แทนเฉพาะคดี

ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายดังกล่าวมีอำนาจในการจัดการแทนผู้เสียหาย ดังนี้

1. ร้องทุกข์
2. เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ

¹⁸ อรรถิพย์ ดันตพระศาสน์. "ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า", (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 143.

3. เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
4. ถอนฟ้อง
5. ยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว¹⁹

เมื่อทราบถึงการเป็นผู้เสียหายซึ่งจะเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา บุคคลผู้มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ได้แก่ พนักงานอัยการ และผู้เสียหาย

ดังกล่าวมาแล้วถึงหลักเกณฑ์การเป็นผู้เสียหาย ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหาย และไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และเป็นบุคคลซึ่งกฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครองโดยวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาประการหนึ่งนั้น ก็เพื่อนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมให้มากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีหลักประกันในการให้ความเป็นธรรมในลักษณะที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายจึงได้กำหนดให้เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญามีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของตน จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาภายในระยะเวลาที่กฎหมายได้กำหนดไว้ และหากในระยะเวลาดังกล่าวมีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น โดยผู้เป็นเจ้าของสิทธิมิได้รู้เห็น หรือยินยอมให้มีการกระทำความผิด เจ้าของสิทธิย่อมเป็นผู้มีอำนาจฟ้องดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ละเมิดสิทธินั้นได้ ในฐานะเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 28 ประกอบมาตรา 2 (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สำหรับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยเฉพาะกรณีผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดนั้น แม้จะเป็นผู้ที่มีส่วนได้รับความเสียหายจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิก็ตาม แต่เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นกฎหมายในส่วนสารบัญญัติ มิได้มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิดังเช่นผู้เป็นเจ้าของสิทธิ ซึ่งสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเพียงแต่ทำให้ผู้ได้รับ

¹⁹ เริงธรรม ลัดพลี. สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์, 2540), หน้า 4 - 5.

อนุญาตสามารถใช้สิทธิหรือหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของเจ้าของสิทธิได้โดยไม่เป็นการละเมิดเท่านั้น มิได้ทำให้ความเป็นเจ้าของสิทธิโอนมายังผู้รับอนุญาตแต่อย่างใด ดังนั้น หากมีการละเมิดสิทธิในระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะได้รับความเสียหายจากการละเมิดนั้นก็ตาม แต่เนื่องจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมิใช่บุคคลที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครอง ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงมิใช่ผู้เสียหายตามกฎหมาย และไม่สามารถที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีทางอาญาต่อผู้ละเมิดสิทธิได้แต่อย่างใด

3.4 การกระทำการพิสูจน์ และบทกำหนดโทษในคดีละเมิดสิทธิ

3.4.1 การกระทำการพิสูจน์ในคดีละเมิดสิทธิ

การกระทำการพิสูจน์ในคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาทั้งทางแพ่ง และทางอาญานั้น จะเป็นไปตามหลักทั่วไปในเรื่องหน้าที่นำสืบ หรือการกระทำการพิสูจน์ โดยในมาตรา 84 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่นำสืบไว้ดังนี้

มาตรา 84 ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้อง หรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง

แต่ว่า (1) คู่ความไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไป หรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หรือซึ่งศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว

(2) ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว

ในการฟ้องร้องดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์นั้น ภาระในการนำสืบ หรือพิสูจน์ความผิดของจำเลย หรือข้อกล่าวหาว่าจำเลยกระทำการอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ จะตกอยู่กับโจทก์ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปในกฎหมายวิธีพิจารณาความ โดยโจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าจำเลยได้กระทำการอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ แต่ในบางกรณีก็เป็นการยากที่จะให้โจทก์เป็นฝ่ายพิสูจน์ กฎหมายจึงได้กำหนดข้อสันนิษฐานไว้เพื่อแบ่งเบาภาระในการพิสูจน์ของโจทก์ ดังที่มาตรา 62 ของ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้กำหนดข้อสันนิษฐานไว้ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

(1) ข้อสันนิษฐานอันเกี่ยวกับงานที่มีการฟ้องร้อง

มาตรา 62 วรรคแรก กำหนดไว้ในคดีเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง หรือ คดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่างานที่มีการฟ้องร้องในคดีนั้น เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์นี้ และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าโจทก์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าว เว้นแต่ จำเลยจะได้แย้งว่าไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือได้แย้งสิทธิของโจทก์ ซึ่งหากจำเลยได้แย้งเช่นนี้หน้าที่นำสืบก็จะตกแก่จำเลย แต่หากจำเลยได้แย้งว่า งานนั้นไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ เช่น อายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้สิ้นสุดลงแล้วงานนั้นจึงตกแก่สาธารณชน หรือได้แย้งสิทธิของโจทก์ เช่น โจทก์มิใช่ผู้สร้างสรรค์ หรือมิใช่ผู้รับโอนสิทธิเป็นแต่เพียงผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ในกรณีเช่นนี้หน้าที่นำสืบก็จะตกมายังโจทก์

(2) ข้อสันนิษฐานอันเกี่ยวกับงานที่ปรากฏชื่อของผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

มาตรา 62 วรรคสอง กำหนดไว้ว่า งานใดมีชื่อหรือสิ่งที่ใช้แทนชื่อของบุคคลใดที่อ้างว่าตนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์แสดงไว้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของชื่อหรือสิ่งที่ใช้แทนชื่อนั้น เป็นผู้สร้างสรรค์ ซึ่งหากจำเลยได้แย้งว่า บุคคลอื่นเป็นผู้สร้างสรรค์จำเลยก็ต้องนำสืบหักล้าง

(3) ข้อสันนิษฐานอันเกี่ยวกับงานที่ไม่ปรากฏชื่อของเจ้าของลิขสิทธิ์

มาตรา 62 วรรคสาม กำหนดไว้ว่า งานใดไม่มีชื่อ หรือสิ่งที่ใช้แทนชื่อแสดงไว้ หรือมีชื่อ หรือสิ่งที่ใช้แทนชื่อของบุคคลอื่น ซึ่งอ้างว่าเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา หรือผู้พิมพ์ และผู้โฆษณา เพราะมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลเหล่านี้น่าจะเป็นผู้ที่ได้รับโอนลิขสิทธิ์ในงานที่มีการฟ้องร้องนั้น²⁰

นอกจากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 62 แล้ว ในมาตรา 74 ยังได้กำหนดว่า "ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่ากรรมการ หรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย" ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้ตกแก่จำเลยหรือกรรมการผู้จัดการของนิติบุคคลนั้น ต้องนำสืบว่าไม่ได้กระทำความผิด หรือไม่ได้ร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลนั้น หรือนิติบุคคลได้กระทำไปโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย เช่น ตนไม่ได้เข้าร่วมประชุม หรือเข้าร่วมประชุมแต่ได้แสดงการคัดค้านการกระทำของนิติบุคคล

²⁰ ไชยยศ เหมะรัชตะ. เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

นั้น เป็นต้น ซึ่งหากกรรมการผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลสามารถพิสูจน์ได้เช่นนี้ก็ไม่มี ความรับผิดทางอาญาร่วมกับนิติบุคคลที่กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์นั้น

อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานดังกล่าวจะมีผลใช้ได้เฉพาะคดีอาญาเท่านั้น ไม่สามารถนำมาใช้ในคดีแพ่งได้ กล่าวคือ ถ้าฟ้องกรรมการทุกคน หรือผู้จัดการทุกคนว่า ร่วมกันกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์กับนิติบุคคลนั้น และขอให้ศาลใช้ค่าเสียหายในคดีแพ่ง โจทก์ก็จะอ้างเอาบทบัญญัติ มาตรา 74 ดังกล่าวมาเป็นคุณ และนำสืบแต่เพียงว่าจำเลยดังกล่าวเป็นกรรมการ เป็นผู้จัดการของนิติบุคคลนั้น และโยนภาระการพิสูจน์ หรือหน้าที่นำสืบในเรื่องว่าได้ร่วม หรือได้รู้เห็น หรือ ยินยอมในการกระทำของนิติบุคคลนั้นไปให้กรรมการ หรือผู้จัดการเช่นนี้ ในคดีแพ่งยอมทำไม่ได้ โจทก์ยังมีหน้าที่นำสืบในคดีแพ่งว่า กรรมการ หรือผู้จัดการคนที่ฟ้องนั้นมีข้อเท็จจริงใดที่แสดงว่าได้ร่วมกระทำการละเมิดกับนิติบุคคลนั้น²¹ ซึ่งภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่งเช่นนี้ ก็ยังคงตกอยู่แก่โจทก์ หากโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ กรรมการ หรือผู้จัดการของนิติบุคคลก็ จะไม่มีความรับผิดทางแพ่งร่วมกับนิติบุคคลที่กระทำการอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์นั้น

ในการพิสูจน์คดีละเมิดสิทธิบัตร พระราชบัญญัติสิทธิบัตรมิได้กำหนดไว้จึงต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ ภาระการพิสูจน์ ย่อมตกแก่โจทก์ โจทก์ก็ต้องพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่ามีการละเมิดสิทธิบัตรของตน และตนได้รับความเสียหายจากการละเมิดนั้น ซึ่งการที่ศาลจะวินิจฉัยว่าอย่างไรเป็นการละเมิดสิทธิบัตรนั้น อาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีในการสืบพยานหลักฐานศาลจึงอาจใช้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในการพิสูจน์ความเสียหายที่โจทก์ได้รับ อาจมีหลายวิธี เช่น พิสูจน์ให้ศาลเห็นความเสียหายเป็นตัวเลข หรือพิสูจน์จากผลกำไร หรือผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการละเมิดสิทธิบัตรนั้น

สำหรับกรณีที่ยังไม่เกิดการละเมิด แต่มีการกระทำที่จะต้องยังผลเป็นการละเมิดสิทธิบัตรของโจทก์ (Imminent Infringement) ความเสียหายยังไม่เกิดขึ้น โจทก์มีหน้าที่เพียง พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าเกิดการเสียหายเช่นนั้น และขอให้ศาลกำหนดมาตรการห้ามจำเลยก็พอ²²

²¹ ปริญญา ตีผลดุง. คำบรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, รวมคำบรรยายภาค 1 สมัยที่ 53 เล่ม 9, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2543) หน้า 229.

²² สมพร พรหมนิตาร. "คำอธิบายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา", พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, มีนาคม 2538), หน้า 76.

นอกจากนี้การพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำการละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือไม่ ก็เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยาก เพราะผู้ทรงสิทธิบัตรมักไม่ทราบว่จำเลยผลิตผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรจริงหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นสิทธิบัตรกรรมวิธี (Process Patent) พระราชบัญญัติสิทธิบัตร มาตรา 77 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรในกรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ ฟ้องผู้ฝ่าฝืนสิทธิตามสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตรของตนเป็นคดีแพ่ง หากผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรพิสูจน์ได้ว่า ผลิตภัณฑ์ที่จำเลยผลิตมีลักษณะเช่นเดียวกัน หรือคล้ายกันกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยได้ใช้กรรมวิธีของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์ให้เห็นเป็นอย่างอื่น” ซึ่งการผลักภาระการพิสูจน์ซึ่งตามปกติเป็นภาระของโจทก์ไปให้จำเลย มีภาระการพิสูจน์ (Reverse burden of proof) เพราะจำเลยซึ่งเป็นผู้ใช้กรรมวิธีย่อมรู้ดีที่สุดว่า ตนเองได้ใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรของโจทก์หรือไม่²³

โดยเหตุนี้ กฎหมายสิทธิบัตรในหลายๆ ประเทศ จึงได้มีบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับภาระการพิสูจน์นี้ในลักษณะตรงกันข้าม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิบัตรกรรมวิธี โดยกำหนดข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า ถ้าผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ในวันที่ยื่นคำขอรับสิทธิบัตร หรือวันก่อนหน้านั้น ให้ถือว่าผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้เช่นนั้น (คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเหมือนกัน) ที่ผลิตโดยบุคคลภายนอก เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีขึ้นจากการใช้กรรมวิธีเดียวกันนั้น เช่น ในกฎหมายสิทธิบัตรของอังกฤษ (Patents Act 1977) มาตรา 100 ให้หลักไว้ว่า กรณีที่สิทธิบัตรออกให้แก่กรรมวิธีให้ถือว่า ผลิตภัณฑ์ที่เหมือนกัน ซึ่งผลิตโดยผู้อื่นนอกจากเจ้าของสิทธิบัตร หรือผู้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร เป็นผลจากการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรนั้น เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของจำเลยจะพิสูจน์ให้เห็นว่า ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวผลิตโดยใช้กรรมวิธีที่แตกต่างจากกรรมวิธีตามสิทธิบัตร ซึ่งจะเห็นว่าลักษณะของบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดภาระการพิสูจน์ที่สมเหตุสมผล โดยเฉพาะกรณีที่จำเลยอ้างว่า การกระทำนั้นไม่เป็นการละเมิดสิทธิบัตรของโจทก์²⁴

²³ ยรรยง พวงราช. เรื่องเดียวกัน, หน้า 93.

²⁴ ทศนัย ชัยมงคล. “หลักและปัญหาการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิบัตร” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 95.

สำหรับภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า นั้น นอกจากมาตรา 114 แล้ว พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มิได้มีบทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องเป็นไปตามหลักทั่วไปเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สำหรับภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า นอกจากมาตรา 114 แล้ว พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มิได้มีบทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะจึงต้องเป็นไปตามหลักทั่วไปเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ หรือหน้าที่นำสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า ตามมาตรา 114 ของ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ได้แก่ กรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 เป็นนิติบุคคล กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ซึ่งการลงโทษผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้จัดการที่เป็นตัวแทนของนิติบุคคลด้วย เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้เห็น หรือยินยอมในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น เป็นการโอนหน้าที่นำสืบหรือผลักภาระการพิสูจน์มาให้จำเลยซึ่งเป็นผู้แทนหรือผู้จัดการของนิติบุคคลนั้น เป็นผู้ที่มีภาระการพิสูจน์²⁵

ภาระการพิสูจน์ของกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า นั้น อาจมีขึ้นได้ทั้งชั้นสอบสวน และชั้นศาล เช่น กรณีที่นิติบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนไว้แล้ว พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับนิติบุคคลนั้น ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ต้องหาด้วย แต่ถ้าผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้เห็นหรือ ยินยอมในการกระทำความผิดของนิติบุคคล และพนักงานอัยการเห็นด้วยกับพิสูจน์ดังกล่าว ก็อาจสั่งไม่ฟ้องผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลนั้นได้ หรือในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าข้อพิสูจน์ของ ผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลนั้น ไม่เป็นข้อแก้ตัวอันชอบด้วยเหตุผลก็อาจสั่งฟ้องนิติบุคคล

²⁵ สมบูรณ์ บุญภินันท์. "อภิปรายซักถามเกี่ยวกับกฎหมายเครื่องหมายการค้า และการดำเนินคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า", บทบัณฑิตย เล่มที่ 48 ตอน 3 กันยายน 2535, หน้า 129.

และ ผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลนั้นเป็นจำเลยในชั้นศาลได้ โดยผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคล นั้นอาจยกข้อแก้ตัวขึ้นพิสูจน์ในชั้นศาลอีกก็ได้

3.4.2 บทกำหนดโทษสำหรับความผิดอันเกี่ยวกับลิขสิทธิ์

ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้บัญญัติบทกำหนดโทษสำหรับการ กระทำ ความผิดอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของ ลิขสิทธิ์ไว้ โดยเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรง และละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อม ดังนี้

บทกำหนดโทษสำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรง ได้แก่ มาตรา 69 กำหนดโทษ ในการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์แก่งานสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ โดยตรงตามมาตรา 27 ถึง 30 ไว้ ซึ่งเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่น การทำซ้ำ หรือดัดแปลง และการเผยแพร่งานต่อ สาธารณชน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เป็นต้น โดยมีโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นบาท ถึงสองแสนบาท แต่ถ้การกระทำผิดเช่นนี้ เป็นการกระทำเพื่อการค้า ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่หกเดือนถึงสี่ปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงแปดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทกำหนดโทษสำหรับการละเมิดสิทธิโดยอ้อม ได้แก่ มาตรา 70 กำหนดโทษใน การกระทำละเมิดลิขสิทธิ์แก่งานสร้างสรรค์โดยทางอ้อม ตามมาตรา 31 กล่าวคือ ผู้กระทำรู้หรือ อยู่ แล้ว หรือมีเหตุอันควรรู่ว่างานใดได้ทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ และได้กระทำต่องานนั้นดังนี้ เช่น ขาย หรือเสนอขาย มีไว้เพื่อขาย ให้เช่า เสนอให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือเสนอให้เช่าซื้อเผยแพร่ต่อสาธารณ ชน แจกจ่ายในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร โดยให้ระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท แต่ถ้การกระทำผิด ดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อการค้าก็ให้ระวางโทษจำคุก ตั้งแต่สามเดือน ถึงสองปี หรือปรับตั้งแต่ ห้าหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากนี้ในกรณีที่นิติบุคคล เป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นี้ในมาตรา 74 ยังกำหนดให้ถือว่ากรรมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคล นั้นต้องรับผิดชอบร่วมกับนิติบุคคลนั้นด้วย เว้นแต่บุคคลเหล่านั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็น หรือ ยินยอมด้วยกับการกระทำของนิติบุคคลนั้น

สำหรับผู้ที่กระทำความผิดที่ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นี้ ได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ อีก โดยพ้นโทษแล้วยังไม่ครบ

กำหนดห้าปี ในมาตรา 73 ได้กำหนดไว้ให้ระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย

3.4.3 บทกำหนดโทษสำหรับความผิดอันเกี่ยวกับสิทธิบัตร

ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ได้กำหนดโทษสำหรับการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาไว้ โดยสามารถแยกเป็นโทษสำหรับความผิดต่อสิทธิบัตร การประดิษฐ์ และโทษสำหรับความผิดต่อสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้

(1) บทกำหนดโทษสำหรับความผิดต่อสิทธิบัตรการประดิษฐ์ ซึ่งรวมถึงสิทธิบัตรการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ และกรรมวิธีการผลิต โดยในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรกำหนดไว้ในบางกรณี ห้ามมิให้มีการเปิดเผยรายละเอียด เกี่ยวกับการประดิษฐ์มีฉะนั้น ผู้กระทำจะมีความผิด และมีโทษทางอาญา คือ

ตามมาตรา 81 เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการขอรับสิทธิบัตร เปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์ หรือให้บุคคลใดตรวจ หรือคัดสำเนารายละเอียดการประดิษฐ์ อันเป็นการกระทำซึ่งฝ่าฝืนมาตรา 27 หรือเปิดเผยสาระสำคัญ หรือรายละเอียดการประดิษฐ์ที่อธิบดีได้สั่งให้ปกปิดไว้เป็นความลับ อันเป็นการกระทำซึ่งฝ่าฝืนมาตรา 23 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในมาตรา 82 บุคคลใดเปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์ โดยรู้อยู่แล้วว่าการประดิษฐ์นั้นมีผู้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรไว้แล้ว อันเป็นการกระทำซึ่งฝ่าฝืนมาตรา 22 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในมาตรา 83 บุคคลใดเปิดเผยสาระสำคัญ หรือรายละเอียดการประดิษฐ์ที่อธิบดีสั่งให้ปกปิดไว้เป็นความลับ อันเป็นการกระทำซึ่งฝ่าฝืนมาตรา 23 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในมาตรา 84 กำหนดว่า บุคคลใดฝ่าฝืนมาตรา 75 หรือ มาตรา 76 กล่าวคือ ใช้คำว่า "สิทธิบัตรไทย" "อนุสิทธิบัตรไทย" หรืออักษร สบท. หรือ อสบท. หรืออักษรต่างประเทศที่มีความหมายเช่นเดียวกันโดยไม่มีสิทธิหรือใช้คำว่า "ขอรับสิทธิบัตร" หรือ "ขอรับอนุสิทธิบัตร" โดยไม่มีสิทธิใช้ก็จะต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากนี้ หากบุคคลใดกระทำแก้อิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิบัตร ตาม มาตรา 36 หรือมาตรา 63 ก็จะต้องรับโทษตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 85 คือ จำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) บทกำหนดโทษสำหรับความผิดต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตรกำหนดไว้ว่า ในกรณีที่น่าจะมีให้มีการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือละเมิดต่อสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้กระทำการที่กฎหมายห้ามไว้ย่อมมีความผิด และมีโทษทางอาญาดังนี้ คือ

มาตรา 81 เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการขอรับสิทธิบัตร เปิดเผยรายละเอียดการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือให้บุคคลใดตรวจหรือคัดสำเนารายละเอียดการออกแบบผลิตภัณฑ์อันเป็นการกระทำซึ่งฝ่าฝืนมาตรา 65 ประกอบมาตรา 21 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการกระทำตามมาตรานี้ คือ การกระทำเช่นเดียวกันแต่สิทธิบัตรการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ แต่นำมาใช้กับสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 82 ก่อนมีการประกาศโฆษณาตามมาตรา 65 ประกอบด้วยมาตรา 28 บุคคลใดเปิดเผยรายละเอียดการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยรู้อยู่แล้วว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น มีผู้ยื่นคำขอรับสิทธิไว้แล้วอันเป็นการกระทำซึ่งฝ่าฝืนมาตรา 65 ประกอบด้วยมาตรา 22 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

และมาตรา 85 กล่าวคือ หากบุคคลใดละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ตามมาตรา 63 ต้องรับโทษตามมาตรา 85 นี้ กล่าวคือ ระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3.4.4 บทกำหนดโทษสำหรับความผิดอันเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า

ในส่วนของ การกำหนดความผิด และโทษทางอาญาแก่การกระทำอันเป็นความผิดเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า และเครื่องหมายประเภทอื่นๆ นั้น นอกจากที่ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 แล้ว ยังต้องพิจารณาจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ลักษณะ 8 ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการค้า ซึ่งมีการบัญญัติลักษณะของ

การกระทำต่อเครื่องหมายการค้าอันเป็นความผิดตามมาตรา 271 ถึงมาตรา 275 โดยสามารถแยกพิจารณาได้ 2 ประการ ดังนี้คือ

(1) บทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดต่อเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน ซึ่งตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 มิได้กำหนดโทษทางอาญานับเกี่ยวกับการกระทำต่อเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนไว้ก็ตาม แต่ในประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติความผิดในการกระทำซึ่งในบางกรณีเกี่ยวข้องกับเครื่องหมายใดๆ ที่ใช้ในทางการค้าไว้ได้แก่

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 บัญญัติว่า “ผู้ใดขายของโดยหลอกลวงด้วยประการใดๆ ให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จ ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

บทบัญญัติตามมาตรานี้ เป็นการกำหนดความผิด และโทษสำหรับการกระทำต่างๆ อันรวมถึงการกระทำในลักษณะการลงขาย (Passing Off) ซึ่งเป็นการเอาสินค้าของผู้กระทำความผิดไปทำการขายโดยหลอกลวงว่าเป็นสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น กล่าวคือ เป็นการขายของโดยการหลอกลวงให้กับผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิดแห่งของนั้นอันเป็นเท็จ โดยอาจมีการหลอกลวงด้วยการใช้เครื่องหมายการค้าของผู้อื่นกับสินค้าของผู้กระทำความผิดก็ได้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272 “ผู้ใด

(1) เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หรือข้อความใดๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า หีบ ห่อ วัตถุที่ใช้หุ้มห่อ แจ้งความ รายการแสดงราคา จดหมาย เกี่ยวกับการค้าหรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกันเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้น

(2) .....

(3) .....

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ความผิดตามมาตรานี้เป็นความผิดอันยอมความได้”

ตามมาตรา 272 (1) นี้ได้กำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้ โดยโทษสำหรับการกระทำด้วยการนำสิ่งที่อยู่ในความหมายของคำว่า “เครื่องหมาย” ตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 ซึ่งรวมถึง ชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ ของผู้อื่นมาใช้หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าของผู้อื่น ดังนั้น การกระทำใดๆ ตามมาตรา 272 (1) แก่เครื่องหมายที่ใช้หรือจะใช้เป็นที่หมาย หรือเกี่ยวข้องกับสินค้า ซึ่งหมายถึงเครื่องหมายการค้าตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า นั้น ไม่ว่าจะได้มีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าดังกล่าวหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นความผิด และต้องระวางโทษตามมาตรา 272 (1) นี้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 275 “ผู้ใดนำเข้าไปในราชอาณาจักร จำหน่าย หรือเสนอจำหน่าย ซึ่งสินค้าอันเป็นสินค้าที่มีชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หรือข้อความใดๆ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 272 (1) .... ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น”

ตามมาตรา 275 นี้ ได้กำหนดความผิดและโทษไว้แก่ผู้กระทำความผิดโดยอ้อม กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดได้กระทำในลักษณะเป็นการหาประโยชน์จากสินค้าอันเกิดจากการกระทำความผิดตามมาตรา 272 (1) โดยการกระทำตามมาตรา 275 นี้ได้แก่ การนำเข้าไปในประเทศ ไทย การจำหน่าย หรือเสนอจำหน่ายซึ่งสินค้าอันเป็นสินค้าที่มีชื่อ รูป หรือรอยประดิษฐ์ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในความหมายของเครื่องหมายการค้าได้²⁶

(2) บทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดต่อเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้ว สืบเนื่องจากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า คือ การกำหนดหลักเกณฑ์ของการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารวมทั้งเครื่องหมายประเภทอื่นๆ และให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายเหล่านั้น จึงได้บัญญัติบทกำหนดโทษในความผิดอันเกี่ยวกับเครื่องหมายที่ได้จดทะเบียนแล้วในประเทศไทย นอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายอาญายังมีบทบัญญัติในความผิดอันเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ซึ่งได้มีการจดทะเบียนไว้โดยตรง ซึ่งได้แก่การกระทำดังต่อไปนี้

ความผิดเกี่ยวกับการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ

บุคคลใดยื่นคำขอ คำคัดค้าน หรือเอกสารอื่นใดเกี่ยวกับกับการขอจดทะเบียน การแก้ไขเปลี่ยนแปลงการจดทะเบียน การต่ออายุการจดทะเบียนหรือการเพิกถอนการจดทะเบียน เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วม หรือการอนุญาต ให้ใช้เครื่องหมายการค้า หรือเครื่องหมายบริการ โดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จแก่นายทะเบียน

²⁶ ไชยยศ เหมะรัชตะ. เรื่องเดียวกัน, หน้า 280 - 281.

หรือคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 มาตรา 107 กำหนดให้ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดเกี่ยวกับการปลอมเครื่องหมายการค้า

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 มาตรา 108 กำหนดไว้ว่า บุคคลใดปลอมเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักรต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินสี่แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 273 ได้บัญญัติให้บุคคลใดปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือภายนอกประเทศไทยต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพัน หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดเกี่ยวกับการเลียนเครื่องหมายการค้า

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 มาตรา 109 กำหนดไว้ว่าบุคคลใดเลียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักร เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 274 ได้บัญญัติให้บุคคลใดเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกประเทศไทย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดเกี่ยวกับการหาประโยชน์จากการปลอมหรือเลียน

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 มาตรา 110 กำหนดไว้ว่า หากบุคคลใดกระทำการ

1) นำเข้ามาในราชอาณาจักร จำหน่าย เสนอจำหน่าย หรือมีไว้เพื่อจำหน่าย ซึ่งสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วม ปลอมตามมาตรา 108 หรือที่เลียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่น ตามมาตรา 109 หรือ

2) ให้บริการ หรือเสนอให้บริการที่ใช้เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมปลอมตามมาตรา 108 หรือที่เลียนเครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นตามมาตรา 109

ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ

และตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 275 ได้กำหนดให้ผู้ใดนำเข้าในประเทศไทย จำหน่าย หรือเสนอจำหน่าย ซึ่งสินค้าอันเป็นสินค้าที่มีเครื่องหมายปลอม ตามความในมาตรา 273 หรือเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นตามความในมาตรา 274 ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ

การกระทำความผิดอีก

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 มาตรา 113 ได้กำหนดให้บุคคลใดที่กระทำความผิดต้องระวางโทษตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อพ้นโทษแล้วยังไม่ครบกำหนดห้าปี กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้อีก ให้ระวางโทษทวีคูณ

ในกรณีผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล

ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 มาตรา 114 กำหนดให้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ การกระทำหรือไม่สั่งการ อันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ด้วย

การริบสินค้าอันเกิดจากการกระทำความผิด

ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 มาตรา 115 กำหนดให้บรรดาสินค้าที่ได้นำเข้าในราชอาณาจักรเพื่อจำหน่าย หรือมีไว้เพื่อจำหน่าย อันเป็นการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมิผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการริบทรัพย์สินก็ต้องมีคำขอ ถ้าฟ้องเข้าไปแล้วไม่มีคำขอให้ริบทรัพย์สิน ศาลก็จะริบไม่ได้ เพราะถือว่าการริบทรัพย์สินนั้นเป็นโทษอย่างหนึ่ง โจทก์ก็ต้องมีคำขอเข้าไปในคำฟ้องจึงจะริบได้

3.5 อำนาจดำเนินคดีของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในกฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของต่างประเทศ ต่างได้บัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ โดยในวิทยานิพนธ์นี้จะศึกษาถึงอำนาจของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยต่าง ๆ ดังนี้

3.5.1 ประเทศอังกฤษ (United Kingdom)

กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย อังกฤษ อันได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (Copyright Act 1988) พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (Patents Act 1977) และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (Trade Marks Act 1994) ต่างได้มีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิได้โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของประเทศไทย (Copyright Act 1988) ในส่วนของสิทธิและการได้รับค่าเสียหายของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Rights and Remedies of Exclusive License) ในมาตรา 101 ได้กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิเช่นเดียวกับเจ้าของลิขสิทธิ์ในการที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากการละเมิดภายหลังจากที่ได้ทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเสมือนว่าเป็นผู้รับโอนสิทธิ²⁷

สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายจากการละเมิดสิทธิตามมาตรา 101 นี้ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) จะต้องบอกกล่าวถึงการละเมิดให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ (Copyright Owner) และร่วมมือกับเจ้าของลิขสิทธิ์ในการเรียกร้องค่าเสียหายจากการกระทำอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ได้ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 101 นี้

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (Patents Act 1977) ในกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทยได้มีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งแบบเด็ดขาด (Exclusive license) และไม่เด็ดขาด (Non - Exclusive license) มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ ดังนี้

²⁷ Andrew Christie & Stephen Gare, Blackstone's Statutes on Intellectual Property (Blackstone Press : London, 1992), p. 124.

การดำเนินคดีโดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Proceeding for Infringement by Exclusive licensee) ตามมาตรา 67 ของ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (Patents Act 1977)

(1) ภายใต้บทบัญญัติในมาตรานี้ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร ย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ทรงสิทธิบัตรในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิบัตรใดๆ ที่ได้มีการละเมิดขึ้น ภายหลังจากวันที่ได้ทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิบัตรนี้ ให้มีผลอย่างเดียวกับการละเมิดผู้ทรงสิทธิบัตร

(2) ในการตัดสินความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีศาลจะพิจารณาถึงความเสียหายที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดได้รับ หรืออาจจะได้รับจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิ หรือผลประโยชน์ที่ผู้ละเมิดได้รับจากการละเมิดสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด

(3) การดำเนินคดีโดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดโดยอาศัยอำนาจตามมาตรานี้ จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย หรือค่าฤชาธรรมเนียมศาล เว้นแต่ผู้ทรงสิทธิบัตรจะเข้าร่วมในการดำเนินคดี

บทบัญญัติในมาตรา 67 นี้ให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้เช่นเดียวกับผู้ทรงสิทธิบัตร และสามารถเรียกให้ผู้ทรงสิทธิบัตรเข้าร่วมในคดีได้²⁸

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิโดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด (Non - Exclusive licensee) ในมาตรา 46 (4) ของ Patents Act 1977 ได้กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิร้องขอให้ผู้ทรงสิทธิบัตรดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิหากผู้ทรงสิทธิบัตรไม่ดำเนินการภายในสองเดือนหลังจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิร้องขอ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิอาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิด้วยตนเอง เสมือนว่าเป็นผู้ทรงสิทธิบัตร เว้นแต่ในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น²⁹

²⁸ The Chartered Institute of Patent Agents, C.I.P.A. Guide to the Patents Act 1977, second edition (Sweet & Maxwell : London, 1984), p. 321.

²⁹ William, TERRELL on the Law of Patents (Sweet & Maxwell : London, 1982), p. 253.

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (Trade Marks Act 1994) แม้ในปัจจุบันพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าของประเทศอังกฤษจะมีการแก้ไขจาก Trade Marks Act 1938 เป็น Trade Marks Act 1994 แต่ยังคงมีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้เช่นเดียวกับบทบัญญัติในมาตรา 28 ของ Trade Marks Act 1938³⁰ โดยใน Trade Marks Act 1994 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 30 คือ

(1) บทบัญญัติในมาตรานี้ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าจดทะเบียน

(2) ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมีสิทธิขอให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนดำเนินคดีละเมิดสิทธิได้เว้นแต่สัญญาจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

(3) ถ้าเจ้าของเครื่องหมายการค้า

(a) ปฏิเสธในการดำเนินคดี หรือ

(b) ภายหลังจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแจ้งให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าดำเนินคดีเป็นเวลาสองเดือน ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิอาจดำเนินคดีได้ในนามของตนเอง

3.5.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United State of America)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (Copyright Act 1976) พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (Patents Act 1975) และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (Trade Marks Act) ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจดำเนินคดีของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ดังนี้

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (Copyright Act 1976) ได้มีผลบังคับใช้เมื่อ 1 มกราคม 1978³¹ โดยในมาตรา 101 กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive License) มีสิทธิเสมือนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ และมีสิทธิเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหาย แต่การอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นจะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของเจ้าของหรือผู้รับมอบอำนาจ และจดทะเบียนต่อสำนักงานลิขสิทธิ์ (Copyright Office)³²

³⁰ Cornish, "Intellectual Property : Patents, Copyright", Trade Marks and Allied Rights, 2nd ed. (Sweet & Maxwell : London, 1989), p. 468.

³¹ Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, (Butterworths : London, 1983), p. 483.

³² Donald F. Johnton, Copyright Handbook, (R.R. Bowker Company : New York & London, 1978), p. 52.

นอกจากนี้ในมาตรา 201 d (2) ได้กำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์และสิทธิใดๆ รวมถึงสิทธิแต่เพียงผู้เดียวตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิได้รับความคุ้มครองทั้งหมดตลอดจนสามารถเรียกค่าเสียหายได้เช่นเดียวกับเจ้าของลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (Patents Act 1975) ตาม พระราชบัญญัติสิทธิบัตร ของประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรเป็นแต่เพียงสัญญาของผู้มีสิทธิประโยชน์ในสิทธิบัตรเท่านั้น ไม่ถือว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นผู้มีสิทธิประโยชน์ในสิทธิบัตร ผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรไม่มีอำนาจฟ้องคดีละเมิดสิทธิ เว้นแต่ผู้ทรงสิทธิบัตรจะจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive License) และให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการโอนสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ และมีสิทธิในการฟ้องคดีซึ่งการอนุญาตดังกล่าวถือว่าเป็นการโอนสิทธิอย่างหนึ่ง (Assignment)³³

สำหรับการเรียกร้องค่าเสียหายนั้น Patents Act 1975 มาตรา 284 ได้กำหนดให้ศาลพิจารณาค่าเสียหายให้ผู้เรียกร้องให้เหมาะสมกับการละเมิดสิทธิบัตร และค่าใช้สิทธิสิทธิบัตร (Royalty) และศาลจะกำหนดให้ผู้ละเมิดสิทธิรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมศาล

ในบางกรณีศาลอาจจะรับฟังคำเบิกความของผู้เชี่ยวชาญในการกำหนดค่าเสียหายหรือค่าใช้สิทธิให้เหมาะสมกับการละเมิดสิทธิบัตรได้

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (Trade Marks Act) ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีบทบัญญัติในการให้อำนาจผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดเครื่องหมายการค้า

ผู้ที่จะมีหน้าที่ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า ได้แก่ ผู้เป็นเจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้า (Ownership) และผู้รับโอนสิทธิ (Assignee) โดยมีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ถึงความเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าในการฟ้องผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าต่อศาล หรือจะต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้มีการฟ้องร้องดำเนินคดี³⁴

³³ Peter D. Rosenberg, Patent Law Fundamentals, (Clark Boardman Company : New York, 1975), p. 264.

³⁴ Richard Stim, Trade Mark Law, (West Legal Studies : Columbia, 2000), p. 161 – 162.

3.5.3 ประเทศฝรั่งเศส (France)

กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศฝรั่งเศสอันได้แก่ ลิขสิทธิ์ (Copyright) และเครื่องหมายการค้า (Trade Marks) มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจในการดำเนินคดีของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่ใน พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (Patent Act 1968) ได้กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสามารถฟ้องคดีละเมิดสิทธิบัตรได้ตามมาตรา 53 แต่จะฟ้องได้ภายใต้เงื่อนไข 3 ประการ คือ

- (a) ต้องเป็นผู้ได้รับอนุญาตโดยเด็ดขาด (Exclusive Licensee)
- (b) ไม่มีข้อกำหนดห้ามมิให้ผู้ได้รับอนุญาตโดยเด็ดขาดฟ้องคดีละเมิดสิทธิบัตรไว้ในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ
- (c) ก่อนฟ้องคดีผู้ได้รับอนุญาตโดยเด็ดขาดต้องแจ้งให้ผู้อนุญาตทราบก่อน เพื่อให้ผู้อนุญาตใช้สิทธิฟ้องคดีก่อนโดยกำหนดระยะเวลาให้พอสมควร หากผู้ให้อนุญาตมิได้ดำเนินการในเวลาอันสมควรดังกล่าว ผู้รับอนุญาตโดยเด็ดขาดจึงจะฟ้องคดีได้³⁵

---

³⁵ Stephen P. Ladas, *Patents, Trademarks and Related Rights* (Harvard University Press : Cambridge, Massachusetts, 1975), p. 442.

บทที่ 4

ปัญหาการดำเนินคดีละเมิดสิทธิ

4.1 การดำเนินคดีละเมิดสิทธิ

ในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จะเริ่มคดีโดยผู้มีอำนาจดำเนินคดีร้องทุกข์กล่าวโทษผู้ละเมิดสิทธิต่อพนักงานสอบสวน หรือฟ้องร้องผู้ละเมิดสิทธิต่อศาล กล่าวคือ การที่บุคคลผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือได้รับความเสียหายจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิของตนทางแพ่งหรือทางอาญา ซึ่งการดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอันได้แก่ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า นั้น อาจมีปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ และแนวทางแก้ไขปัญหาในกรณีต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 ผู้มีอำนาจดำเนินคดี

การดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยเจ้าของสิทธิหรือผู้ได้รับโอนสิทธิ จะไม่เกิดปัญหาเกี่ยวกับบุคคลผู้มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดี เนื่องจากผู้เป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา คือบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้เป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive right) ในการแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของตน และมีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ที่จะละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิของตนได้ตลอดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับผู้ได้รับโอนสิทธิไม่ว่าจะเป็นการโอนสิทธิโดยมีกำหนดระยะเวลาหรือตลอดอายุของสัญญาโอนสิทธิ โดยสามารถแสวงหาประโยชน์จากสิทธิที่ได้รับโอนมา และฟ้องร้องดำเนินคดีผู้ละเมิดสิทธิได้เช่นเดียวกับผู้เป็นเจ้าของสิทธิ เนื่องจากการโอนสิทธินั้นได้โอนความเป็นเจ้าของสิทธิมายังผู้รับโอนด้วยดังกล่าวมาแล้วเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การโอนสิทธิ

สำหรับกรณีของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ อันได้แก่ สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด (Non-Exclusive licensing agreement) สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิกึ่งเด็ดขาด (Sole licensing agreement) และ สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเด็ดขาด (Exclusive licensing agreement) เป็นเพียงการทำสัญญาอนุญาตให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสามารถแสวงหาประโยชน์จากสิทธิที่ได้รับอนุญาตโดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อนุญาต และผู้อนุญาตยังคงไว้

ซึ่งความเป็นเจ้าของสิทธิดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 2 อันเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

จากลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ และสถานะของบุคคลผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งเป็นเพียงคู่สัญญาในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิความเป็นเจ้าของสิทธิ มิได้ตกมายังผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิดังเช่นผู้ได้รับโอนสิทธิ ดังนั้นในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ จึงอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ในเรื่องเกี่ยวกับผู้มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive licensing agreement) จะเป็นผู้เสียหายหรือผู้ถูกโต้แย้งสิทธิได้หรือไม่ สามารถพิจารณาได้ ดังนี้

พิจารณาโดยนิตินัย กล่าวคือการพิจารณาจากกฎหมายทั้งในส่วนของกฎหมายสารบัญญัติ อันได้แก่ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายในส่วนของสารบัญญัตินั้นต่างได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองให้ผู้เป็นเจ้าของสิทธิมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการได้รับประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตน¹ และหากบุคคลใดกระทำการอันเป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิดังกล่าว ผู้เป็นเจ้าของสิทธิย่อมมีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดได้ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 3 สำหรับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น กฎหมายในส่วนของสารบัญญัติมิได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไว้ดังเช่นผู้เป็นเจ้าของสิทธิ การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นเพียงบุคคลสิทธิระหว่างเจ้าของสิทธิและผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเท่านั้น ไม่สามารถไต่แย้งกับบุคคลภายนอกได้ ดังนั้นในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยบุคคลภายนอก จึงเป็นการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของผู้เป็นเจ้าของสิทธิ มิได้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงมิใช่ผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 สำหรับผู้เสียหาย ตามมาตรา 28 ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น จะต้องเป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง และเป็นบุคคลซึ่งกฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครอง โดยกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เป็นเจ้าของสิทธิ ดังจะเห็นได้จากการที่กฎหมายได้กำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของสิทธิเป็นผู้ที่มี

¹ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 และมาตรา 44, พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มาตรา 36 และมาตรา 63, พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มาตรา 44

สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของตน² สำหรับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นกฎหมายในส่วนสารบัญญัติมิได้บัญญัติรับรองสิทธิไว้ดังเช่นเจ้าของสิทธิดังกล่าวมาแล้ว จึงถือไม่ได้ว่ากฎหมายในส่วนสารบัญญัติมุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ดังนั้นในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงมิใช่ผู้เสียหาย ตามมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากการพิจารณาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมิใช่เป็นผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ ตามมาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมีผู้เสียหายตามมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา

พิจารณาโดยพฤตินัย กล่าวคือ การพิจารณาจากบุคคลผู้ได้รับความเสียหายตามความเป็นจริง เนื่องจากการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในระหว่างอายุของสัญญามีผลใช้บังคับ

ดังกล่าวมาแล้วเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ อันได้แก่ สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด (Non-Exclusive license) คือสัญญาซึ่งผู้เป็นเจ้าของสิทธิอนุญาตให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ สามารถใช้สิทธิได้โดยไม่เป็นการละเมิด และเจ้าของสิทธิสามารถจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิที่อนุญาตนั้นได้ด้วย สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกึ่งเด็ดขาด (Sole license) คือสัญญาซึ่งผู้เป็นเจ้าของสิทธิอนุญาตให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นได้แต่เพียงผู้เดียว เจ้าของสิทธิจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นอีกไม่ได้ แต่ผู้เป็นเจ้าของสิทธิสามารถจะใช้สิทธินั้นได้ด้วยตนเอง สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) คือสัญญาซึ่งผู้เป็นเจ้าของสิทธิอนุญาตให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นได้แต่เพียงผู้เดียว โดยที่เจ้าของสิทธิจะใช้สิทธินั้นเอง หรือจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นอีกไม่ได้

² เรื่องเดียวกัน

จากลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้ง 3 แบบ ดังกล่าว ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาดนั้น ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะได้รับความเสียหายจากการละเมิดเพียงเล็กน้อย หรืออาจจะไม่ได้รับความเสียหายเลย เนื่องจากลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาดนั้น ผู้เป็นเจ้าของสิทธิยังสามารถใช้สิทธิที่อนุญาตไปแล้วได้ด้วยตนเอง หรือจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิดังกล่าวอีกก็ได้ ผลของสัญญาเพียงแต่ทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ สามารถใช้สิทธิตามสัญญาได้โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของสิทธิเท่านั้น ดังนั้น เจ้าของสิทธิจึงเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมากกว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด

ในกรณีละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกึ่งเด็ดขาด ผลของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิประเภทนี้จะทำให้ผู้อนุญาตไม่สามารถอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธินั้นได้อีก ยกเว้นตัวผู้อนุญาตจะเป็นผู้ใช้สิทธิด้วยตนเอง ซึ่งการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกึ่งเด็ดขาดนี้ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องชำระค่าใช้สิทธิให้แก่ผู้อนุญาตมากกว่าสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด อีกทั้งผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะเป็นผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากสิทธิตามสัญญา หรือได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมากกว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด เนื่องจากเจ้าของสิทธิจะไม่สามารถอนุญาตให้บุคคลใช้สิทธินั้นได้อีก ดังนั้นในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงได้รับความเสียหายเช่นเดียวกับเจ้าของสิทธิ

ในกรณีละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด เนื่องจากผลของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิประเภทนี้ จะทำให้ผู้เป็นเจ้าของสิทธิไม่สามารถอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิที่อนุญาตไปแล้วได้อีก รวมทั้งตัวผู้เป็นเจ้าของสิทธิก็จะไม่สามารถใช้สิทธินั้นได้เช่นกัน โดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องจ่ายค่าตอบแทนการใช้สิทธิมากกว่าสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งสองประเภทดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้นเมื่อพิจารณาจากบุคคลผู้ได้รับความเสียหายตามความเป็นจริง ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดจึงเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจมากที่สุด สำหรับผู้เป็นเจ้าของสิทธิอาจได้รับความเสียหายเกี่ยวกับชื่อเสียงในทางการค้า เนื่องจากคุณภาพของงานที่สร้างขึ้นจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา มักจะไม่ได้มาตรฐาน ดังเช่นงานที่สร้างขึ้นโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของสิทธิ

อย่างไรก็ตาม แม้ในการพิจารณาโดยพฤตินัย ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดจะเป็นผู้ที่ได้รับผลเสียหรือกระทบกระเทือนผลประโยชน์ เนื่องจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเช่นเดียวกับผู้เป็นเจ้าของสิทธิ แต่ในทางนิตินัยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมีเพียงบุคคลสิทธิเหนือบุคคลผู้เป็นคู่สัญญาเท่านั้น ไม่สามารถไต่ถามบุคคลภายนอกสัญญาได้ อีกทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาในสวนสารบัญญัติก็มิได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไว้เช่นเดียวกับผู้เป็นเจ้าของสิทธิ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงมิใช่ผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมีใช่ผู้เสียหายตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงไม่มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ ดังนั้นในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้เป็นเจ้าของสิทธิจึงเป็นผู้เดียวที่จะมีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ซึ่งในบางกรณีก็อาจก่อให้เกิดผลเสียในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ เช่นในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ซึ่งเจ้าสิทธิได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิแล้ว อีกทั้งเจ้าของสิทธิเองก็ไม่มีสิทธิจะได้รับประโยชน์จากสิทธิที่ได้อนุญาตไปตามสัญญาตลอดอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ จึงไม่มีแรงจูงใจที่จะทำให้ผู้เป็นเจ้าของสิทธิดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิซึ่งก็จะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ หรือในกรณีที่เจ้าของสิทธิอยู่ต่างประเทศ ก็จะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการดำเนินคดี หรือไม่สามารถติดต่อผู้เป็นเจ้าของสิทธิได้ ซึ่งก็จะทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ทันท่วงที ความเสียหายจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิก็จะเพิ่มมากขึ้น

นอกจากผลเสียของการที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในระหว่างอายุของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าวแล้ว ในบางกรณีผู้เป็นเจ้าของสิทธิอาจได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิเป็นสัดส่วนของจำนวนที่ผู้ได้รับอนุญาตได้ประโยชน์จากการใช้สิทธิ นั้น การฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในนามของเจ้าของสิทธิก็อาจไม่ได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เช่นคำพิพากษาของศาลฎีกา ดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2750/2537 โจทก์มิได้ลงทุนพิมพ์และจำหน่ายหนังสือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 เอง แต่โจทก์อนุญาตให้ห้างหุ้นส่วนจำกัด อ. เป็นผู้จัดพิมพ์และจำหน่ายโดยห้างหุ้นส่วนจำกัดดังกล่าวตกลงให้ค่าแห่งลิขสิทธิ์แก่โจทก์เป็นเงินร้อยละ 10 ของราคาจำหน่ายตามที่กำหนดไว้ในสัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ เงินที่ได้รับจากการจำหน่ายหนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ทั้งหมดมิได้ตกเป็นของโจทก์ แม้จะฟังว่าเหตุที่

หนังสือพจนานุกรมดังกล่าว ยังเหลือคงค้างจำหน่ายอยู่อีกประมาณ 10,000 เล่ม เป็นเพราะหนังสือพจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 ของจำเลยได้แย่งส่วนแบ่งการตลาดของหนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ไป โจทก์ก็มีผู้ต้องเสียหายเพราะเหตุนี้ จึงไม่อาจกำหนดค่าเสียหายส่วนนี้ให้โจทก์ได้

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 2750/2537 จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในนามของเจ้าของสิทธิก็ยังไม่สามารถได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการละเมิดสิทธิได้ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น ในปัจจุบันคู่สัญญามักจะทำหนังสือมอบอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิไว้โดยผู้อนุญาต หรือเจ้าของสิทธิจะมอบอำนาจให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในนามของเจ้าของสิทธิก็อาจเกิดปัญหาหรือไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการละเมิดสิทธิ ดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 2750/2537 ดังกล่าวมาแล้ว อีกทั้งในบางกรณีซึ่งคู่สัญญามีได้ทำหนังสือมอบอำนาจในการดำเนินคดีไว้ก็จะก่อให้เกิดความยุ่งยากและความล่าช้าในการดำเนินคดีเนื่องจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องแจ้งให้ผู้เป็นเจ้าของสิทธิเป็นผู้ดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเพราะเหตุว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีอำนาจดำเนินคดีได้ด้วยตนเอง

จากปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวสมควรที่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนสารบัญญัติรับรองให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยเฉพาะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้เช่นเดียวกับเจ้าของสิทธิ เนื่องจากในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้แบบเด็ดขาดนั้นผู้ที่ได้รับความเสียหายและกระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์มากที่สุดได้แก่ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดดังกล่าวแล้ว ซึ่งการมีบทบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดนี้ อาจทำได้โดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา อันได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ.2543 โดยมีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิเช่นเดียวกับเจ้าของสิทธิในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ ดังเช่นกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศอังกฤษ ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 3 อันได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ 1988 (Copyright Act 1988) พระราชบัญญัติสิทธิบัตร 1977 (Patents Act 1977) และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า 1994 (Trade Marks Act 1994)

ในการเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว จะทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิหรือหน้าที่ตามที่กฎหมายในส่วนสารบัญญัติได้กำหนดไว้และสามารถชี้ยันกับบุคคลได้โดยทั่วไป ดังนั้นในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเกิดขึ้น ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดก็จะมีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ ในฐานะที่เป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตาม มาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และเป็นผู้เสียหายตาม มาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากการเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว จะทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด เป็นบุคคลประเภทที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครอง อันจะทำให้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยและมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิได้

อย่างไรก็ตามการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 มาตรา 41 และพระราชบัญญัติ เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มาตรา 68 นั้น ได้กำหนดให้การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังนั้นจึงไม่มีปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ในการที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มิได้มีบทบัญญัติบังคับให้การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังเช่นการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรและสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า ซึ่งอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนว่าบุคคลใดจะเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดอันจะมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ จึงสมควรที่จะเพิ่มบทบัญญัติเฉพาะในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ให้การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิอันนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกับการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรและการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า

4.1.2 ภาระการพิสูจน์

สำหรับปัญหาเรื่องภาระการพิสูจน์ ในกรณีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น ก็จะเป็นเช่นเดียวกับการฟ้องคดีละเมิดตาม มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ ภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาทั้งทางแพ่งและทางอาญานั้น จะเป็นไปตามหลักทั่วไปในเรื่องหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ข้อที่จะต้องพิจารณาในเบื้องต้นคือ จะต้องมีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหายจากการกระทำของตน ซึ่งการนำสืบเพื่อพิสูจน์ถึงความเสียหาย และการเรียกร้องค่าเสียหายนั้น ภาระในการพิสูจน์ดังกล่าวก็จะตกแก่โจทก์ เนื่องจากโจทก์เป็นผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริง ทั้งนี้เป็นไปตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ดังนี้

มาตรา 84 ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้นำหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง

แต่ว่า (1) คู่ความไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไป หรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หรือซึ่งศาลเห็นว่าคุณความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว

(2) ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว

ซึ่งการพิสูจน์ความผิดของจำเลยถึงการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น ในบางกรณีก็เป็นกรณียกที่โจทก์จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิ เช่น การละเมิดสิทธิในสิทธิบัตรกรรมวิธีการผลิตซึ่งเป็นการยกที่โจทก์จะหาพยานหลักฐานในการผลิตตามกรรมวิธีในสิทธิบัตร เนื่องจากในการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นก็จะกระทำภายในสถานที่ของจำเลยดังกล่าวมาแล้วใน 3.4.1 ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ดังกล่าวตกแก่จำเลย ดังที่กำหนดไว้ใน มาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ดังนี้

มาตรา 177 “ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรในกรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ ฟ้องผู้ฝ่าฝืนสิทธิตามสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรของตนเป็นคดีแพ่ง หากผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรพิสูจน์ได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่จำเลยผลิตมีลักษณะเช่นเดียวกัน หรือคล้ายกันกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยได้ใช้กรรมวิธีของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์ให้เห็นเป็นอย่างอื่น”

บทบัญญัติดังกล่าว ถือเป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรในกรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิซึ่งจะทำให้ผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร ดังกล่าวพิสูจน์แต่เพียงว่าผลิตภัณฑ์ของจำเลยมีลักษณะเช่นเดียวกันหรือคล้ายกันกับผลิตภัณฑ์ของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรเท่านั้น โดยผลปฏิบัติการพิสูจน์ให้จำเลยต้องพิสูจน์ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าว จำเลยได้ผลิตขึ้นตามกรรมวิธีของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรหรือไม่ ซึ่งก็จะทำให้ผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรที่ฟ้องผู้ฝ่าฝืนสิทธิตามสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรของตน มีความสามารถและง่ายต่อการพิสูจน์ความผิดของจำเลย

อย่างไรก็ตามปัญหาในเรื่องภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ อันได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ต่างได้กำหนดให้กรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดให้ถือว่ากรรมการทุกคนของนิติบุคคลเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่กรรมการของนิติบุคคลนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้เห็นยินยอมในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ถือเป็นคุณแก่โจทก์โดยโจทก์จะนำสืบแต่เพียงว่า จำเป็นกรรมการของนิติบุคคลซึ่งกระทำความผิดก็เพียงพอแล้ว โดยกฎหมายได้ผลปฏิบัติการพิสูจน์ไปให้จำเลย หรือกรรมการของนิติบุคคลนั้นจะต้องพิสูจน์ว่าตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น อย่างไรก็ตาม การผลปฏิบัติการพิสูจน์ดังกล่าวจะนำมาใช้ได้เฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น ไม่สามารถนำมาใช้ในการฟ้องร้องดำเนินคดีในทางแพ่งได้ เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวกฎหมายได้บัญญัติไว้ในส่วนของบทกำหนดโทษซึ่งจะนำมาใช้ได้เฉพาะคดีอาญาเท่านั้น โดยในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 74 หมวด 8 บทกำหนดโทษ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 88 หมวด 6 ความ

ผิดและกำหนดโทษ ดังนั้นในกรณีที่โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นกรรมการของนิติบุคคลเป็นคดีแพ่ง ก็ จะนำข้อสันนิษฐานในกฎหมายดังกล่าวมาเป็นคุณ เพื่อผลักภาระการพิสูจน์ไปให้จำเลยไม่ได้ โดย โจทก์จะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยซึ่งเป็นกรรมการของนิติบุคคลซึ่งกระทำความผิด ได้ร่วมกับนิติบุคคล ดังกล่าวละเมิดสิทธิของโจทก์อย่างไร หรือได้ร่วมรู้เห็นยินยอมให้นิติบุคคลละเมิดสิทธิของโจทก์ หรือไม่ อย่างไร ซึ่งในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยซึ่งเป็นกรรมการของนิติบุคคลนั้นจะกระทำได้ ยากมากเนื่องจากการกระทำหรือการร่วมรู้เห็นยินยอมหรือไม่นั้น จะกระทำภายในองค์กรหรือใน หน่วยงาน ซึ่งเป็นสถานที่ของผู้กระทำความผิดจึงเป็นการยากที่โจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะล่วง รู้ถึงการกระทำ หรือการร่วมรู้เห็นยินยอมของกรรมการของนิติบุคคลและนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้กระทำ ความผิด ดังนั้นจึงสมควรที่จะนำบทบัญญัติเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำ ความผิดในคดีอาญา มาใช้บังคับแก่การฟ้องร้องดำเนินคดีต่อกรรมการของนิติบุคคลที่กระทำ ความผิดในคดีแพ่งด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดภาระการพิสูจน์ของโจทก์ซึ่งถูกละเมิดสิทธิ และดำเนิน คดีต่อนิติบุคคลซึ่งกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิเป็นคดีแพ่ง ซึ่งจะทำให้กรรมการของนิติ บุคคลเข้ามาร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลที่กระทำความผิดได้ง่ายขึ้น โดยโจทก์ก็จะมีสิทธิ หรือมีโอกาส ที่จะได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายจากบุคคลซึ่งกระทำการละเมิดสิทธิได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

สำหรับในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มิได้มีบทบัญญัติ ดังเช่น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 แต่ใน มาตรา 114 หมวด 6 บทกำหนดโทษ ได้มีบทบัญญัตินี้

มาตรา 114 ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติ บุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ การกระทำ หรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการ อันเป็นหน้าที่ที่ต้อง กระทำของกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย

บทบัญญัตินี้ดังกล่าว เป็นการกำหนดให้กรรมการผู้จัดการของนิติบุคคล หรือบุคคลซึ่ง รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิด นั้น ๆ ด้วย ซึ่งโทษดังกล่าวเป็นโทษทางอาญา ดังนั้นในกรณีที่ผู้มีอำนาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิ ดำเนินคดีต่อนิติบุคคลเป็นคดีแพ่งก็จะไม่สามารถนำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาเป็นคุณ เกี่ยวกับภาระ

การพิสูจน์ได้ จึงสมควรที่จะเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ ในกรณีนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกับการละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

4.1.3 อายุความในคดีละเมิดสิทธิ

การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากปัญหาเกี่ยวกับบุคคลผู้มีอำนาจดำเนินคดีและภาระการพิสูจน์แล้ว ในเรื่องของอายุความในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อันได้แก่ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า ซึ่งมีอายุความแตกต่างกัน กล่าวคือ อายุความในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ในคดีแพ่ง พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 63 ได้กำหนดไว้ดังนี้

มาตรา 63 ห้ามมิให้ฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง เมื่อพ้นกำหนดสามปี นับแต่วันที่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสิบปี นับแต่วันที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง

บทบัญญัติดังกล่าว เป็นการกำหนดอายุความขั้นต่ำและขั้นสูง คือ อายุความขั้นต่ำ 3 ปี นับแต่วันที่เจ้าของลิขสิทธิ์รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด และอายุความขั้นสูง 10 ปี นับแต่วันที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งการที่กฎหมายได้กำหนดอายุความไว้เป็นการเฉพาะดังกล่าว นั้น เป็นการเหมาะสมและทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ มีเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐาน และเตรียมความพร้อมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ แต่สำหรับการละเมิดสิทธิบัตรและการละเมิดเครื่องหมายการค้า นั้น พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความได้โดยเฉพาะ ดังนั้นจึงต้องใช้อายุความทั่วไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 ดังนี้

มาตรา 448 สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิดนั้นท่านว่าขาดอายุความเมื่อพ้นปีหนึ่ง นับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันทำละเมิด

บทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้กำหนดอายุความขั้นต่ำคือ เมื่อพ้น 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน และอายุความขั้นสูงคือ เมื่อพ้น 10 ปี นับแต่วันทำละเมิด ซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้กำหนดไว้สำหรับคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป แต่สำหรับในคดีละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น การนำอายุความในคดีละเมิดตามบทบัญญัติทั่วไปมาใช้

บังคับนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสภาพของการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะมีความยุ่งยาก และซับซ้อนในการพิสูจน์ความผิดของผู้ละเมิด ซึ่งผู้ละเมิดสิทธิมักจะอาศัยเครื่องมือและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการกระทำความผิด ซึ่งจะหาพยานหลักฐานได้ยาก เช่น กรณีของการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิบัตรโดยเฉพาะสิทธิบัตรกรรมวิธีการผลิต แม้พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 มาตรา 77 จะได้หลักการการพิสูจน์ให้ตกแก่จำเลยดังกล่าวมาแล้วใน 4.1.2 ก็ตาม แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิใช่ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดจำเลยจึงอาจพิสูจน์ให้เห็นเป็นอย่างอื่นได้ และเนื่องจากกรรมวิธีการผลิตอาจมีหลายวิธีและพิสูจน์ได้ยากไม่อาจเห็นได้ชัดเจน การหาข้อมูลหรือพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดหรือกล่าวหาว่าจำเลยกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิจึงกระทำได้ยาก เช่น การใช้กรรมวิธีการในการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ให้มีสภาพเดิมหรือดีขึ้น ซึ่งผู้เสียหายจะต้องใช้เวลาในการรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ บางครั้งอาจต้องมีการทดลองเพื่อให้แน่ใจว่ากรรมวิธีที่จำเลยใช้นั้นเป็นกรรมวิธีตามสิทธิบัตรของตน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการหาข้อมูลหรือการรวบรวมพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จะต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานกว่าคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การนำอายุความตามบททั่วไปมาใช้บังคับกับการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจึงไม่เหมาะสมและอาจทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจากการใช้บทบัญญัติที่เกี่ยวกับอายุความดังกล่าวแล้ว

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และทำให้ผู้เป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาสามารถบังคับใช้สิทธิของตนได้อย่างจริงจัง สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและเวลาในการคิดค้นสร้างสรรค์งานนั้นขึ้นมา จึงสมควรที่จะมีบทบัญญัติในเรื่องอายุความไว้เป็นการเฉพาะ ดังเช่นที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องอายุความให้มีระยะเวลาเท่ากันทั้งในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 กล่าวคือ กำหนดให้ผู้ทรงสิทธิบัตรหรือเจ้าของเครื่องหมายการค้าสามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ภายใน 3 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มีการละเมิดสิทธิบัตรหรือเครื่องหมายการค้า แล้วแต่กรณี ซึ่งก็จะทำให้อายุความที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีระยะเวลาเช่นเดียวกันและผู้เป็นเจ้าของสิทธิก็จะได้รับความเป็นธรรม และสามารถบังคับใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่มากขึ้น

4.2 ความรับผิดในการละเมิดสิทธิ

การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น กฎหมายได้กำหนดให้บุคคลซึ่งกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ต้องมีความรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งความรับผิดของผู้ละเมิดสิทธิทั้งทางแพ่งและทางอาญา ยังมีความรับผิดบางประการไม่สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะของการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งต่างจากการละเมิดสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอื่น ๆ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยความรับผิดของผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาทั้งทางแพ่งและทางอาญา มีดังนี้

4.2.1 ความรับผิดทางแพ่ง

เมื่อบุคคลใดได้กระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ผู้เป็นเจ้าของสิทธิเหล่านั้นย่อมมีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตน เพื่อให้ผู้กระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิรับผิดในความเสียหายจากการละเมิดในทางแพ่ง ซึ่งก็จะเป็นไปตามกฎหมายในลักษณะละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โดยหลักทั่วไปของกฎหมายลักษณะละเมิดนั้น ผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดในผลของการกระทำของตนดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

มาตรา 420 “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

การละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นการกระทำต่อสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของสิทธิ จึงเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 420 นี้ได้ โดยผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายอันไม่เกินตามความเสียหายที่แท้จริงให้แก่เจ้าของสิทธิ ซึ่งค่าเสียหายเหล่านี้อาจได้แก่ ค่าสิทธิที่เจ้าของสิทธิได้รับ การทำให้เจ้าของสิทธิเสียประโยชน์ที่ควรได้ในตลาดการค้า หรือทำให้บุคคลที่สามเลิกสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิจากเจ้าของสิทธิ ซึ่งถือเป็นความเสียหายตามความร้ายแรงแห่งพฤติการณ์ โดยถือเอาความร้ายแรงแห่งการกระทำของผู้ละเมิดเป็นปัจจัยในการคิดค่า

สินไหมทดแทน³ ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

มาตรา 438 “ภายใต้บังคับมาตรา 447 ทวิ ค่าสินไหมทดแทน จะถึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย”

อย่างไรก็ตาม การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ไม่จำเป็นต้องกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น หากผู้ละเมิดสิทธิได้กระทำการอย่างใด ๆ อันกฎหมายได้บัญญัติให้เป็นความผิดดังกล่าวมาแล้วใน 2.4.1 ผู้กระทำการละเมิดสิทธิก็จะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะได้กระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ หรือไม่ก็ตาม และลักษณะของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตามกฎหมายไทยได้ชี้ให้เห็นว่า เนื้อหาของสิทธิและการฝ่าฝืนสิทธิเด็ดขาดแต่ผู้เดียวของเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในกฎหมายไทยบางฉบับยังขาดความสมบูรณ์ กล่าวคือถ้าจะพิจารณาจากเนื้อหาของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่ว่า เจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา มีสิทธิแต่ผู้เดียวอย่างไรบ้าง การกระทำของบุคคลที่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีลักษณะอย่างไร จะพบว่าในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ยังไม่ได้กำหนดเนื้อหาแห่งสิทธิ (content of right) ให้แน่ชัดว่าการกระทำอย่างไรถือเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร เพียงแต่บัญญัติว่าผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิอะไรบ้าง จากนั้นก็ระบุไว้ในบทกำหนดโทษท้ายพระราชบัญญัติว่าผู้ฝ่าฝืนมีโทษทางอาญาเช่นไร ซึ่งการที่กฎหมายฉบับนี้มีได้กำหนดเนื้อหาแห่งสิทธิให้ชัดเจนและถูกต้องตรงกับลักษณะของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายได้ เนื่องจากแนวความคิดทางกฎหมายของไทย ได้ใช้คำว่า “ละเมิด” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มานาน เมื่อมีการฝ่าฝืนสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา

³ ไซยศ เหมะรัชตะ. การละเมิดลิขสิทธิ์. สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2537), หน้า 62

เราก็จะกล่าวว่า ผู้ยื่นทำ "ละเมิด" เช่น ละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น แต่เนื่องจากในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า การฝ่าฝืนสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของเครื่องหมายการค้าและเจ้าของลิขสิทธิ์ มีลักษณะอย่างไร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ชัดเจนอยู่แล้วในบทกฎหมายดังกล่าว จึงถือได้ว่าเป็นลักษณะพิเศษนอกเหนือบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ ไม่ต้องคำนึงถึงว่า ผู้ฝ่าฝืนจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ถ้ากระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายกำหนดก็เป็นความผิดตามกฎหมายแล้ว ส่วนในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 นั้น ปรากฏว่า มิได้มีบทบัญญัติเช่นว่านี้ เมื่อพูดถึงการละเมิดสิทธิบัตร จึงต้องอิงหลักกฎหมายว่าด้วยละเมิดก่อน เนื่องจากมีผู้ถือว่าการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการละเมิดในทางแพ่งตามหลักทั่วไป จึงมีการนำบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 มาปรับใช้โดยอนุโลม ซึ่งมีผลทางกฎหมายที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ดังนี้

การละเมิดทั่วไปต้องมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ จึงต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าผู้กระทำรู้หรือควรจะได้รู้ถึงสิทธิของผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาก่อนที่จะกระทำการอันเป็นการละเมิด ซึ่งเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยากมากในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรต่างประเทศ การที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า ผู้กระทำรู้หรือควรจะได้รู้ถึงสิทธิที่ได้มีการจดทะเบียนหรือจดทะเบียนในต่างประเทศนั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่ในทางตรงข้าม หากผู้กระทำจะอ้างว่าตนไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ ย่อมกระทำได้ง่ายกว่า ดังนั้น หากยึดหลักดังกล่าวนี้โดยเคร่งครัด โอกาสที่ผู้ทรงสิทธิจะเป็นฝ่ายชนะคดีและได้รับความคุ้มครองก็คงมีน้อยมาก

การละเมิดทั่วไปต้องเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายจึงต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดดังกล่าวด้วยว่าอย่างน้อยแค่ไหน ซึ่งไม่ตรงกับความจริง เพราะเมื่อผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา มีสิทธิเด็ดขาดแต่ผู้เดียว (exclusive rights) ในงานที่ตนสร้างสรรค์แล้ว ก็ควรจะมีสิทธิห้ามบุคคลอื่นไม่ให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ด้วย หากปล่อยให้ผู้อื่นกระทำการจนถึงขั้นเสียหายเสียก่อน จึงจะสามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ ก็เท่ากับว่าสิทธิดังกล่าวนี้ไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง

สภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นแม้จะยังไม่มีการโต้เถียงเชิงกฎหมายในภาคปฏิบัติกันมากนัก แต่ในเชิงทฤษฎีแล้วยังมีปัญหาเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิบัตรอยู่บ้างพอสมควร ซึ่งถ้าหากยังไม่ได้ข้อยุติที่ชัดเจนก็อาจจะส่งผลให้มีการปรับใช้หลักกฎหมายที่ไม่ตรงกับลักษณะของสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรจนทำให้มาตรการบังคับและเยียวยาตามกฎหมาย โดยเฉพาะในทางแพ่งมีความยุ่งยากและล่าช้า เป็นเหตุให้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยขาดประสิทธิภาพและไม่สามารถคุ้มครองผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้อย่างแท้จริง

นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายโดยในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในกรณีที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้โดยเฉพาะ ดังนี้

มาตรา 64 “ในกรณีที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงด้วย”

บทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้เป็นพิเศษ แตกต่างไปจากกรณีละเมิดทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 กล่าวคือ ค่าเสียหายในส่วนที่เกี่ยวกับการสูญเสียประโยชน์ และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งค่าเสียหายในส่วนนี้อาจรวมถึงค่าใช้จ่ายในการสืบหาและรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ค่าจ้างว่าความตามสัญญาที่ผู้เสียหายได้ชำระให้ทนายความตามความเป็นจริง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการถ้าหากมีด้วย⁴ การที่บทบัญญัติในมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ต้องชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ จะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถได้รับค่าเสียหายจากผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ได้อย่างเป็นธรรมและมากกว่าการเรียกค่าเสียหายตามมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ

⁴ ปริญญา ตีผลคง. คำบรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, รวมคำบรรยายภาค 1 สมัยที่ 53 เล่ม 9, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2543), หน้า 226

พาณิชย์ เนื่องจากการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 438 นั้นจะไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายในการสืบหาและรวบรวมพยานหลักฐาน หรือค่าทนายความตามที่จ่ายจริง เป็นต้น

นอกจากบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายตามมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 แล้ว ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ก็ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนสิทธิบัตรชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ทรงสิทธิบัตร ดังนี้

มาตรา 77 ตี "ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรตามมาตรา 36 หรือมาตรา 63 หรือมาตรา 65 ทศ ประกอบด้วยมาตรา 36 ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรด้วย"

บทบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนสิทธิบัตรชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ทรงสิทธิบัตร เช่นเดียวกับมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ดังกล่าวมาแล้ว แต่สำหรับพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มิได้มีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดเครื่องหมายการค้าชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของเครื่องหมายการค้า ดังเช่นเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ทรงสิทธิบัตร ดังนั้นจึงต้องนำบทบัญญัติในมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับใช้ในการกำหนดค่าเสียหายจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า กล่าวคือ ศาลจะวินิจฉัยค่าเสียหายให้แก่เจ้าของเครื่องหมายการค้า ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งจะทำให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้รับชดใช้ค่าเสียหายจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า แตกต่างจากการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ทรงสิทธิบัตร ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรโดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ทรงสิทธิบัตร ซึ่งการที่ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ หรือผู้ฝ่าฝืนสิทธิบัตร ชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวจะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ทรงสิทธิบัตรได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายได้กว้างขวางครอบคลุมมากกว่าเจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้า เนื่องจากศาลจะต้องวินิจฉัยค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งจะไม่รวมถึง

ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิ และการสูญเสียประโยชน์ของเจ้าของสิทธิ ดังบทบัญญัติในมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542

ดังนั้น การกำหนดค่าเสียหายให้แก่เจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้า ตามมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรม เนื่องจากผู้เป็นเจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าไม่สามารถที่จะได้รับค่าเสียหายจากการละเมิดสิทธิได้เทียบเท่ากับกรณีของผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ทรงสิทธิบัตร ซึ่งมีลักษณะของการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของสิทธิเช่นเดียวกัน จึงสมควรที่จะเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายให้แก่เจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าเช่นเดียวกับการกำหนดค่าเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ และผู้ทรงสิทธิบัตร

นอกจากการกำหนดความรับผิดของผู้ละเมิดสิทธิเกี่ยวกับค่าเสียหายในทางแพ่งแล้ว กรณีที่มีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า โดยการปลอมหรือเลียนเครื่องหมายการค้า ซึ่งเป็นความผิดทางอาญา แต่เมื่อผู้ละเมิดยังมีได้นำเครื่องหมายการค้าที่สร้างขึ้นโดยการปลอมหรือเลียนไปใช้กับสินค้า การกระทำดังกล่าวจะถือว่าผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า จะต้องมีความรับผิดในทางแพ่งหรือไม่ เช่น

นาย ก. ได้ทำการปลอมเครื่องหมายการค้าของนาย ข. ซึ่งได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักร โดยตั้งใจจะนำไปใช้ติดกับสินค้าที่นาย ก. ได้ผลิตขึ้น แต่นาย ข. ได้แจ้งความกับพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินคดีกับนาย ก. ก่อนที่นาย ก. จะนำเครื่องหมายการค้าปลอมไปใช้ติดกับสินค้าของนาย ก.

การกระทำดังกล่าวของนาย ก. เป็นความผิดตามมาตรา 108 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 ซึ่งเป็นความผิดทางอาญา ดังนี้

มาตรา 108 บุคคลใดปลอมเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่น ที่ได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินสี่แสนบาท

อย่างไรก็ตามแม้การกระทำดังกล่าวของนาย ก. จะเป็นความผิดทางอาญา แต่เมื่อนาย ก. ยังมีได้นำเครื่องหมายการค้าที่ทำปลอมขึ้นมาดังกล่าวไปใช้กับสินค้า จะถือได้หรือไม่ว่าการกระทำของนาย ก. เป็นการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของเครื่องหมายการค้า ในอัน

ที่จะใช้เครื่องหมายการค้านั้นสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ ซึ่งจะทำให้เจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าสามารถเรียกร้องให้นาย ก. รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งได้ ในปัญหานี้อาจมีความเห็นเป็นไปได้ทั้งสองทาง ดังนี้คือ

ทางที่หนึ่ง ไม่เป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าในทางแพ่ง เพราะผู้กระทำยังไม่ได้ใช้เครื่องหมายการค้านั้น จึงเท่ากับยังไม่ได้ล่วงสิทธิเด็ดขาดของเจ้าของเครื่องหมายการค้า ที่กฎหมายให้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้า

ทางที่สอง เป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าในทางแพ่ง เพราะต้องถือว่ามี การล่วงสิทธิเด็ดขาดของเจ้าของเครื่องหมายการค้าแล้ว การที่กฎหมายจะบัญญัติว่าเจ้าของเครื่องหมายการค้ามีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้านั้น ย่อมหมายความว่าเจ้าของเครื่องหมายการค้ามีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะทำหรืออนุญาตให้ผู้อื่นทำเครื่องหมายการค้า นั้นขึ้นด้วย⁵

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า การกระทำดังกล่าวแม้จะยังไม่ได้นำเครื่องหมายการค้าที่ทำปลอมไปใช้กับสินค้า แต่ผู้ปลอมเครื่องหมายการค้ามีเจตนาที่จะนำไปใช้กับสินค้า และได้ทำการปลอมเครื่องหมายการค้าจนสำเร็จ เป็นความผิดทางอาญาแล้ว จึงถือได้ว่าเป็นการล่วงสิทธิเด็ดขาดของเจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าแล้ว อีกทั้งการละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีลักษณะแตกต่างจากการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ การละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น เพียงแต่ผู้ละเมิดได้ทำการฝ่าฝืนสิทธิเด็ดขาดของเจ้าของสิทธิ ก็จะมีผลในความรับผิดในฐานะละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว โดยจะมีความรับผิดในทางแพ่งแตกต่างจากการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังเช่นใน มาตรา 64 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และมาตรา 77 ตรี ของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ดังกล่าวแล้วข้างต้น นอกจากนี้ความรับผิดในทางแพ่งของผู้ทำการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า ยังไม่มีความชัดเจนว่า เจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าจะฟ้องร้องเรียก ค่าเสียหายในทางแพ่งจากผู้ละเมิดสิทธิในบางกรณีได้หรือไม่

⁵ รัชชัย ศุภผลศิริ, การละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2538), หน้า 17-18

นอกจากกรณีดังกล่าวกฎหมายยังสมควรกำหนดให้ผู้กระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา มีความรับผิดในทางแพ่งที่ชัดเจน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ในเรื่องของการกำหนดให้ผู้ละเมิดสิทธิรับผิด ค่าเสียหายในทางแพ่ง สมควรที่จะให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของสิทธิโดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิ เช่นเดียวกับมาตรา 64 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และมาตรา 77 ตรีของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ซึ่งเจ้าของสิทธิจะได้รับความเป็นธรรมมากกว่าการชดใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 438 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงสมควรเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดในทางแพ่งของผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าไว้ให้ ชัดเจน โดยการกำหนดการกระทำอันเป็นการล่วงสิทธิ (infringement) บนหลักการว่าการกระทำที่น่าจะก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้า ทั้งในขณะกระทำหรือในอนาคตที่ต่อเนื่องกับการกระทำนั้น ย่อมถือเป็นการล่วงสิทธิในเครื่องหมายการค้า (acts deemed to be infringement)⁶ ซึ่งจะมีผลทำให้เจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าสามารถฟ้องเรียกให้ผู้ละเมิดสิทธิมีความรับผิดในทางแพ่งได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ดังในกรณีดังกล่าวข้างต้น แม้ผู้ละเมิดสิทธิจะยังไม่ได้ใช้เครื่องหมายการค้าที่ทำปลอมหรือเลียนเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักรก็ตาม แต่ก็จะต้องมีความรับผิดในทางแพ่งด้วย เนื่องจากการปลอมหรือเลียน เครื่องหมายการค้าก็ถือว่ามี การล่วงสิทธิของเจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้าแล้ว

4.2.2 ความรับผิดทางอาญา

ความรับผิดทางอาญาของผู้กระทำการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ดังที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 ซึ่งได้กำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้ละเมิดสิทธิไว้ในหมวดของบทกำหนดโทษ นอกจากนี้ในกรณีของผู้ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าก็อาจต้องมีความรับผิดทางอาญาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 ถึง มาตรา 275 ด้วย ดังกล่าวมาแล้วใน 3.4.2 - 3.4.4

⁶ รัชชัย ศุภผลศิริ. เรื่องเดียวกัน

นอกจากผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 หรือประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 – มาตรา 275 แล้วแต่กรณีแล้ว ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 หมวด 8 บทกำหนดโทษ มาตรา 76 ซึ่งเป็นบทบัญญัติพิเศษที่กำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ที่ถูกละเมิดมีสิทธิได้รับเงินค่าปรับที่จำเลยได้ชำระตามคำพิพากษาเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งของค่าปรับในคดีอาญา ซึ่งเงินค่าปรับที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งนี้ หมายถึง เงินค่าปรับที่จำเลยต้องชำระตามคำพิพากษา เนื่องจากกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดโดยการกระทำอย่างใด ดังที่กฎหมายกำหนดในมาตรา 27 – มาตรา 31 โดยไม่ตัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะดำเนินการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งได้อีก โดยบทบัญญัติในมาตรา 76 นี้ ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติพิเศษไม่เกี่ยวกับค่าฟ้องในคดีอาญา และไม่มีความหมายใดบังคับให้เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องระบุขอเงินค่าปรับมาในคำขอท้ายฟ้องคดีอาญา และแม้มิได้ขอไว้ในคำขอท้ายฟ้องผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ก็มีสิทธิได้รับเงินค่าปรับเป็นจำนวนกึ่งที่จำเลยได้ชำระตามคำพิพากษา

บทบัญญัติในมาตรา 76 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 นี้ เป็นบทบัญญัติซึ่งสามารถทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ ได้รับการบรรเทาความเสียหายที่เจ้าของลิขสิทธิ์ ได้รับจากการละเมิดลิขสิทธิ์ นอกจากการฟ้องร้องค่าเสียหายในทางแพ่ง ดังนั้นหากกฎหมายได้มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า ก็จะทำให้ผู้ทรงสิทธิบัตร และเจ้าของเครื่องหมายการค้าได้รับการชดเชยความเสียหายจากการละเมิดสิทธิที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

4.3 มาตรการในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิ

การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ได้ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและสังคมโดยส่วนรวม จึงต้องมีกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก รัฐมีหน้าที่ที่จะให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนรวมทั้งให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน ทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง ดังนั้นรัฐจึงพึงให้ความคุ้มครอง ประการที่สอง การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาก็เพื่อกระตุ้นหรือจูงใจให้มีการคิดค้นพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจึงเป็นเครื่องมือของรัฐอย่างหนึ่ง ในการพัฒนาเศรษฐกิจของ

ประเทศ⁷ ดังนั้นเพื่อให้ผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา มีโอกาสได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการละเมิดสิทธิ หรือแก้ไขป้องกันการละเมิดสิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงอาจมีมาตรการต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิ ดังนี้

4.3.1 การฟ้องคดีเพื่อป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิ

มาตรการในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธินั้นจะเริ่มต้นจากการที่ผู้เสียหายหรือเจ้าของสิทธิ ร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการจับกุมผู้กระทำการละเมิด หรือในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าสถานที่ใดได้มีการกระทำการละเมิดสิทธิ พนักงานเจ้าหน้าที่อาจเข้าไปตรวจค้นหรือตรวจสอบได้ เช่น เข้าไปในอาคาร สถานที่ทำการ สถานที่ผลิต หรือสถานที่เก็บสินค้าของบุคคลใดในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก หรือในเวลาทำการของสถานที่นั้น หรือเข้าไปในยานพาหนะ เพื่อตรวจค้นสินค้า หรือตรวจสอบ เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิด ยึดหรืออายัดเอกสาร หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ส่งให้บุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำ ส่งบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานอื่นซึ่งจะเป็นประโยชน์ หรือใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์การกระทำความผิด⁸ อันเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ หรือในกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่ามีผู้กระทำการหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร ผู้ทรงสิทธิบัตรอาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำนั้นได้⁹ หรือในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าในสถานที่ใดมีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อาจเข้าไปตรวจค้นหรือตรวจสอบหรือยึดพยานหลักฐานได้เช่นเดียวกับการละเมิดสิทธิ นอกจากนี้ยังอาจจับกุมผู้กระทำความผิด หรือเข้าไปในสถานที่ใดเพื่อตรวจค้น ตรวจสอบหรือยึดพยานหลักฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นในกรณีที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือในกรณีที่มีหลักฐานชัดแจ้งเป็นที่เชื่อได้ว่ามีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า นายทะเบียน

⁷ ยรรยง พวงราช. "ทรัพย์สินทางปัญญา : ความหมาย ขอบเขต ความเป็นมา และความสำคัญ", บทบัณฑิตย เล่มที่ 54 ตอน1 มีนาคม 2541, หน้า 33-34

⁸ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2537 มาตรา 67

⁹ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 มาตรา 77 ทวิ

หรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจอายัดหรือยึดสินค้าหรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้¹⁰

มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ในการตรวจค้น ตรวจสอบสถานที่ที่มีเหตุอันควรเชื่อ หรือควรสงสัย ว่าจะมีการละเมิดสิทธิซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนที่จะมีการฟ้องผู้ละเมิดสิทธิ จึงทำให้เจ้าของสิทธิสามารถที่จะหยุดหรือยับยั้งป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากกว่าการฟ้องคดี เพื่อเรียกค่าเสียหายภายหลังจากการละเมิดสิทธิได้ผ่านพ้นไปแล้ว ซึ่งจะทำให้เจ้าของสิทธิได้รับความเสียหายและไม่สามารถป้องกันการละเมิดสิทธิได้ทันเวลาที่ เนื่องจากพยานหลักฐานในการกระทำความผิดอาจถูกทำลาย ซึ่งจะทำให้การพิสูจน์ความผิดของผู้ละเมิดสิทธิทำได้ยากหรือไม่สามารถทำได้ การที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดังกล่าวจึงช่วยให้การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิมีความคล่องตัวและเหมาะสมกับลักษณะของการละเมิดสิทธิ ซึ่งอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิจึงต้องอาศัยความรวดเร็วเป็นพิเศษมากกว่าการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดในคดีทั่ว ๆ ไป

นอกจากมาตรการดังกล่าวแล้วในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เจ้าของสิทธิและผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ควรเข้ามามีส่วนร่วมหรือร่วมมือกันในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ เนื่องจากผู้เป็นเจ้าของสิทธิจะเป็นบุคคลที่อยู่ในสถานะที่ดีในการพิสูจน์ความผิดของผู้ละเมิดสิทธิ เพราะจะเป็นผู้ที่รู้รายละเอียดและมีข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่ถูกละเมิดมากที่สุด เช่น การละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า มักจะมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับความเหมือนหรือคล้ายกันของเครื่องหมายการค้าที่พิพาท ซึ่งผู้ที่พิสูจน์หรือแสดงให้ศาลเห็นว่ามีเหมือนหรือคล้าย หรือมีการปลอมแปลงเครื่องหมายการค้าอย่างไร เจ้าของสิทธิซึ่งเป็นผู้ที่คิดค้นหรือประดิษฐ์เครื่องหมายการค้าขึ้นขึ้นมา จึงสามารถที่จะอธิบายหรือพิสูจน์ถึงความเหมือนคล้ายหรือความแตกต่างของเครื่องหมายการค้าขึ้นได้ดีที่สุด หรือในกรณีของการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตร ผู้ทรงสิทธิบัตรก็จะเป็นผู้ที่มีข้อมูล ความรู้อย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ หรือกรรมวิธีในการผลิตผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร ซึ่งจะช่วยให้การพิสูจน์ความผิดของผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิบัตรสามารถทำได้ดีกว่าการให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิดำเนินคดี

¹⁰ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มาตรา 106 ทวิ

ต่อผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิบัตรโดยลำพังฝ่ายเดียว ซึ่งการกำหนดให้เจ้าของสิทธิต้องเข้ามาร่วมกับ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ อาจทำได้โดยการตกลงกันไว้ในสัญญา อนุญาตให้ใช้สิทธิ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าของสิทธิในการเข้ามาร่วมดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ หาก เจ้าของสิทธิปฏิเสธที่จะเข้ามาร่วมกับ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ผู้ ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสามารถที่จะบอกเลิกสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ และหากผู้ได้รับอนุญาต ให้ใช้สิทธิสามารถพิสูจน์ได้ว่าการปฏิเสธของเจ้าของสิทธิมีส่วนทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ ได้รับความเสียหาย ให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสามารถเรียกร้องให้เจ้าของสิทธิรับผิดชอบในค่าเสียหาย นั้นได้ และในทางกลับกัน กรณีที่มีการละเมิดสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้ได้รับ อนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องแจ้งหรือรายงานการละเมิดสิทธิให้เจ้าของสิทธิทราบ และร่วมมือกับเจ้า ของสิทธิในการระงับการละเมิด หรือปกป้องสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิดังตัวอย่างของ สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิใน 2.2.2 - 2.2.4

นอกจากมาตรการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ในทรัพย์สินทางปัญญา หรือการปกป้องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ระหว่างภาคเอกชน อันได้แก่ เจ้าของสิทธิ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ และภาคราชการ อันได้แก่ พนักงานเจ้าหน้าที่ โดยการร่วมมือกันระหว่างภาคเอกชนและภาคราชการในการยับยั้งป้องกันการ ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น จะต้องมีการประสานงานที่ใกล้ชิดจริงจัง เพื่อให้การป้อง กันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีผลบังคับใช้สิทธิได้มากขึ้น เช่น การ จัดให้มีนักสืบเอกชนเข้ามาสืบเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ และเมื่อสืบได้แล้วก็จะขอความเห็นจาก ทางราชการเพื่อออกหมายจับ หมายค้น ซึ่งสามารถจะทำให้การยับยั้งหรือป้องกันละเมิดสิทธิ หรือ ฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิทำได้รวดเร็วขึ้น¹¹ ซึ่งก็จะสอดคล้องกับมาตรการทางกฎหมาย ในการให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ตรวจค้น ตรวจสอด ยึดหรืออายัดพยานหลักฐานอันเกี่ยว กับการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งมาตรการทั้งหลายดังกล่าว มานี้ สมควรและสามารถนำมาใช้เพื่อป้องกัน หรือแก้ไขการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ได้ทั้งการละเมิดลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า

¹¹ อเนก ศรีสนธิ. "สรุปผลการสัมมนา ปัญหาการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์และหลักการใหม่ในพระราช บัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534", บทบัณฑิตยศาสตร์ที่ 48 ตอน 2 มิถุนายน 2535, หน้า 131

4.3.2 การได้รับชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าปรับจากผู้ละเมิดสิทธิ

ดังได้กล่าวมาแล้วใน 4.2.1 เกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางแพ่งของผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งกฎหมายในมาตรา 64 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และมาตรา 77 ตี พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการกำหนดให้ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ หรือผู้ฝ่าฝืนสิทธิบัตร ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ทรงสิทธิบัตร ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรโดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ทรงสิทธิบัตร ซึ่งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของสิทธิ อาจได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการสืบหา และรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือฝ่าฝืนสิทธิบัตร ค่าจ้างว่าความตามสัญญาที่ผู้เสียหายได้ชำระให้ทนายความตามความเป็นจริงตลอดจนค่าใช้จ่ายในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการด้วย ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ หรือผู้ฝ่าฝืนสิทธิบัตร ชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าว จะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ทรงสิทธิบัตรได้รับค่าเสียหายได้กว้างขวางและเหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิดสิทธิ และถือว่าเป็นการลงโทษผู้ละเมิดสิทธิในทางเศรษฐกิจอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มิได้มีบทบัญญัติดังกล่าว ศาลจึงต้องกำหนดค่าเสียหายให้แก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าตามมาตรา 438 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งจะทำให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายไม่ครอบคลุมถึงการสูญเสียผลประโยชน์อื่น ๆ หรือค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้า และแตกต่างจากค่าเสียหายที่เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ทรงสิทธิบัตรได้รับ จึงสมควรมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้ต่างมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าเช่นเดียวกับเจ้าของลิขสิทธิ์ และผู้ทรงสิทธิบัตร

นอกจากนั้น ในมาตรา 76 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ยังกำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์ มีสิทธิได้รับค่าปรับที่จำเลยชำระตามคำพิพากษาเป็นจำนวนกึ่งหนึ่ง โดยไม่ตัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ ในการฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง บทบัญญัติดังกล่าวจะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายมากยิ่งขึ้นจากการเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่ง ซึ่งในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มิได้มีบทบัญญัติดังกล่าว จึงควรเพิ่มบทบัญญัติเช่นเดียวกันนี้ให้ผู้ทรงสิทธิบัตร และเจ้าของเครื่องหมายการค้า มีสิทธิได้รับค่าปรับที่จำเลยชำระตามคำพิพากษาเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งเช่นเดียวกับเจ้าของลิขสิทธิ์ รวมทั้งสมควรกำหนดให้สิ้นบนรางวัลนำจับผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน

ทางปัญญาแก่ผู้ที่ให้เบาะแสหรือชี้ช่องให้มีการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ เพื่อเป็นการจูงใจให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขป้องกันการละเมิดสิทธิ และทำให้ผู้ละเมิดสิทธิมีความเสี่ยงที่จะถูกดำเนินคดีได้มากขึ้น และเป็นการลดแรงจูงใจของผู้ที่จะทำการละเมิดสิทธิ โดยรางวัลสินบนนำจับที่จะให้แก่ผู้แจ้งเบาะแสหรือชี้ช่องให้มีการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธินั้นให้เพิ่มขึ้นจากโทษปรับที่จำเลยต้องชำระตามคำพิพากษา ซึ่งก็จะเป็นมาตรการในการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อผู้ที่จะละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยเพิ่มเป็นบทบัญญัติพิเศษในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543

4.3.3 การได้กรรมสิทธิ์ในงานที่กระทำโดยละเมิดสิทธิ

นอกจากมาตรการในการฟ้องคดีเพื่อป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิ และการที่เจ้าของสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากผู้ละเมิดสิทธิแล้ว มาตรการในการที่จะปกป้องเจ้าของสิทธิหรือผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิอีกประการหนึ่งคือ การให้กรรมสิทธิ์ในงานที่กระทำขึ้นโดยการละเมิดสิทธิตกเป็นของเจ้าของสิทธิ หรือให้ศาลมีอำนาจริบ หรือสั่งให้ทำลายสินค้าที่ทำขึ้นโดยการละเมิดสิทธิได้ โดยกฎหมายได้กำหนดไว้ ดังนี้

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 75 ได้กำหนดให้บรรดาสິงที่ได้ทำขึ้นหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ และยังเป็นการละเมิดสิทธิของผู้กระทำความผิดให้ตกเป็นของเจ้าของลิขสิทธิ์ ส่วนสิ่งที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดให้ริบเสียทั้งสิ้น เนื่องจากสิ่งของที่ทำขึ้นโดยการละเมิดลิขสิทธิ์หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์นั้น ยังมีค่าในทางการค้า และโดยลักษณะของงานที่ทำขึ้น หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์นั้น ไม่เป็นอันตรายต่อสังคมโดยรวม กฎหมายจึงกำหนดให้กรรมสิทธิ์ในงานดังกล่าวตกเป็นของเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะนำงานนั้นไปทำลายหรือไปใช้ประโยชน์ก็สามารถที่จะทำได้ ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นการชดเชยค่าเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์อีกทางหนึ่ง นอกจากการได้รับค่าเสียหายอื่น ๆ ที่ได้รับตามคำพิพากษา

นอกจากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 แล้ว ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 ก็ได้มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกัน ดังนี้

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 มาตรา 77 จัตวา ได้กำหนดให้ ธิบบรรดาสินค้าที่อยู่ในครอบครองของผู้ฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร และในกรณีที่ศาลเห็นสมควร อาจมีคำสั่งให้ทำลายสินค้านี้ดั่งกล่าวหรือดำเนินการอย่างอื่น เพื่อป้องกันมิให้มีการนำเอาสินค้าดังกล่าวออกจำหน่ายอีกก็ได้ และในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2542 มาตรา 115 กำหนดให้ธิบบรรดาสินค้าที่ได้นำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อจำหน่าย หรือมิไว้เพื่อจำหน่ายอันเป็นการละเมิดเครื่องหมายการค้าไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

การที่กฎหมายมิได้กำหนดให้ธิบบรรดาสินค้าที่สร้างขึ้นหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรอันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิบัตร หรือละเมิดเครื่องหมายการค้า ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือเจ้าของสิทธิในเครื่องหมายการค้า อาจเนื่องมาจากสินค้าที่ได้สร้างขึ้นหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรอันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิบัตร หรือละเมิดเครื่องหมายการค้า นั้น อาจไม่ได้มาตรฐานของผู้ทรงสิทธิหรือเจ้าของเครื่องหมายการค้า หากหลุดออกมาในตลาดการค้าจึงอาจเป็นอันตรายหรือผลร้ายต่อสังคมโดยรวมได้

การที่กฎหมายทั้งสามฉบับอันได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 กำหนดให้มีการธิบหรือทำลายสินค้านี้ดั่งกล่าวสร้างขึ้นหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร โดยการละเมิดสิทธิหรือฝ่าฝืนสิทธิ นั้น จะเป็นการช่วยป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของสิทธิต่อเนื่องออกไปอีก เนื่องจากจะเป็นการป้องกันมิให้มีการนำสินค้านี้ดั่งกล่าวอันเป็นการละเมิดสิทธิออกจำหน่าย หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งก็จะเป็นการป้องกันหรือหยุดยั้งความเสียหายให้แก่เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและสังคมโดยรวมได้

บทที่ 5

สรุปและเสนอแนะ

สรุป

กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาอันได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์ หรือผู้คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นได้ลงทุนลงแรงใช้เวลาและความวิริยะอุตสาหะในการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ และมีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม กฎหมายจึงบัญญัติรับรองให้เป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและคุ้มครองให้ด้วยการบัญญัติให้เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive right) ในการแสวงหาประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic right) และหากมีผู้ใดกระทำการอันเป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ผู้เป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาย่อมมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธินั้นได้

นอกจากการที่เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จะแสวงหาประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาด้วยตนเองแล้ว ยังอาจโอนหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธินั้นได้ด้วย จากการศึกษาถึงอำนาจดำเนินคดีของเจ้าของสิทธิ ผู้รับโอนสิทธิ และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา พบว่ายังมีปัญหาในเรื่องของอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา กล่าวคือในกรณีของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยเฉพาะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive license) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิ เช่นเดียวกับผู้เป็นเจ้าของสิทธิและผู้รับโอนสิทธิ แต่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ เนื่องจากผู้ที่จะมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยผู้ที่จะมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทางแพ่ง จะต้องเป็นผู้ที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่จะเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายในสวนสารบัญญัติ อันได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 ซึ่ง

พระราชบัญญัติทั้งสามฉบับดังกล่าว มิได้มีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวดังเช่นเจ้าของสิทธิ หรือผู้รับโอนสิทธิ ซึ่งได้รับโอนความเป็นเจ้าของสิทธิมาด้วย ดังนั้นเมื่อมีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงมิใช่บุคคลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่อันเป็นเหตุทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้

สำหรับผู้ที่จะมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ละเมิดสิทธินั้น จะต้องเป็นผู้เสียหาย กล่าวคือ จะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครอง ซึ่งจะเป็นบุคคลที่กฎหมายในสวนสารบัญญัติได้กำหนดไว้และในกฎหมายสารบัญญัติทั้งสามฉบับดังกล่าวก็มิได้มีบทบัญญัติใดที่แสดงให้เห็นว่ามุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้ได้รับอนุญาต ดังเช่นผู้เป็นเจ้าของสิทธิ และผู้รับโอนสิทธิ ดังนั้นเมื่อมีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงมิใช่ผู้เสียหาย อันเป็นเหตุทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทางอาญาเช่นเดียวกับคดีแพ่ง

ในปัจจุบันส่วนมากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในนามของเจ้าของสิทธิโดยได้รับหนังสือมอบอำนาจจากเจ้าของสิทธิ ซึ่งก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตันทัน เนื่องจาก การดำเนินคดีในนามของเจ้าของสิทธินั้นไม่สามารถเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงได้ เช่นในคำพิพากษาฎีกาที่ 2750/2537 อีกทั้งในกรณีที่ทำการสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ เจ้าของสิทธิมิได้ทำหนังสือมอบอำนาจให้แก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถติดต่อเจ้าของสิทธิได้ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น หรือเจ้าของสิทธิไม่สนใจที่จะดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิ ก็จะทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิเพื่อเรียกร้องให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหายได้ ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาทั้งสามฉบับ ซึ่งเป็นกฎหมายในสวนสารบัญญัติ มิได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิหน้าที่ของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไว้ ดังเช่นกฎหมายของต่างประเทศที่ให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ สามารถดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ และการที่กฎหมายของประเทศไทยยังไม่ไม่มีบทบัญญัติเช่นนั้น อาจเนื่องมาจากประเทศไทยยังไม่มีความพร้อม หรือยังไม่เห็นปัญหาชัดเจนในขณะร่างกฎหมาย จึงก่อให้เกิดปัญหาคือ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ แม้นในทางพฤตินัยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิก็ตาม

นอกจากปัญหาในเรื่องอำนาจของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิแล้ว ยังมีปัญหาในเรื่องอื่น ๆ อีก อันได้แก่ ภาวะการพิสูจน์ในกรณีผู้ละเมิดสิทธิเป็นนิติบุคคล ซึ่งกฎหมายได้หลักการการพิสูจน์ให้กรรมการผู้จัดการของนิติบุคคล เป็นผู้พิสูจน์ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นหรือยินยอมให้นิติบุคคลกระทำการละเมิดสิทธิ หากกรรมการผู้จัดการของนิติบุคคล พิสูจน์ไม่ได้ดังกล่าวก็จะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกับนิติบุคคลด้วย ซึ่งการหลักการการพิสูจน์ดังกล่าวจะใช้เฉพาะการดำเนินคดีอาญาเท่านั้น ไม่สามารถนำมาใช้ในคดีแพ่งได้ ซึ่งผู้เสียหายที่ดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิที่เป็นนิติบุคคลยังต้องพิสูจน์ความผิดของกรรมการผู้จัดการนิติบุคคลด้วย ซึ่งในบางกรณีก็เป็นการยากที่จะพิสูจน์ได้

ข้อเสนอแนะ

1. สมควรที่จะเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนสารบัญญัติให้มีบทบัญญัติรับรองและคุ้มครองผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยเฉพาะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive licensee) ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมากที่สุด ให้มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ โดยการเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 ให้การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อแสดงถึงความมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิและใช้เป็นหลักฐานประกอบในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ

2. สมควรที่จะมีบทบัญญัติในการหลักการการพิสูจน์ให้ตกแก่กรรมการผู้จัดการของนิติบุคคลในกรณีที่มีการดำเนินคดีละเมิดสิทธิในทางแพ่ง

3. ในเรื่องอายุความและความรับผิดในทางแพ่ง ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 ซึ่งมีความแตกต่างกัน สมควรที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติทั้งสามฉบับดังกล่าวให้มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น การให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายให้โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งจะทำให้เจ้าของสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายได้มากกว่าการกำหนดค่าเสียหาย

ตามมาตรา 438 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ยังไม่ได้กำหนดเนื้อหาแห่งสิทธิให้แน่ชัดว่าการกระทำอย่างไรถือเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ แม้จะเป็นปัญหาในเชิงทฤษฎี แต่ถ้าหากไม่ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องแล้วในอนาคตอาจกลายเป็นปัญหาทางปฏิบัติได้ ดังนั้นจึงสมควรปรับปรุงแก้ไขประเด็นปัญหาดังกล่าวเพื่อให้ลักษณะของสิทธิในกฎหมายสิทธิบัตรมีความสมบูรณ์อย่างแท้จริง โดยสมควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสิทธิบัตร กำหนดเนื้อหาแห่งสิทธิให้ชัดเจน ด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้การกระทำดังต่อไปนี้เป็นการละเมิดสิทธิบัตร คือ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีสิทธิบัตรตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 38 ให้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิบัตร ถ้าได้กระทำได้ดังต่อไปนี้

(1) ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือ นำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร

(2) ใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือ นำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร

การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีสิทธิบัตรตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 65 ประกอบด้วยมาตรา 38 ให้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิบัตร ถ้าได้กระทำ ดังต่อไปนี้

(1) ใช้แบบผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร

(2) ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือ นำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

ทั้งนี้ เว้นแต่การใช้แบบผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัย

4. สมควรที่จะเพิ่มมาตรการต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อันได้แก่ มาตรการในการให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการตรวจค้น ตรวจสอบสถานที่ที่มีเหตุอันควรเชื่อหรือสงสัยว่าจะมีการละเมิดสิทธิและสามารถยึดหรืออายัดสิ่งที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิได้ และมาตรการในการให้ผู้เสียหายได้รับค่าปรับที่จำเลยชำระตามคำพิพากษาเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งเช่นเดียวกันทั้งการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ละเมิดสิทธิบัตร และละเมิดเครื่องหมายการค้า และให้รางวัลสินบนแก่ผู้ที่ชี้ช่องหรือชี้เบาะแสเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ ซึ่งจะทำให้เกิดแรงจูงใจระหว่างประชาชนและราชการในการแก้ไขและป้องกันการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมในท้ายที่สุด

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาคriminal. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- คณิง ภาไชย. หลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 253
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. การตกลงอันเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ในลิขสิทธิ์ : สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 253
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. การละเมิดลิขสิทธิ์ : สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2537.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2539.
- ธัชชัย ศุภผลศิริ. การละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า : สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2538.
- ปริญญา ดีมดุง. คำบรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา : รวมคำบรรยายภาค 1 สมัยที่ 53 เล่ม 4. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.
- ปริญญา ดีมดุง. คำบรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา : รวมคำบรรยายภาค 1 สมัยที่ 53 เล่ม 7. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.
- ปริญญา ดีมดุง. คำบรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา : รวมคำบรรยายภาค 1 สมัยที่ 53 เล่ม 9. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.
- ประพนธ์ ศาตะมาน. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal. กรุงเทพฯ : แสงทองการพิมพ์, 2517.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal บททั่วไป และวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ม.
- ยรรยง พวงราช. คำอธิบายกฎหมายสิทธิบัตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542.
- ยรรยง พวงราช. สิทธิบัตร : กฎหมายและวิธีปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บพิศการพิมพ์, 2533.

- เจริญธรรม ลัดพลี. **สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์, 2540.
- สมจิตร์ ทองศรี. **ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ : ทรัพย์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537.
- สมชัย ทรัพย์วนิช. **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.
- สมพร พรหมนิตาธร. **คำอธิบายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.
- สมพร พรหมนิตาธร. **เครื่องหมายการค้า**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2539.
- อารีพรรณ จงประกิจพงศ์. **ทรัพย์สินทางปัญญา เล่ม 2**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2537.
- อุดม เฟื่องฟุ้ง. **คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 1 : รวมคำบรรยายภาค 2 สมัยที่ 52 เล่ม 10**. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.
- อุดม เฟื่องฟุ้ง. **คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 1 : รวมคำบรรยายภาค 2 สมัยที่ 52 เล่ม 12**. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.

วารสาร

- จุมพล พันธุ์สัมฤทธิ์. "การบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางอาญาในประเทศไทยและญี่ปุ่น" **บทบัณฑิตย**. เล่มที่ 54 ตอน 1 มีนาคม 2541.
- ยรรยง พวงราช. "การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิและสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีในลักษณะอื่นในประเทศไทยมองในแง่ของรัฐบาล" **วารสารธรรมศาสตร์**. กันยายน 2528.
- ยรรยง พวงราช. "ทรัพย์สินทางปัญญา : ความหมาย ขอบเขต ความเป็นมา และความสำคัญ" **บทบัณฑิตย**. เล่มที่ 54 ตอน 1 มีนาคม 2541.
- สมบุญรณ์ บุญภินนท์. "อภิปรายซักถามเกี่ยวกับกฎหมายเครื่องหมายการค้า และการดำเนินคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า" **บทบัณฑิตย**. เล่มที่ 48 ตอน 3 กันยายน 2535.

เอนก ศรีสนิท. "สรุปผลการสัมมนา ปัญหาการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ และหลักการใหม่ในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534" บทบัณฑิตย. เล่มที่ 48 ตอน 2 มิถุนายน 2535.

วิทยานิพนธ์

- ทัศนัย ชัยมงคล. "หลักและปัญหาการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิบัตร" วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- สุนทร ล้อศิริรัตนกุล. "ปัญหาการบังคับใช้สิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร
เครื่องหมายการค้า" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.
- ศิริพร ดียืน. "มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองศิลปสิทธิ" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2539.
- อรทิพย์ ตันทประศาสน์. "ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวกับ
กับเครื่องหมายการค้า" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ภาษาอังกฤษ

Books

- Andrew christie & Stephen Gare. Blackstone's statutes on Intellectual Property. London
: Blackstone Press, 1992.
- Bainbridge , David I. Intellectual Property. London : Pitman, 1992.
- Cornish. Intellectual Property : Patents , Copyright , Trade Marks and Allied Rights. 2nd.
2nd. ed. , London : Sweet & Maxwell, 1989.
- Donal F. Johnston. Copyright handbook. New York & London : R.R.Bowker company ,
1978.
- Lloyd J. Jassin and Steven C. Schechter. The Copyright Permission and Libel
Handbook. New York : John Wiley & Sons, Inc., 1998.

Merkin , Robert. **Copyright , Design and Patents : The New Law**. London : Longman Group UK. LTD., 1989.

Peter D.Rosenberg. **Patent Law Fundamentals**. New York : Clak Boardman Company , 1975.

Richard Stim. **Trade Mark Law**. Columbia : West Legal , 2000.

Stephen M. Stewart. **International Copyright and Neighbouring Rights**. London : Butterworths , 1983.

Stephen P. Ladas. **Patens , Trade Marks and Related Rights**. Cambridge , Massachusetts : Harvard University Press , 1975.

The chartered Institute of Paten Agents. **C.I.P.A. Guide to the Patents Act 1977**. Second edition. London : Sweet & Maxwell , 1984.

William. Terrellon **the Law of Patents**. London : Sweet & Maxwell , 1982.

ประวัติผู้เขียน

นายอนันต์ศักดิ์ อบแสงทอง เกิดเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2516 จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต เมื่อปีการศึกษา 2540 และศึกษาต่อในระดับปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมาย ธุรกิจ ปีการศึกษา 2541

D
P
U